

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ІННОВАЦІЇ В НАУЦІ: НОВІ ПІДХОДИ
ТА АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ»**

(23-24 вересня 2022 р.)

Ужгород
2022

УДК 001.895(063)
I 66

Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження. I 66 Матеріали науково-практичної конференції (м. Ужгород, 23-24 вересня 2022 р.). – Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2022. – 116 с.
ISBN 978-617-8074-23-4

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Інновації в науці: нові підходи та актуальні дослідження». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, історичних, географічних, політичних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001.895(063)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Ло Чже

ЕВОЛЮЦІЯ СОЛЬНОГО КОНЦЕРТУ ДЛЯ ТРУБИ
В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ 7

Мельничук Л.Ю.

МИСТЕЦЬКІ ПРОЕКТИ ХАРКІВСЬКИХ КОЛЕКЦІОНЕРІВ 11

Тонконог О.І.

ХЛБРОБОБСЬКІ МОТИВИ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОГО МАЙСТРА
НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ
ІВАНА ВОЛОДИМИРОВИЧА ШОСТАКА
(НА МАТЕРІАЛАХ ФОНДОВОГО ЗБРАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ») 14

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Сліпенко А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ
ТА НАУКОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ 17

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Бурдейна О.В.

ДО ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА
ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В АСПЕКТІ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В СУДОВИХ ОРГАНАХ 20

Василенко С.В.

ДО ПРОБЛЕМАТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ
ІСТОРИЧНОГО ЛАНДШАФТУ ЗАПОРОЗЬКОГО КОЗАЦТВА
НА ТЕРИТОРІЇ ОСТРОВА ХОРТИЦЯ 24

Луняк В.Е.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ 29

Савосько Т.О.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ПАБЛІК РІЛЕЙШІЗ
У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ 32

Сидоренко Д.А.

РОЛЬ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
В СУЧАСНОМУ УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ.....36

Сидоренко С.В.

РОЗВИТОК ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....42

Сурніна-Далекорей О.А.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ
АНТИКРИЗОВИХ ПРОЦЕДУР У ПРАКТИЦІ
МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ.....46

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Базан Ю.В.

ПОРІВНЯННЯ ПОЗИЦІЙ О.О. ТРОЯНОВСЬКОГО
І В.О. НАБЕНЗІ НА ЗАСІДАННЯХ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН.....50

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Водяхін Є.В.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В РАДЯНСЬКУ ДОБУ
(ПОЧАТОК ХХ СТ.) ЯК ПРЕДМЕТ
ГУМАНІТАРНОГО НАУКОВОГО АНАЛІЗУ.....55

Плюга О.П.

ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ
КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ59

МЕДИЧНІ НАУКИ

Abdullaieva Nubar, Lazurenko Viktoriya

THE MANIFESTATION OF CEREBROVASCULAR DISEASES DURING
PREGNANCY AND IN THE POSTPARTUM PERIOD63

Дубровка Н.І., Рего О.Ю., Рогач І.М.

МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ
ЖОВЧОКАМ'ЯНОЇ ХВОРОБИ, МОЖЛИВОСТІ
ЛІКУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ.....66

Лахтарина Р.Ю.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В ДІАГНОСТИЦІ НОВОУТВОРЕНЬ69

Полянська М.О., Опімах С.Г., Ігнатська В.І.
ДИСФУНКЦІЯ ДИХАЛЬНИХ М'ЯЗІВ У ПЕРЕХВОРИВШИХ
НА COVID-19 ХВОРИХ НА БРОНХІАЛЬНУ АСТМУ73

**Форкерт І.О., Мелеховець О.К.,
Мелеховець Ю.В., Співак Ж.С.**
ПОШИРЕНІСТЬ ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДІВ
СЕРЕД ХВОРИХ НА АУТОІМУННИЙ ТИРЕОЇДИТ76

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кравченко В.Ю.
МІСЦЕ ТЕРАПІЇ УСВІДОМЛЕННЯМ В СУЧАСНОМУ СВІТІ79

Рудич М.В., Літвінова О.В.
ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБИСТОСТІ
З РОЗЛАДАМИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ.....82

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Бабенко В.С.
РОЛЬ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ФОРМАТУВАННІ
ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ В МЕДІАРЕАЛЬНОСТІ86

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Крижанівська В.І.
КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ
СТУДЕНТСЬКОГО АБСЕНТЕЇЗМУ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ90

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Жук О.О.
АЛЬТЕРНАТИВНІ РІШЕННЯ ПОКРАЩЕННЯ ІНДЕКСУ
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ІСНУЮЧИХ СУДЕН (ЕЕХІ)
ТА ІНДИКАТОРУ ІНТЕНСИВНОСТІ ВУГЛЕЦЮ (СІП)
НА СУДНАХ ТОРГІВЕЛЬНОГО ФЛОТУ95

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Демчук Т.Р., Дутчак В.В. РЕГУЛЯЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ СПОРТИВНОЇ КОМАНДИ.....	100
Дорошенко І.Е., Сватсьєв А.В. ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АМАТОРСЬКОМУ ФУТБОЛІ УКРАЇНИ	103
Лазебник О.Є., Чустрак А.П. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	106
Пашенко О.О. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	111
Пашенко О.О. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	113

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Ло Чже

аспірант,

Національна музична академія України імені П.І. Чайковського

ЕВОЛЮЦІЯ СОЛЬНОГО КОНЦЕРТУ ДЛЯ ТРУБИ В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Концерт для труби з оркестром (або у супроводі фортепіано) здавна привертає увагу як виконавців, так і науковців, що досліджують цей жанр у контексті розкриття особливостей інструментального концерту в українській музиці. Зазначимо тих представників наукової школи, що вивчають і системно розглядають вітчизняні трубні концерти як пріоритетну галузь розвитку концертних принципів духової музики: В. Посвалюк [4], І. Палійчук [3], Б. Мочурад [2].

З хронологічно впорядкованого списку концертів для труби, що наведений у статті О. Концевич та А. Карпяка [1, с. 109–110], можна виявити цілу низку творів цього жанру у світовій музиці ХХ – початку ХХІ століть. Розгляд стильових параметрів та жанрових особливостей, що базується на підставі висновків нашого аналізу концертів для труби саме української композиторської школи, дозволяє виявити періодизацію концертних опусів для труби та зазначити стрімку еволюцію творів вказаного жанру.

Перший етап 50–70-ті роки ХХ ст. є етапом початкової презентації звукообразу соліста (трубача) та моментом стабілізації провідних стильових ознак жанру. Автори концертів цього періоду були непересічними викладачами або виконавцями. Трагування тембрального звукообразу солюючої труби в їх концертах зводиться до традиційного. Українські концерти цього раннього періоду становлення жанру відносяться до так званого «радянського концерту для труби» і яскраво представлені концертними опусами Я. Файнтуха (1957 р.), двома концертами Г. Леонова (№ 1 – 1959 р., № 2 1964 р.), двома концертами Б. Яровинського (1953 р. та № 2 – 1961 р.), подвійним концертом Є. Зубцова («Концерт для труби і тромбона з оркестром», І редакція якого

написана у 1964 р., II-га – 1968 року) та на трубним концертом Й. Бобровського (1969 р.). У 70-ті роки більш новаторські концерти, але усе ще у традиційному стилі трактування тембру труби, складають М. Бердієв (№ 1 – 1972, № 2 – 1975) та В. Гомоляка (1977). Водночас, одеський композитор Олександр Красотов рішуче відходить від «радянських канонів» тембрового іміджу труби, сміливо синтезує різні жанри та пише масштабний твір «Симфонія-концерт № 2» для труби с оркестром, а Яків Лапинський у концерті 1979-1980 року використовує авангардну стилістику у власному трубному концерті.

Другий етап охоплює 80-ті – 90-ті роки ХХ ст., це етап індивідуалізації форми концерту для труби, якій властивий жанровий синтез. Зазвичай концерти цього періоду мають програмну назву, а композитори використовують синтезовані, «подвійні» жанри. Автори цього періоду спираються на розширене бачення тембру та звукообразальних і віртуозних можливостей солюючої труби. Зазначене десятиріччя (80-ті роки), надає в історії жанру панораму більш інтенсивних тембрових пошуків у використанні засобів драматизації солюючої труби, ствердження нового іміджу соліста, а сама жанрова форма концертів трансформується, набуває синтетичного характеру. Вкажемо на талановиті твори лірико-драматичного характеру: Концерт О. Злотника для труби з оркестром (1983); концерти 1986 року – Концерт для труби «Монологи» Б. Синчалова, «Драматичний концерт» Жанни Колодуб та Концерт І. Асеева. Яскравими пошуками цього десятиріччя у напрямку полістилістики є Концерт для труби Л. Колодуба «*Suoni passati*» («Звучить минуле», I редакція здійснена 1982 року, II – 1996 року). Сильові пошуки характеризують Концерти для труби Л. Колодуба 1987 року та М. Дремлюги 1989 року. У 90-х роках зазначені композитори, що вже раніше зробили творчу апробацію тембру труби у жанрі концерту, розширюють цю виражальну палітру. Композитор Яків Лапинський пише Концерт для трьох труб з оркестром (1994), Л. Колодуб – «Юльський концерт» для юних виконавців (1999), який у провідному тематизмі втілює народно-пісенні джерела.

Третій етап охоплює кінець ХХ – 10-ті роки ХХІ століття. У ньому спостерігаються два протилежних напрями розвитку концерту: по-перше, збереження традицій концертного жанру, по-друге – їх трансформація. Типовим прикладом традиційного бачення основ трубного концерту демонструє опус львівського композитора В. Шехместера (2000). У другому векторі розвитку трубного концерту відбувається

трансформація його жанрових норм, аж до «розмивання» базису традиції. Тем не менш, оновлюючи жанр, композитори цього етапу зберігали риси концертності: віртуозність, основоположні принципи змагання соліста та оркестру, імпровізаційність. Тембр солюючої труби тут набуває граничної семантизації. У концертах третього етапу еволюції жанру спостерігається взаємодія принципів віртуозності та симфонізму та їх динамічна рівновага. Прийом жанрового синтезу вдало передає дух вільної імпровізації, що був дещо «скутий» у традиційному концерту та розкривався лише у каденціях. Прикладами зазначеної тенденції є твір О. Костіна «Сербське капричіо» для труби та струнних (1997) та «Концерт-рапсодія» для труби in B та струнного оркестру з фортепіано Є. Станковича (2010).

Відтак, еволюція жанру сольного концерту для труби в українській музиці проходить декілька етапів. Для першого етапу характерним є темброве насичення партії соліста у концерті, деяка інтенсифікація традиційного інструментального шару та темброва диференціація оркестрових партій, їх діалогічна взаємодія із солістом. Для другого етапу властивим стає жанрове синтезування двох типів: як просте – у творах жанрових різновидів концерту: концертно і т. п.; так і ускладнене, як у концерті-симфонії для труби (творчість Олександра Красотова) або у концерті-рапсодії для труби (творчість Євгенія Станковича). В етапі більш сучасного тлумачення жанру спостерігається ще більше ускладнення стилістики, а також поява принципів стильової гри, яка спостерігається як у вертикальному так і у горизонтальному синтезі стилів, що неймовірно збагачує темброві принципи партитур українських концертів для труби з оркестром.

Список використаних джерел:

1. Концевич О., Карп'як А. Сучасний погляд на проблеми опанування майстерністю виконання трубного концерту ХХ–початку ХХІ століть *Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць*. Випуск 11. Рівне : Волинські обереги, 2019. С. 106–111.

2. Мочурад Б. Концерт для труби в аспекті жанрово-стильової еволюції : автореф. дис. ... канд. мист. : спец.17.00.03 «Музичне мистецтво». Львів : ЛНМА ім. Лисенка, 2005. 20 с.

3. Палійчук І.С. Український концерт для мідних духових інструментів другої половини XX століття: теорія та історія жанру : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2013. 179 с.

4. Посвалюк В. Мистецтво гри на трубі в Україні : монографія. Київ : НВФ Інтеграл, 2006. 399 с.

Мельничук Л.Ю.

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
Харківська державна академія дизайну і мистецтв*

МИСТЕЦЬКІ ПРОЕКТИ ХАРКІВСЬКИХ КОЛЕКЦІОНЕРІВ

Сучасні колекціонери творів мистецтва Слобожанщини примножують традиції колекціонерської діяльності в краї, відомої ще з XVIII ст. і пов'язаної з іменами Г. Квітки, І. Бецького, А. Алфьорова, А. Матушинського, В. Капніста, П. Харитоненка, М. Фрадкіна, І. Лучковського. Одним з найвідоміших зібрань нині є колекція харків'ян Тетяни і Бориса Гриньових, знавців, невтомних популяризаторів українського мистецтва, організаторів і учасників багатьох виставок в українських містах, за кордоном. Десять років їхньої колекціонерської діяльності пов'язані з культурно-мистецьким проектом «Шляхами Васильківського: погляд через століття», який виник за їхньої ініціативи й отримав усебічну підтримку в організації (спільно з Харківським художнім музеєм) і проведенні виїздів мистців на пленери, виставок, популяризації події. Він тривав впродовж 2004–2014 років, об'єднавши мистців, музейників, галеристів, колекціонерів, любителів мистецтва, краєзнавців навколо імені славетного українського пейзажиста Сергія Васильківського.

Сергій Іванович Васильківський (1854–1917) – уродженець міста Ізюм на Харківщині, представник відомої визначними здобутками харківської пейзажної школи межі XIX–XX ст., до якої належали також Петро Левченко, Михайло Беркос, Михайло Ткаченко. Васильківський, який після закінчення ПАМ багато подорожував за кордоном, після повернення в Україну звернувся до зображення мальовничої української природи. Пейзажист, який здебільшого на невеликих полотнах натхненно і поетично передав велич і красу рідних живописних місць, поєднуючи природу («Весна в Україні», «По Дінцю», «Козача гора», «Козача левада») з козацькою темою («Козачий пікет», «На варті», «Козак в степу», «Похід козаків») чи архітектурними українськими спорудами («Вітряки», «Ловлять снігура», «Лебедина»). «Козача левада», твір, який нині зберігається в Харківському художньому музеї, – один із найкращих зразків пейзажного жанру в українському мистецтві. Васильківський мав особливу цікавість до зображення неба, яке займає в його полотнах половину простору, надаючи

епічності пейзажним мотивам. Гармонійно увійшла в його полотна патріотична тема, пов'язана зі славетною історією запорізького козацтва. Твори С. Васильківського зберігаються нині в Національному художньому музеї України, художніх музеях Харкова, Одеси, Сум, Львова, Дніпра, Херсону, у приватних збірках. Є твори мистця і в колекції Т. і Б. Гриньових – живописна робота «Гайдамаки», рисунки-шаржі [2].

С. Васильківський мандрував Україною, брав участь у пленерах, виставках, виконав для Полтавського земства картини-панно «Чумацький Ромоданівський шлях», «Козак Голота», «Вибори полковником М. Пушкаря», видав альбоми «З української старовини», «Мотиви українського орнаменту». Він колекціонував українську зброю, народний одяг. У 1917 р. з ініціативи Васильківського було створено товариство «Музей Слобожанщини», яке мало на меті заснування музею. Цьому музею призначалася колекція Васильківського і 600 його творів. Художник також подав ідею створити Національний український музей [4, с. 264]. Він був поміж визначних діячів національного відродження початку ХХ ст., головував у літературно-мистецькому гуртку в Харкові, який опікувався пам'ятками української старовини, мав вплив на рішення стосовно нових забудов у місті (наприклад, на конкурсі будівлі для художнього училища в 1913 році переміг проект у стилі український модерн К. Жукова, архітектора і теоретика стилю).

Мистецька подія «Шляхами Васильківського», започаткована до 150-ї річниці від дня народження С. Васильківського, мала на меті творчу роботу сучасних мистців на пленерах, відтворення пейзажних мотивів, різноманітних споруд і пам'яток, які знайшли відображення в полотнах майстра століття тому. Перша виставка відбулась в стінах Харківського художнього музею 2004 року, який має значну колекцію Васильківського, подаровану мистцем місту в 1916 році. У залах були презентовані його роботи й учасників акції. Неабиякий успіх виставки і зацікавленість любителів мистецтва вплинули на продовження проекту, який набув статусу Всеукраїнського пленеру.

Адресою проведення наступних пленерів стали Полтава, Ромни, Путивль, Ізюм, Чернігів, Слов'янськ, Дрогобич, Суботів, Чигирин, Новомосковськ, Новгород-Сіверський, Переяслав-Хмельницький, Миргород, Лебедин, Острог, Овруч, Канів. Активність мистців супроводжувалась виставками, екскурсіями, зустрічами з населенням, друкуванням каталогів і статей. Важливим, як зазначали організатори проекту, була спільна праця відомих мистців і місцевих художників,

обмін думками, участь молоді [1]. У десятилітньому проєкті брали участь українські пейзажисти з різних регіонів України – Л. Антонюк, І. Бондар, С. Гнойовий, В. Дзюбенко, О. Дубровський, Є. Жемчужнікова, В. Залішук, В. Ігуменцев, Ф. Клименко, В. Кондратюк, О. Косар, О. Коцарев, А. Куксов, О. Манюк, Р. Мотузок, О. Різниченко, К. Савченко, Ю. Савченко, В. Сафіна, М. Сердюк, О. Сердюк, В. Снісаренко, В. Стогнут, О. Судаков, Н. Третьякова, І. Чернявська, В. Шандиба, В. Шматько та інші – заслужені, народні художники України й молоді мистці, студенти коледжів і вишів. Незмінним куратором проєкту, авторкою матеріалів до буклетів, каталогів була Ольга Денисенко, мистецтвознавець, завідувача відділом Харківського художнього музею. 2009 року до 155-ї річниці від дня народження С. Васильківського вийшов друком каталог з 25 роботами самого майстра, учасників семи пленерів проєкту, фотографіями подій [3]. Проєкт було завершено 2014 року, у 160-у річницю від дня народження мистця виставкою в Харківському художньому музеї. За десять років художники створили біля 700 робіт, презентувавши їх у різних містах України.

Нині мала батьківщина С. Васильківського, мальовниче місто Ізюм, зазнало неймовірних руйнувань і людських втрат. У краєзнавчому музеї міста зберігались етюди Васильківського, і поки невідомо, що з ними сталось. Твори мистця не вперше страждають від війни. По Другій світовій війні з більше ніж тисячі полотен, подарованих Васильківським місту Харкову залишилось лише триста, інші згоріли в підірваній фашистами в 1943 році будівлі художнього музею. Але українська природа, є і буде завжди, вона дає українським мистцям наснагу і сили, щоби і надалі прославляти красу і велич різних куточків рідної землі, як це робив її славетний син – Сергій Васильківський.

Список використаних джерел:

1. Виставка «Шляхами Васильківського: погляд через століття». До 154-ї річниці від дня народження майстра. Живопис художників Харкова та Львова. Буклет. Харків : ХХМ, 2008.
2. Колекція для людей. URL: <http://grnyov.art>
3. Мистецькі пленери. Шляхами Васильківського: погляд через століття. До 155-річчя від дня народження майстра. Харків : ХДАДМ, 2009. 124 с.
4. Охорона пам'яток історії і культури в Україні (1917–1919) : зб. документів і матер. / [авт.-упоряд. О. О. Нестуля, С. І. Нестуля, Г. Я. Рудний. Відп. ред. В. О. Горбик]; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Ін-т історії України, 2008. 319 с.

Тонконог О.І.

науковий співробітник,

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»

**ХЛІБОРОБСЬКІ МОТИВИ ТВОРІВ
УКРАЇНСЬКОГО МАЙСТРА
НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ
ІВАНА ВОЛОДИМИРОВИЧА ШОСТАКА
(НА МАТЕРІАЛАХ ФОНДОВОГО ЗІБРАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО
ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»)**

Іван Володимирович Шостак – талановитий, обдарований, знаний в Україні художник. Автор багатьох декоративних розписів, більше сімдесяти одиниць яких зберігається у фондах НІЕЗ «Переяслав». Серед численних робіт колекції є твори, в основі сюжету яких споконвічна праця хлібороба: «Перший сніп», «Мое рідне поле», «Золото землі», «Квіти хлібороба», «Квітка урожаю», «Урочистість урожаю», «Свято хлібороба», «Урочистість хлібороба», «Пісня про рушник», «Дума про хліб» [4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12; 14; 15]. У цих творах автор продемонстрував велику майстерність, вміння створювати оригінальні та незвичайні твори.

Розписи є цікавими за своєю композиційною побудовою. Для них характерне зображення стилізованих та казкових квітів [12]. Намальовані орнаментальні фігури надають роботам символічного змісту. Твори передають настрій художника, його прагнення передати красу навколишнього світу. Розписам І.В. Шостака, як і роботам Ганни Собачко-Шостак, притаманні фітоморфні елементи, що набувають фантастичних образів [13; 17].

Іван Шостак по праву вважається продовжувачем творчості відомої майстрині Г.Ф. Собачко-Шостак. За продовження створеного Ганною Шостак живописного циклу «Квіти України» його було удостоєно «Національної премії України імені Тараса Шевченка» [1].

Роботи виконані в с. Черкізово (Пушкінський район, Московська область) [14; 16]. Зображення нанесене акварельними фарбами, темперою та гуашню у 70-х, 80-х роках ХХ ст. [6; 11]. На них зазначено прізвище

автора та рік створення. Митець, вдало володіючи кольором, використав палітру жовтих, блакитних, зелених та інших кольорів [5; 8; 12].

Роботи поповнили музейне зібрання у 1984 р. Привіз їх із Росії художник особисто, приїжджаючи на запрошення колишнього директора, збирача та зберігача музейних цінностей М.І. Сікорського. Важливо, що під час однієї із поїздок до Переяслава-Хмельницького, він привіз до музею не тільки свої твори, але й розписи своєї відомої матері – художниці Ганни Феодосіївни Собачко-Шостак із колекції Євгенії Прибильської [5; 6; 7; 8; 9; 12].

У 2014–2015 рр. окремі твори із загальної колекції були реставровані в Національному науково-дослідному реставраційному центрі України [10; 14].

Твори Івана Шостака експонувалися на виставці в Музеї декоративно-ужиткового мистецтва Київщини. Виконані вони в кращих традиціях українського народного декоративного розпису.

І.В. Шостак відіграв помітну роль у мистецькому середовищі 70-х – 80-х років ХХ ст. та залишив по собі багатий творчий спадок, який потребує подальшої популяризації, тому що художні твори автора вражають своєю довершеністю й досконалістю. Його роботи відзначаються професіоналізмом та високою майстерністю. У своїх розписах майстер створив оригінальні твори на хліборобську тематику, прикрашені різноманітним рослинним орнаментом, виконаним під впливом творчості славетної майстрині Ганни Собачко-Шостак. Своїми цінними творами І. Шостак збагатив народне мистецтво України.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://dem--2011-livejournal-com.turbopages.org/dem-2011.livejournal.com/s/1061927.html>
2. Митці України: Енциклопедичний довідник / Упоряд. М.Г. Лабінський, В.С. Мурза. За ред. А.В. Кудрицького. К. : «Українська енциклопедія», 1992. 848 с.
3. Словник художників України / М.П. Бажан (відп. ред.). К. : «Головна редакція української радянської енциклопедії», 1973. 271 с.
4. Фондова колекція НІЕЗ (Національного історико-етнографічного заповідника) «Переяслав» М-1316 КН-14188.
5. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1318 КН-14190.
6. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1323 КН-14195.
7. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1335 КН-14207.
8. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1345 КН-14217.
9. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1353 КН-14225.

10. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1361 КН-14373.
11. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1364 КН-14376.
12. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1365 КН-14377.
13. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1366 КН-14378.
14. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1375 КН-14387.
15. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1376 КН-14388.
16. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1384 КН-14396.
17. Фондова колекція НІЕЗ «Переяслав» М-1386 КН-4398.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Сліпенко А.В.

учениця,

Опорний заклад освіти «Загальцівський ліцей»

Науковий керівник: Пісковець О.В.

кандидат економічних наук, вчитель географії,

Бородянська гімназія

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Основним завданням на сучасному етапі в Україні є побудова демократичного суспільства на засадах інтелектуальності й становленні духовно-моральному потенціалу нації. В основі такого суспільства починають закладатися в освітньому та науковому середовищі.

Галузі освіти та науки є одними із найважливіших аспектів України та виконують функцію національної безпеки. Тенденції сучасного суспільства висувають все нові вимоги до системи та освіти та науки. Динамічний їх розвиток повинен сприяти економічному та духовному процвітанню України та відповідності сучасним реаліям.

Сучасне суспільство не може ніяк функціонувати без системи освіти та науки, які є одним із найважливіших факторів людського розвитку, що причетних до всіх подій на всіх етапах розвитку людства.

Освіта на сучасному етапі радикально відрізняється від системи освіти, що була в минулому. Збільшення інформаційних каналів, легкість доступу до інформації, до її розмаїття створюють необхідність для змін і в системі освіти.

Інтеграція України у Європейський науковий простір передбачає модернізацію існуючої системи організації наукових досліджень у вищих навчальних закладах.

У сучасному глобальному суспільстві значення якісного управління науковою діяльністю науково-педагогічних працівників, високий рівень управлінської компетентності може стати умовою відродження й процвітання економічного, соціального, науково-технічного потенціалу нашої країни.

Система освіти України складається із закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти. Структура освіти включає: *дошкільну освіту; загальну середню освіту; позашкільну освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; аспірантуру; докторантуру; самоосвіту* [1].

Система освіти є одним із базових соціальних інститутів, які формують еліту суспільства. Саме тому усвідомлюється необхідність переходу до нової освітньої системи – максимальному розвитку здібностей людини як головної мети, ключовий показник і основний важіль сучасного прогресу. Як і у всьому сучасному світі, значення освіти як найважливішого чинника формування нової якості економіки і суспільного життя підвищується разом із зростанням впливу людського капіталу.

Освіта в сучасних умовах відіграє вирішальну роль в розвитку технологій, техніки, матеріалів, підготовці висококваліфікованих кадрів розв'язанні соціально-економічних умов розвитку суспільства.

Науково обґрунтоване керівництво закладами освіти можливе за дотримання таких принципів управління: державотворення, науковості, демократизації, гуманізації, цілеспрямованості, плановості, компетентності, оптимізації [2].

Особлива увага має бути приділена підвищенню науково-дослідницького потенціалу вищих навчальних закладів, інтеграції вищої освіти і науки, формуванню на базі вищих навчальних закладів потужних науково-дослідницьких структур (інститутів, центрів, відділів, лабораторій тощо) [3].

Основними формами наукової діяльності є фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Сучасна наука вирізняється величезною кількістю характерних ознак. Сучасні дослідники науки виділяють у ній такі ознаки, як універсальність, фрагментарність, загальну значущість, знеособлення, систематичність, незавершеність, спадкоємність, критичність, достовірність, позаморальність, раціональність і чутливість.

Однією з провідних тенденцій сучасного суспільного розвитку є інтернаціоналізація. У вищій освіті це процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності вищого навчального закладу, закладу вищої освіти чи наукової установи з міжнародною складовою; індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів,

адміністративного персоналу); створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм; формування міжнародних освітніх стандартів з метою забезпечення якості; інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань [4, с. 25].

Основними пріоритетними напрямками розвитку системи освіти та науки в умовах трансформаційних змін в Україні є: розбудова й розвиток доступної і якісної дошкільної освіти, Нової української школи, сучасної професійної та професійно-технічної освіти, якісної вищої освіти й розвиток освіти дорослих, а також залучення наукового та кадрового потенціалу, збереження наукових кадрів, накопичення науково-дослідницького потенціалу, підвищення якості підготовки майбутніх фахівців і рівня науково-дослідницьких робіт.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Онлайн бібліотека підручників Педагогіка. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/2313/85/>
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» відвід 151 26.11.2015 № 848-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/84819.%D0%BB%D0%B8%D1%85#Text>
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Бурдейна О.В.

аспірантка,

Науковий керівник: Стеценко С.Г.

доктор юридичних наук, професор,

Навчально-науковий інститут

публічного управління та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В АСПЕКТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В СУДОВИХ ОРГАНАХ

Становлення та розвиток законодавства про державну службу України бере свій відлік від прийняття в 1993 році однойменного спеціального закону – «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-ХІІ (далі – Закон № 3723-ХІІ), яким закладено правові підвалини початку функціонування державної служби, як такої, у незалежній Україні [1].

Динамічний розвиток суспільних відносин в сфері державної служби, як результат адаптації інституту державної служби до стандартів ЄС, був проявлений у Законі України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII (далі – Закон № 889-VIII) [2].

Водночас, як Законом № 3723-ХІІ, так і прийшовши йому на зміну Законом № 889-VIII, не охоплюються усі правові питання щодо порядку призначення, проходження та звільнення державних службовців в усіх державних органах, в тому числі і органах судової влади.

Зокрема, аналізуючи законодавство в сфері судоустрою, варто зазначити, що правове регулювання статусу державного службовця відображається не тільки в Законі № 889-VIII, але й в низці спеціальних нормативно-правових актів.

Так, спеціальний та єдиний законодавчий акт, що визначає організацію судової влади в Україні, в тому числі і правовий статус працівників апарату суду, лівова частина яких є державними

службовцями – це Закон України «Про судоустрій і статус судів» від 02.06.2016 № 1402-VIII (далі – Закон № 1402-VIII) [3].

Питання проходження державної служби в колегіальному, незалежному конституційному органі державної влади та суддівського врядування регулюється, окрім Закону № 889-VIII, також і Законом України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII (далі – Закон № 1798-VIII) [4].

Водночас, особливості діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя визначаються не вищезазначеним законом, а підзаконним нормативно-правовим актом – Положенням про дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя, яке, з огляду на відсутність повноважного складу ВРП, ще досі не прийнято.

До слова, розкриття статусу працівників апарату суду, зокрема і державних службовців, в частині прав, обов'язків, підпорядкування та відповідальності відображено в підзаконних нормативно-правових актах – наказі Державної судової адміністрації України № 86 від 20.07.2005 «Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду» (далі – наказ ДСА України № 86) [5].

Права і обов'язки керівника апарату місцевого та апеляційного судів, як складові статусів цих державних службовців, що, водночас, є керівниками державної служби у відповідних судах визначені також в наказі Державної судової адміністрації України № 9 від 13.01.2021 «Про затвердження типових посадових інструкцій керівника апарату апеляційного суду, керівника апарату місцевого суду» (далі – наказ ДСА України № 9) [6].

Передумови набуття статусу державного службовця в судах шляхом проходження конкурсу визначається Положенням про проведення конкурсів для призначення на посади державних службовців у судах, органах та установах системи правосуддя, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 05.09.2017 № 2646/0/15-17 (далі – рішення ВРП № 2646/0/15-17) [7].

Таким чином, з огляду на вищевикладене, вбачається різноманітність за правовою ієрархією правових актів, що регулюють статус державного службовця в органах судової влади – як від законів (Закони № 889-VIII, № 1402-VIII, № 1798-VIII), так і до підзаконних нормативно-правових актів (накази ДСА України № 86 і № 9, рішення ВРП № 2646/0/15-17) тощо.

Така розпорошеність нормативно-правових актів щодо правового регулювання державної служби в органах судової влади слугує фактором – каталізатором у дискусійному питанні щодо систематизації законодавства про державну службу, яку активно підтримував Авер'янов В.Б.

На думку Авер'янова В.Б., систематизацію законодавства України про державну службу необхідно провести шляхом кодифікації, яку здійснити у два етапи: перший у найближчі роки; другий – через п'ять років після завершення першого етапу кодифікації.

У межах першого етапу:

– перший крок – необхідно прийняти нову редакцію Закону «Про державну службу», яким публічно-правовими засобами закріпити основні базові поняття, терміни та їх співвідношення у сфері державно-службових правовідносин (що і було зроблено в 2015 році);

– другий крок – повернутися до розгляду питання щодо підготовки законодавчого акту в формі Кодексу для правового врегулювання основних правил поведінки державних службовців – з урахуванням необхідності доповнення його розділами щодо дисциплінарної відповідальності державних службовців – і прийняти, зрештою, Кодекс поведінки і дисциплінарної відповідальності державних службовців;

– третій крок – підготовка та прийняття узгодженої з зазначеними актами нової редакції Закону про боротьбу з корупцією, а також внесення відповідних змін до Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування».

У межах другого етапу:

– перший крок – створення проекту спеціального кодифікаційного акту – Кодексу державної служби;

– другий крок – апробація проекту Кодексу шляхом його розгорнутого науково-громадського обговорення;

– третій крок – узгодження суперечних позицій проекту та прийняття зазначеного Кодексу.

Причому цей Кодекс державної служби В.Б. Авер'янов уявляв як систематизований законодавчий акт, що складатиметься із загальної частини, спеціальної частини та окремих положень і який слугуватиме правовому регулюванню публічно-правовими засобами усієї сукупності державно-службових правовідносин в Україні [8, с. 314–315].

Не відкидаючи думку цього науковця, водночас зазначаємо, що, беззаперечно, за позитивною ідеєю систематизації законодавства про державну службу шляхом створення Кодексу державної служби, криється

ризик у вигляді прийняття надзвичайно громіздкого за кількістю статей нормативно-правового акту, що буде складним як для використання, так і для внесення необхідних змін у нього.

На нашу думку, саме дискусії з цих підстав у правовому колі вже більше двадцяти років від появи цієї ідеї на науковому горизонті не дають ані можливості її реалізації, ані обґрунтованого спростування щодо доцільності прийняття даного уніфікованого правового акту, що і породжує правову невизначеність щодо питання систематизації законодавства про державну службу.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text> (дата звернення: 20.09.2022).
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 20.09.2022).
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1547> (дата звернення: 20.09.2022).
4. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#n242> (дата звернення: 20.09.2022).
5. Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду : Наказ Державної судової адміністрації України від 20 липня 2005 р. № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0086750-05#Text> (дата звернення: 20.09.2022).
6. Про затвердження типових посадових інструкцій керівника апарату апеляційного суду, керівника апарату місцевого суду : Наказ Державної судової адміністрації України від 13 січня 2021 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0009750-21#Text> (дата звернення: 20.09.2022).
7. Про затвердження Положення про проведення конкурсів для призначення на посади державних службовців у судах, органах та установах системи правосуддя : Рішення Вищої ради правосуддя від 05 вересня 2017 р. № 2646/0/15-17. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS28857?_ga=2.77746324.1813125389.1663532974-186123014.1657007368 (дата звернення: 20.09.2022).
8. Авер'янов В.Б. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ, 2003. 384 с.

Василенко С.В.

*старший науковий співробітник сектору охорони природи
відділу охорони пам'яток історії, археології та природи,
Національний заповідник «Хортиця»*

ДО ПРОБЛЕМАТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОГО ЛАНДШАФТУ ЗАПОРОЗЬКОГО КОЗАЦТВА НА ТЕРИТОРІЇ ОСТРОВА ХОРТИЦЯ

Острів Хортиця розташований орієнтовно на 42°42' північної широти 37°05'східної довготи і входить до Східноєвропейської рівнини. У геоструктурному плані – це є центральною частиною Українського кристалічного щита, яка відноситься до північностепової підзони степової зони, а відтак умови для зростання дерев і природних лісів надзвичайно складні: недостатня вологість, спекотне літо тощо [1].

З 1965 року острів Хортиця разом з прилеглими островами оголошено Державним історико-культурним заповідником «Хортиця», який у 1993 році отримав статус «Національний» [2]. При одночасному оголошенні заповідника ставилося питання закладки та впорядкування тематичного садово-декоративного парку історії запорізького козацтва [3, с. 44].

Під час оголошення заповідника на острові Хортиця, її північна частина являла собою ділянки, де переважала степова рослинність, тому можна зрозуміти завдання закласти саме парки для презентації визначних історичних місць.

Після Другої світової війни, у 50-ті роки ХХ століття, у північній частині о. Хортиця розгорнулися посадки штучного лісу в рамках «Плану полезахисних лісонасаджень у степових і лісостепових районах Європейської частини СРСР» (1949–1965 рр.) [4, с. 68–69]. Землі державного лісового фонду на території заповідника за матеріалами лісовпорядкування складають близько 750 га що є майже третиною від його загальної площі рис. 1. Основними породами можна відзначити формації робінії звичайної (білої акації), дуба звичайного і ясена зеленого. У хвойних насадженнях домінують формації сосни звичайної і кримської [4, с. 68–69].

Рис. 1. Межі Державного лісового фонду на острові Хортиця

Джерело: матеріали лісовпорядкування 2021 року

Питання проектування парків на о. Хортиця проводилося з моменту оголошення заповідника (1965 р.) та вже у 1989 році майже весь острів планувалось зробити парковим комплексом [3, с. 106, 112]. Проте втілити у життя жоден з проєктів по становленню парків так і не вдалося.

Тим більше, проєкти не пояснювали подальшу долю Державного лісового фонду на території острова Хортиця на ділянках, які в історичних джерелах доби Запорозького козацтва згадуються як степ.

Як стає зрозумілим, запроєктований меморіальний парк передбачав відтворення історичного ландшафту, проте без розуміння того, що робити з існуючими насадження лісового фонду.

Слід також відзначити ідеологічну боротьбу за розбудову заповідника. Виникало все більше запитань про її доцільність [3, с. 216]. Якщо наукова спільнота переважно підтримувала розвиток заповідника [3, с. 89]. В той же час, деякі посадові особи були достатньо деморалізовані, щоб його продовжувати. Ініціатори ж створення та розвитку заповідника отримали стягнення та змушені були залишити посади через звинувачення у «націоналізмі» [5, с. 371].

Разом з розвитком лісового господарства проводилося озеленення під сади, деякі з них навіть зараз мають потенціал парків, як у випадку з територією «Хортицького лабіринту» [6, с. 380]. – садів у північній частині острова Хортиця, чії полезахисні лісосмуги наразі перепрофільовані у мальовничі алеї рис. 2. Після другої світової війни це була степова частина острова, але згодом ще до створення заповідника, на

острові з'явилися нові землекористувачі (бази відпочинку, профілакторії, школи та 12 селищ), що спричинило озеленення та освоєння території.

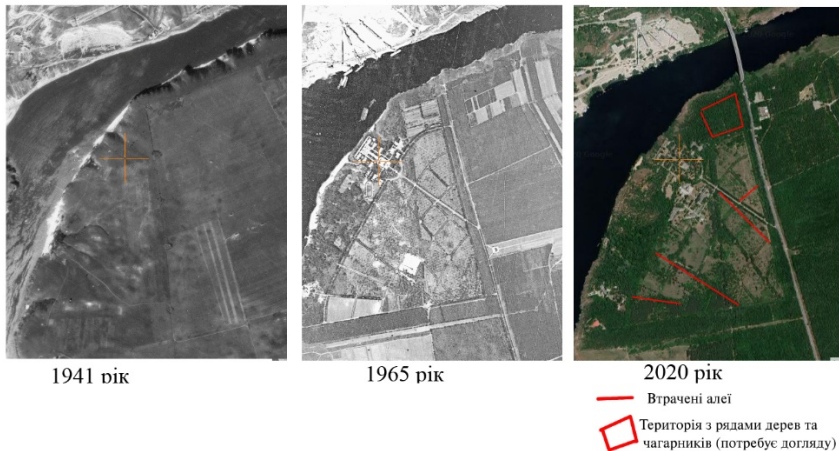

Рис. 2. Хронологічний зріз північної частини острова Хортиця (розвиток алейної системи Хортицького лабіренту)

Джерело: [7]

Генеральним планом розвитку Національного заповідника «Хортиця», затвердженим Наказом Міністра культури у 2004 році та Рішенням сесії Запорізької міської ради від 09.06.04 в напрямку створення умов для ефективного використання рекреаційних ресурсів території острова пропонується: створення зон короточасного відпочинку (на базі існуючих рекреаційних споруд); та розробка екскурсійних турів по території заповідника, в тому числі в екологічному напрямку. На жаль, такий план не передбачає будь-якого розвитку паркової справи на о. Хортиця, навіть не дивлячись на те, що два попередні приділяли цьому неабияке значення [8].

В минулому висували пропозиції щодо меморіального парку, територію якого пропонували озеленювати з урахуванням відтворення ландшафту часів Запорізької Січі з ділянками лісу, дібров, ковилового степу та інших елементів озеленення [3, с. 226].

Проте, ігнорування проблеми штучно створених лісових насаджень, які нехарактерні добі Запорізького козацтва, а також неусвідомлення агресивної поведінки інвазійних дерев та чагарників, в подальшому,

приведе до необхідності вирішення такої проблеми ще до початку імплементації відтворення природного історичного ландшафту.

Одним із основних завдань Національного заповідника «Хортиця» є також збереження біологічного та ландшафтного різноманіття унікального природного утворення – острова Хортиця та прилеглих до нього територій. Тому, слід також відзначити, що більша частина острова Хортиця має природоохоронний статус геологічного заказника «Дніпровські пороги». А з 2016 року острів Хортиця було включено до складу об'єкту Смарагдової мережі України UA0000106 – «Каховське водосховище», нової для України форми охорони природи, що впроваджується в рамках виконання вимог ратифікованої в Україні Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції) [9, с. 20–24].

Її можна умовно порівняти із Зеленою книгою України, яка охороняє рідкісні рослинні угруповання. Одним з 20 оселищ на острові Хортиця, що охороняються резолюцією № 4 Бернської конвенції є степи, що заростають лісом (код X 18) [9, с. 19]. До цієї категорії відносяться ліси державного лісового фонду на острові Хортиця, що були висаджені на ділянках, де переважала степова рослинність за часів Запорозького козацтва.

Виходячи з реалій, варто зазначити, що ані Резолюція 4 Бернської конвенції, ані Зелена книга не мають поки що практичної ваги у захисті оселищ від знищення [10]. Хоча при офіційному спеціальному використанні природних ресурсів загальнодержавного значення наявність охоронних видів та угруповань слід зазначати у відповідному клопотанні.

Отже, наразі маємо аспекти розвитку північної частини острова Хортиця, які відповідають інтересам держави, оскільки кожен передбачений у нормативних актах України, але вступають певною мірою у колізію.

Проте, поєднання проектування парку, відтворення степу як історичного ландшафту на північній частині острова Хортиця, де в переважній більшості наявні насадження Державного лісового фонду має призвести до розстановки пріоритетів щодо розуміння про несумісність усього й одразу. При цьому, слід врахувати сучасний стан території та тенденції її розвитку тобто сукцесію.

Список використаних джерел:

1. Звіт про науково-дослідну роботу за 1992 рік Фурманова Н.Ю. «Ландшафти острова Хортиця» Науковий архів Національного заповідника «Хортиця». № 715.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1993 р. № 254 «Про Національний заповідник «Хортиця» URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254-93-%D0%BF> (дата звернення: 27.11.2021).
3. Бажан О.Г. та ін. Збережемо тую славу: громад. рух за увічнення історії укр. козацтва в другій половині 50–80 х рр. ХХ ст. Зб. документів та матеріалів. Київ : Рідний край, 1997. 474 с.
4. Шелегеда В.І. Визначні дерева Запорізького краю. Запоріжжя : «Видавничий будинок «Кераміст», 2020. 272 с., іл.
5. Василенко С.В. Перспективи виконання Постанови Ради Міністрів Української РСР від 18 вересня 1965 № 911 «Про увічнення пам'ятних місць, зв'язаних з історією запорізького козацтва» в частині закладення та впорядкування на території Національного заповідника «Хортиця» тематичного садово-декоративного парку історії запорізького козацтва. Х Міжнародна наукова конференція «Ландшафтна архітектура в ботанічних садах і дендропарках»: матеріали конференції, 12-15 червня 2018 року.
6. Василенко С. Визначення перспектив організації садово-паркових ландшафтів Національного заповідника «Хортиця» з метою висвітлення історичних місць та природних об'єктів на їхній території. *Молодий вчений*. 2019. № 2(66). С. 380–388. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-84>
7. Історичні аерофотознімки Запоріжжя. URL: <http://history.zp.ua/?map=1966#15/47.8553/35.0612> (дата звернення: 23.09.2022).
8. Генеральний план розвитку Національного заповідника «Хортиця» 2001–2011 рр. Пояснювальна записка. *Науковий архів Національного заповідника «Хортиця»*. № 215.
9. Охріменко С.Г., Ткач Є.Д. Созофіти та оселища території урочища Хортиця під охороною Бернської конвенції. *ScienceRise. Biological science*. 2019. № 1. С. 19–24.
10. Олег Листопад. «Чистка» Червоної книги – початок земельного дерібану? URL: <https://greenpost.ua/news/chystka-chervonoyi-knygy-pochatok-zemelnogo-derybanu-i6555> (дата звернення: 23.09.2022).

Луняк В.Е.

аспірант,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

З середини минулого століття розвиток демократії почав займати провідне місце, в тому числі у сфері політичних відносин. Як наслідок у громадян з'явилася необхідність в отриманні інформації та контролі процесів публічного управління й діяльності органів влади загальнодержавних та місцевих рівнів.

Місце, роль та значення засобів масової інформації в діяльності органів публічного управління висвітлювали в своїх працях чимало дослідників, серед яких О. Панченко, О. Висоцький, Н. Єршова, В. Парсонс, М. Пахнін, С. Рейтерович, М. Стадник та інші.

За своєю сутністю публічне управління є відповідною інформаційною діяльністю, яка пов'язана з отриманням, аналізом та використанням інформації для прийняття управлінських рішень. А отже, формування, зміна та поширення інформації виступають важливими компонентами процесу публічного управління, що вимагає детального вивчення характеристик інформаційного суспільства та системи соціальної комунікації.

На сьогоднішній день, державна інформаційна політика в нашій країні знаходиться на етапі пошуку та формуванні нових методів публічного управління, які в свою чергу повинні бути ефективними в сучасних реаліях інформаційної війни. Стосовно засобів масової інформації (далі – ЗМІ), вони є складовими частинами деяких з форм масової комунікації в органах публічного управління для публічного і відкритого поширення інформації для користувачів, яка втілюється через ті чи інші технічні засоби.

Прозорість та відкритість діяльності органів влади є однією з стратегічних цілей демократизації системи публічного управління в Україні, що викликає необхідність утворити певні умови, які б дозволили отримати вільний доступ до інформації, що має суспільно важливе значення та слугує ефективності публічного управління, безперешкодному розвитку суспільних відносин, а також процесів державотворення.

Однією з головних підстав отримання ЗМІ чільної позиції у політичному житті суспільства є те, що за їх сприянням держава та інші

суб'єкти мають змогу не лише ознайомлювати населення про мету, вектор своєї політики, її цінності, а й будувати відносини з громадськістю стосовно формування органів влади, підтримання авторитету, підтвердження або спростування традицій і стереотипів. Іншими словами, ЗМІ стали найпотужнішим інструментом цілеспрямованого конструювання політичних порядків, засобом вибудовування необхідного владі зв'язку і відносин з громадськістю [1].

Згідно з частиною 2 статті 22 Закону України «Про інформацію», ЗМІ – це засоби, що призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації з метою доведення її до необмеженого кола осіб [2]. Отже, можна зробити висновок, що на теперішній час, основна роль ЗМІ не лише інформаційна, а більше ідеологічна, іншими словами, ЗМІ не стільки транслюють інформацію, яка висвітлює реальний стан суспільних настроїв, скільки слугують знаряддям, яке породжує ці настрої.

ЗМІ часто закладають підґрунтя для формування суспільної думки, застосовуючи маніпуляції з метою породження подібних суспільних настроїв. Для належного практичного втілення комунікативної політики науковцями розроблено моделі формування громадської думки. О. Висоцький підкреслює, що саме моделі формування громадської думки становлять основу технологій легітимзації влади [3].

Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 р. № 539/97-ВР передбачає, що аналіз взаємодії суспільства з органами публічного управління всіх рівнів повинен здійснюватися відповідними відділами зі звернення громадян, що фінансуються державою [4]. Але на практиці даний інструмент не завжди є дієвим.

Існує практика проведення щотижневих прес-конференцій представників органів державної влади й місцевого самоврядування, де вони звітують про вагомі події, які відбулися за тиждень та оголошують події поточного тижня, дають відповіді на питання журналістів. Дана форма роботи дає можливість забезпечити подання усіма ЗМІ офіційного погляду на події, що відбуваються на місцевому рівні незалежно від ступеня фінансування з місцевого бюджету.

Також мають місце зустрічі в прямому ефірі з керівниками органів публічної влади, де буде можливість у всіх слухачів особисто поставити питання гостю студії. Слід підкреслити, що даний вид комунікації

користувався б попитом, оскільки не кожен має можливість потрапити на прийом до посадової особи через велику завантаженість або через інші причини, поряд з цим, публічно поставлене запитання й отримання негайної відповіді надає впевненості у вирішенні проблеми.

Отже, засоби масової інформації займають вагомe місце у діяльності політичної системи. Наразі масмедіа є не лише сукупність технічних засобів для розповсюдження інформації, це система нав'язування моделей поведінки. Саме через ЗМІ інформація стає публічною та відкритою, а суспільство та влада надають перевагу або не беруть до уваги певні факти або події, що потрапляють до загального доступу. Від інформаційної свідомості та грамотності громадян та ефективності публічної влади залежить в якій системі ми будемо жити.

Результативність взаємодії органів публічної влади та ЗМІ залежить від методів і заходів їхньої співпраці. Досвід країн з розвинуеною демократією свідчить, що вагомими чинниками відкритості органів публічної влади являється якісне нормативне забезпечення взаємодії органів публічної влади та ЗМІ і вільний доступ громадськості до інформації стосовно їхньої діяльності. Що стосується України, то вона досі не вичерпала всіх підходів та засобів стосовно вдосконалення взаємодії органів публічного управління й ЗМІ, але в будь-якому випадку, вони повинні ґрунтуватись на відкритості та прозорості, наприклад діалогової взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Панченко О.А. Засоби масової комунікації як платформа державної інформаційної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/4.pdf
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/conv#Text>
3. Висоцький О.Ю. Громадська думка як головний об'єкт впливу легітимісних технологій. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2012_57/Gileya57/P14_doc.pdf
4. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : Закони України від 23.09.1997 № 539/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Савосько Т.О.

аспірантка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ПАБЛІК РІЛЕЙШІЗ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Для кращого розуміння PR необхідно проаналізувати їх еволюцію, для цього проаналізуємо основні етапи розвитку PR. Історичний аналіз показує, що коріння PR зародилися ще у давні часи. У якості прикладу зв'язків влади з громадськістю можна навести царя Хаммурапі, який висік на двометровому кам'яному стовпі свої закони, тим самим, зробивши їх всезагальними.

Давньогрецькі філософи, у своїх роздумах про державну владу, велику увагу відводили питанню досягнення народної єдності і спільних інтересів. Наприклад, Арістотель провів зв'язок між функціями держави і природною ціллю людини – спілкуванням: «... всяка держава являє собою свого роду спілкування... більше інших до вищого з благ прагне те спілкування, котре є найбільш важливим і обіймає собою все інше спілкування. Це спілкування називається державою» [1].

В давньому Римі возводились спеціальні стіни – «альбумси», їх білили вапном і ділили на рівні частини. На ці стіни вивішували об'яви про гладіаторські бої та об'яви у яких перераховувалися достоїнства політичних лідерів.

15–16 століття стали неоднозначними: з одного боку – це час зародження капіталістичних відносин, а з іншого – час розквіту феодалної аристократії. З одного боку – відродження ідеалів античності, гуманізм, а з іншого – засилля католицької церкви та інквізиція. В цей період правителі почали приділяти багато уваги збору та використанню інформації, причому вже тоді вони намагалися отримати інформацію з будь – яких джерел, адже односторонність інформації понижає її цінність.

З розвитком суспільства розвивався й PR-діяльність. У 1622 році Папа Римський Григорій XV заснував Священну конгрегацію пропаганди віри, що пропагувала католицизм. А у 1633 році Папа Римський Урбан VIII розширив її обов'язки і перетворив на підрозділ римської католицької церкви, що займався саме зв'язками з громадськістю у сучасному розумінні цього терміну.

Як професійна діяльність PR народився в США, де демократія і відповідальність громадського суспільства зобов'язують громадянина бути обізнаним у подіях, що відбуваються в його державі.

Вперше термін «паблік рілейшнз» був використаний в 1807 році у посланні Томаса Джефферсона до Конгресу «Про становище в країні». У використаному контексті він означав зусилля політичних інститутів, спрямовані на формування довіри в національному масштабі. І тільки наприкінці XIX – на початку XX століть PR утверджуються як мистецтво формування й управління громадською думкою та навчальна дисципліна.

Активний розвиток PR-діяльності в США відбувся на початку XX ст., коли почалася критика Джона-Дейвісона Рокфеллера за ігнорування суспільних інтересів та утиск працівників його підприємств. Активний розвиток практики в цей час сприяв науковому осмисленню даного поняття. Саме тому деякі науковці, говорячи про етапи розвитку PR, вказують чотири моделі зв'язків з громадськістю (зокрема, американський дослідник Джеймс Груніг) [6].

Перша – середина 19 століття – модель реклами, чи «publicity», вирізняється маніпулятивним підходом. На сьогоднішній день, застосовується в 12-15% практики (у соціально-політичній сфері не застосовується).

Друга – початок 20 століття – модель суспільної інформації. Її притаманно розповсюджувати інформацію в суспільстві, що стосується тої чи іншої організації, що приділяє велику увагу об'єктивності повідомлень. Але дана модель вирізняється односторонністю комунікації. На сьогоднішній день, застосовується в 50% практики (особливо державними структурами).

Третя – приблизно з 1920 року – двостороння асиметрична модель. Для неї характерне вивчення установок аудиторії з метою їх зміни. Якщо, порівнювати з двома попередніми моделями, то варто зауважити, що в цій моделі більше враховується поведінка і внутрішній стан об'єкта впливу, але все ж маніпулювання переважає. На сьогоднішній день, застосовується в 15-20% практики.

Останньою є двостороння симетрична модель – з середини 20 століття. Її головними принципами були: взаєморозуміння та партнерство з об'єктом впливу, врахування інтересів і мотивації об'єкта, відхід від фальсифікацій. На сьогоднішній день, застосовується в 12-15% практики, але науковці сходяться у думці, що саме за цією моделлю майбутнє [6].

Під впливом політиків, що прийшли із бізнесу основні політичні партії США з початком 20 століття почали копіювати організаційну структуру підприємств, а перш за все, створювати служби PR. В 1936 році республіканці офіційно затвердила посаду директора з PR. В центральному департаменті демократичної партії з середини 1920-х років був радник з PR. На базі цих служб після Другої світової війни почали створюватися більш складні сервісні структури для надання допомоги регіональним партійним організаціям і окремими партійцями. Вони вже не обмежувалися PR-кампаніями спрямованими тільки на створення доброзичливої громадської думки, але і виробляли маркетингові дослідження, займалися плануванням стратегії і тактики кампаній, включаючи боротьбу з опонентами.

Президенти США, одними з перших звернули увагу на важливість для державної влади зв'язків з громадськістю. В період президентства Ніксона була створена прес-служба. Пресс-секретар відповідав за щоденні брифінги і спілкування з вашингтонськими журналістами. Дж. Картер надавав зв'язкам з громад кістю особливого значення, саме за часів його президентства була створена спеціальна телевізійна студія, де журналісти могли телефоном задати питання чиновникам. Р. Рейган один з першим звернув увагу на місцеві ЗМІ. Білий дім в часи Рейгана займав наступаючі позиції, відводив критику від президента. Головною комунікаційною темою правління Дж. Буша була «політика включення», що заключалася в організації безпосередніх зустрічей президента з різними людьми.

З часом така практика розповсюдилася і в інших країнах, затвердилася в усіх сферах суспільного життя, а також відбулося інституційне оформлення. Участь фахівців PR у ситуаціях, перебіг яких залежить від громадської думки часто забезпечує прямий політичний ефект. Тому уряди не можуть здійснювати успішну діяльність без співробітництва з громадськістю, що стимулює розширення масштабів PR-індустрії.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Політика. Київ, 2000. С. 15–34. URL: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist02.htm>
2. Вакун О.В., Семчук І.В., Грабчук О.В. Пр-служба в сфері державного управління: основні напрями розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2119>

3. Колосок С.В. Поняття і функції публік релейшнз. *Актуальні проблеми державного управління*. Вип. 4. Одеса : ОФ УАДУ, 2000. С. 95–102.

4. Основні підходи до визначення поняття публік релейшнз в системі державного управління. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2015_254_242_19

5. Лікарчук Н.В. Політична реклама як комунікативний елемент політичного маркетингу. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/pv/pv_2012_59.pdf#page=342

6. Grunigames J. What Kind of Public Relations do you Practice? New Theory of Public Relations Present Four Models // *Pr Reporter: Purview*. 1984. April 9. Vol. 27. P. 1.

Сидоренко Д.А.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Питання управління та обслуговування державного боргу є особливо важливим в контексті тих економічних труднощів, які впродовж всієї своєї історії (а особливо зараз) переживає Україна.

Для того щоб розуміти вцілому роль Міністерства фінансів України в системі управління державним боргом, важливо визначити і зрозуміти саму структуру державного боргу. Слід зазначити, що відповідно до п. 20 ч. 1 статті 2 Бюджетного кодексу України, державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1]. Граничний обсяг державного боргу і гарантованого державою боргу, граничний обсяг надання державних гарантій визначаються на кожний бюджетний період законом про Державний бюджет України [1]. Також стаття 17 Бюджетного кодексу визначає поняття гарантованого державою боргу – як загальної суми боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо отриманих та непогашених на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями.

Законодавче ж визначення поняття «управління державним боргом» наведено у Бюджетному кодексі України, – це сукупність відносин, урегульованих фінансово-правовими нормами, що виникають у зв'язку із запозиченням, визначенням кредиторів і умов розміщення, обслуговування і погашення внутрішніх і зовнішніх запозичень [2, с. 309]. Слід зазначити, що законодавче визначення поняття «управління державним (місцевим) боргом» було дано тільки в 2011 році, що не могло не позначитись на цій сфері суспільних відносин. Проте і на сьогодні відбуваються зміни у зазначеній сфері управління, оскільки Україна ще не виробила ефективну модель управління державним боргом, що пов'язано безпосередньо з тими викликами і проблемами, які постають перед нею останній роки.

При управлінні державним боргом головна увага звертається на потенційні можливості розміщення уповноваженим суб'єктом, в Україні на сьогодні це Міністерством фінансів України, нових боргових зобов'язань серед інвесторів та на наявність фінансових ресурсів у держави для своєчасного і повного обслуговування боргових зобов'язань. Водночас, Міністерство фінансів відповідно до пункту 3 Положення про Міністерство фінансів України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375, це центральний орган виконавчої влади та головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної фінансової, бюджетної та боргової політики в Україні [3]. Підпункт 40 пункту 4 вказаного Положення визначає, що управління державним боргом та гарантованим державою боргом здійснюється Міністерством фінансів України в межах повноважень, визначених законодавством України, зокрема Мінфін: розробляє та погоджує нормативно-правові акти з питань управління державним боргом; здійснює управління ризиками, пов'язаними з державним боргом; здійснює державні внутрішні та зовнішні запозичення у межах, визначених законом про Державний бюджет України; здійснює оперативний облік державного та гарантованого державою боргу; веде реєстр державних гарантій; здійснює погашення та обслуговування державного боргу; здійснює правочини з державним боргом; здійснює комплексні заходи з поліпшення кредитного рейтингу України; затверджує порядок відбору та функціонування первинних дилерів; затверджує та оприлюднює графік первинного розміщення державних цінних паперів [3]. Тобто, Міністерство фінансів здійснює комплексне нормативне, аналітичне, облікове управління державним боргом.

Міністерство фінансів України відповідно до законодавства України у сфері управління державним боргом також вчиняє за рішенням Уряду України правочини щодо надання гарантій для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України виключно у межах, визначених законом про Державний бюджет України; здійснює погодження залучення державними підприємствами кредитів (позик) та надання гарантій або поруки щодо внутрішніх довгострокових (більше одного року) та зовнішніх кредитів (позик); погоджує обсяг та умови здійснення місцевих запозичень та надання місцевих гарантій [4].

Для повноти здійснення своїх функцій у сфері управління державним боргом, в організаційній структурі Міністерства фінансів України створено Департамент боргової політики (Наказ Міністерства фінансів України 30 червня 2020 р. № 359), що є самостійним структурним підрозділом Міністерства фінансів України, який безпосередньо підпорядкований державному секретарю Міністерства. Діяльність департаменту координується заступником Міністра відповідно до розподілу обов'язків між Міністром фінансів України, першим заступником Міністра та заступниками Міністра. До складу Департаменту боргової політики Міністерства фінансів України входять чотири відділи (відділ кредитних і гарантійних відносин; відділ ринків капіталу; відділ управління державним боргом та відділ управління місцевим боргом). Тобто, в структурі Департаменту два відділи займаються саме управлінням боргом, а два інші – нормативним, аналітичним, організаційним забезпеченням функціонування відповідних процесів, залученням та погодженням внутрішніх і зовнішніх позик, підвищенням кредитного рейтингу країни, тощо.

Сучасне управління державним боргом характеризується щорічним затвердження Урядом середньострокової стратегії управління державним боргом. Зокрема, на сьогодні діє стратегія управління на 2021–2024 роки, яка розроблена Міністерством фінансів України (а саме відділом державного боргу Департаменту боргової політики). Стратегія реалізовувалася в контексті макроекономічного стійкого історичного та прогнозованого зростання, в час, коли Україна поборолла першу хвилю пандемії, потім була друга хвиля, а потім – війна. Головною метою управління державним боргом залишається залучення необхідного фінансування за найнижчої можливої вартості з урахуванням ризиків [5].

Також вагомим інструментом Мінфіну в управлінні державним боргом є Програма управління державним боргом, яка розробляється і затверджується Мінфіном на кожен рік окремо. Програмою встановлюються структура, обсяги платежів на погашення та обслуговування державного боргу тощо [5].

До пандемії та військової агресії російської федерації, наша держава планувала запровадити принципово нову модель управління державним боргом – створення нового суб'єкта – Боргового агентства України. На сьогодні боргове агентство створене лише «на папері» та не функціонує внаслідок спрямування коштів, передбачених у Державному бюджеті на створення та функціонування Боргового агентства на боротьбу з

пандемією COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 [6], а потім почалась війна, отже бюджетні кошти більш затребувані у сфері оборони держави.

Також у 2020 р. Міністерством фінансів України впроваджується новий напрям – управління державними гарантіями на портфельній основі, який передбачає розподіл ризиків з державою суб'єкта, який отримує таку державну гарантію (це зобов'язання держави перед банком відшкодувати до 80 % кількох кредитів (кредитного пулу, портфелю) підприємця чи ряду підприємців [7; 8]. За таких умов розподілу ризиків по неповерненню кредитів банки-кредитори теж беруть на себе ризик неповернення кредитів, тому більш зважено ставляться до відбору позичальників [9].

Після початку російської повномасштабної війни проти України 24 лютого 2022 року, Уряд України на позачерговому засіданні 25 лютого ухвалив низку рішень: зокрема, щодо здійснення внутрішніх запозичень шляхом поетапного випуску військових облігацій на 400 млрд грн [10]. На виконання зазначеного рішення Міністерство фінансів у березні 2022 розпочало аукціони з продажу військових облігацій (інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів). Кошти від продажу облігацій, залучені в державну скарбницю України, використовуються на безперерйне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану – соціальні та оборонні [11].

Щодо статистичних даних, то державний борг України зростає. За офіційними даними Міністерства фінансів України, тільки з 2016 року в Україні прослідковувалась: тенденція до зменшення співвідношення державного боргу до ВВП [12]. Можна припустити, що досягти позитивних зрушень у співвідношенні державного боргу до ВВП стало можливим внаслідок створення в Уряді України посади Урядового уповноваженого з питань управління державним боргом та його кваліфікованих дій у сфері виконання дорадчо-консультативних функцій з питань управління державним боргом. Працює над питаннями комерційних зовнішніх запозичень, макрофінансової допомоги ЄС та фінансування під гарантії Світового банку. У тісній структурній взаємодії співпрацює з Департаментом боргової політики, але без прямого підпорядкування (Урядовий уповноважений – Міністру фінансів України) [13]. За даними Мінфіну, розмір держборгу, у тому числі гарантованого

станом на 31 березня 2022 року становив 3 539,29 млрд грн, або 96,79 млрд дол. США [12].

Попри складну ситуацію з бюджетом та в умовах нав'язаної війни, Мінфін вважає, що Україна має продовжувати платити за своїми боргами.

Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України та Національний банк України спільно забезпечують здійснення всіх необхідних платежів. Першочергово фінансуються видатки на безпеку і оборону, а також захищені видатки: пенсії, соціальні виплати, зарплати бюджетників та обслуговування державного боргу. В умовах відкритої війни важливо, аби державний механізм безперебійно працював на всіх рівнях. Саме він забезпечує та підтримує оборону України та водночас дає змогу суспільству отримувати життєво важливі функції та послуги, реалізація яких забезпечується, зокрема, органами державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання державного сектору економіки [14].

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2020 р. № 2456-VI // ВВР. 2010, № 50-51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Воронова Л.К. Фінансове право України : підручник. Київ : Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.
3. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-p#Text>
4. Основна інформація. Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/overview-340>
5. Стратегія та програма управління державним боргом. Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/osnovna-informacija>
6. Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиною коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками. Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/data_and_analytics-433
7. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі у 2020 році : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2020 № 1151. Дата оновлення: 22.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1151-2020-%D0%BF#Text>
8. Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2022 р. № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-2022-%D0%BF#Text>
9. Уряд прийняв рішення про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році. Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України.

URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_priiniav_rishennia_pro_nadannia_derzhavnikh_garantii_na_portfelni_osnovi_u_2022_rotsi-3377

10. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.22 № 156.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text>

11. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України.

URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435

12. Боргова статистика. Динаміка співвідношення Державного боргу до ВВП, 2014–2019. Офіційний сайт Міністерства фінансів України.

URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/borgovi-pokazniki-st>

13. Питання Урядового уповноваженого з питань управління державним боргом : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2015 № 88.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2015-p#Text>

14. Інтерв'ю Юрія Буци для OECD (04.07.2022). Офіційний веб сайт Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/interviu_iurii_butsi_dlja_oecd_04072022-3512

Сидоренко С.В.

кандидат філософських наук,

Управління внутрішньої політики

Запорізької обласної державної (військової) адміністрації

РОЗВИТОК ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Процеси *цифровізації* поступово стали впроваджуватися у світі з другою хвилею потужних інформаційних змін у 70-80-х роках ХХ століття. У 90-х роках ХХ століття науковці почали розвивати думку про те, що машини та люди запровадять нову форму взаємодії та комунікації за допомогою різних технічних пристроїв. Темпи технологічних інновацій за останні десятиліття ХХІ століття вражають, а їхні наслідки є невід'ємною частиною буття сучасного суспільства. За словами, В. Воронкової, інтенсивне використання інформаційно-комп'ютерних технологій набуло на сучасній стадії соціального розвитку глобального характеру [3, с. 29]. Потужна хвиля комп'ютеризації вплинула на виникнення нових *товарів та послуг*, під'єднані системи структурно увійшли до освіти, урядування, бізнесу, технології, створили нові *робочі місця*, докорінно змінили *поведінку людини, соціальні норми* [4, с. 11].

Різні аспекти цифровізації розглядалися у монографіях українських вчених: Воронкової В., Лук'янець В., Кравченко О., Ляха В., Михальчук В., Федулової Л., Запорожець Т. та ін. Також у роботах західних науковців: Гіденса Е., Гелда Д., Мак-Грю У., Перратона Д., Робінсона К., Грінгарда С., Прасад А., Вебб Е, Шваба К. тощо.

У 2019 р. в Україні була запроваджена програма «*Держава в смартфоні*», головними завданнями якої залишається отримання послуг в електронному виді, осучаснення процесів отримання інформаційних послуг, що надаються органами державної влади пересічним громадянам України шляхом «*одного кліка*» [1, с. 10]. Україна протягом двох років досить активно цифровізувалася: Міністерство та комітет цифрової трансформації розробили безліч проєктів. Серед презентованих проєктів: *е-Нотаріат, е-Майно, е-Школа, е-Соцзахист, е-Дозвіл* та багато інших. Також, важливим кроком в цьому напрямку було прийняття Закону «*Про внесення змін до Закону України «Про єдиний державний демографічний*

реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 30.03.2021 № 1368-ІХ.

В умовах воєнного стану Міністерство цифрової трансформації України та Комітет з питань цифрової трансформації Верховної Ради України, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування продовжують удосконалювати, реалізувати та відновлювати цифрові проекти. Особливо важливою подією стало набуття Україною *статусу кандидата на членство в ЄС* та приєднання до програми «*Цифрова Європа*», в межах якої Україна зможе подавати заявки на фінансування проектів цифровізації та їхнього масштабування. За словами міністра цифрової трансформації України М. Федорова, Україна в умовах війни продовжує вести успішну боротьбу на фізичному і цифровому фронтах (наприклад, такі ініціативи, як ІТ-армія, криптофонд, цифрова блокада, Starlink тощо). Продовжуючи дискусію щодо цифровізації в умовах воєнного стану О. Борняков повідомляє, що в Україні розвивається ІТ сектор, який виконує контракти, експортує власні послуги, забезпечує валютні надходження, також підтримує українську економіку. Аналізуючи квартальні показники О. Борняков підкреслив, що в першому кварталі 2022 року ІТ сектор забезпечив рекордні за всі роки існування квартальні \$2 млрд експорту. На його думку, у майбутньому в Україні необхідно розвивати та підтримувати цифровий план розвитку, який базується на економічних важелях, інвестиціях та розвитку освіти, що тільки зміцнить нашу економіку [2]. Адже за даними спільного аналітичного звіту Світового банку, уряду України та Європейської комісії від 09 вересня 2022 р. «*Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення / The Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA)*», вартість безпосередніх пошкоджень в Україні станом на 1 червня у звіті становить 97 млрд дол. США. Україні потрібно 349 млрд дол. США на відновлення та розвиток інфраструктури, виробничого та соціального сектору, що в 1,5 раза перевищує ВВП України у 2021 р. Протягом наступних 36 місяців Україні необхідно близько 105 млрд дол. США для відновлення систем освіти, охорони здоров'я, інфраструктури та підготовки до зими [10].

У червні 2022 р., у Києві відбувся брифінг на тему: «*Діджиталізація національної спадщини та цифрові культурні проекти під час війни в Україні*», де заступницею міністра культури та інформаційної політики на розгляд громадянського суспільства були представлені ключові проблемні питання в області збереження культурної спадщини, серед

яких особливого значення набуло питання відновлення понад 380 пам'яток архітектури, археології, релігії та історії України. Для цього був створений проєкт «*Culturecrimes*», який допомагає зібрати інформацію про об'єкти, які постраждали від дій російської армії, осягнути усю ступінь їхнього пошкодження та задіяти зібрану інформацію правниками. Крім цього, в межах повноважень Міністерство культури та інформаційної політики створює онлайн-реєстр об'єктів архітектурної та археологічної спадщини, що унеможливить, за словами А. Бондар, «побудувати корупційні схеми та стоси паперів у сфері хаотичної забудови» [5].

Станом на 23 серпня за шість місяців повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, за даними МОМ кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) знову зросла і становить 6,9 млн осіб [7]. Міністерство цифрової трансформації розробило на єдиному порталі нові державні послуги для внутрішньо переміщених осіб. Серед них, послуги про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, отримання виплат для ВПО, пошуки роботи, відкриття власної справи, отримання статусу кандидата на усиновлення, створення сім'ї, народження дитини, підвищення рівня цифрової грамотності через освітні мінісеріали та багато інших.

Таким чином, продукти та підходи цифрової держави поступово адаптуються та трансформуються до нових викликів та реалій воєнного стану як на місцевому, національному, так і на міжнародному рівнях. Україна в умовах війни продовжує вести боротьбу за незалежність на фізичному та цифровому фронтах. Зміни відбуваються у площині надання адміністративних послуг, у сферах політики, економіки, освіти, культури тощо. Такі зміни та процеси вимагають врахування багатьох факторів, серед яких економічний, демографічний, психологічний, освітній, культурний.

Список використаних джерел:

1. Березенко В.В., Санакоєва Н.Д., Лаковський К.С. Реклама в умовах діджиталізації: українські реалії. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 175 с.
2. Борняков О. Цифрове майбутнє України після перемоги. Що передбачає цифровий план розвитку України та як держава буде підтримувати ІТ-сектор після війни? Економічна правда. 2022. 21 червня. URL: <http://surl.li/dbkwc> (дата звернення: 19.09.2022).

3. Воронкова В.Г. Становлення інформаційного суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасної України за доби глобалізації: теоретико-методологічні та праксеологічні виміри. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 268 с.

4. Грінгард С. Інтернет речей. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 175 с.

5. Діджиталізація культурної спадщини та цифрові проєкти під час війни в Україні. Укрінформ. URL: <http://surl.li/dbkfx> (дата звернення: 19.09.2022).

6. Добірка держпослуг на Гіді для тих, хто хоче створити сім'ю під час війни. URL: <https://bit.ly/3Llqjgs> (дата звернення: 18.09.2022).

7. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні зросла до 6,9 млн осіб – МОМ. Interfax. Україна. Інформаційне агентство. URL: <http://surl.li/dbnej> (дата звернення: 19.09.2022).

8. Огляд заходів цифрової трансформації економіки України в умовах воєнного стану (червень 2022). Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://bit.ly/3QUct5V> (дата звернення: 18.09.2022).

9. Отримати статус та допомогу для внутрішньо переміщених осіб тепер можна в Дії. *Урядовий портал*. URL: <https://bit.ly/3QSm0du> (дата звернення: 18.09.2022).

10. Перший спільний звіт про збитки від війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://bit.ly/3BMUie4> (дата звернення: 18.09.2022).

11. Тимошук В. Децентралізація повноважень з надання адмінпослуг та цифровізація: рекомендації експертів. URL: <http://surl.li/dbjya> (дата звернення: 19.09.2022).

12. Усе для пенсіонерів – на Гіді. URL: <https://bit.ly/3eV7THc> (дата звернення: 18.09.2022).

13. Усиновлення дитини стає простішим: без черг і бюрократії. Як працює нова послуга на порталі Дія. URL: <https://bit.ly/3Dzct88> (дата звернення: 18.09.2022).

Сурніна-Далекорей О.А.

кандидат політичних наук, доцент,

Ужгородський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКРИЗОВИХ ПРОЦЕДУР У ПРАКТИЦІ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Антикризове управління територіальним розвитком передбачає послідовний систематичний процес моніторингу та виходу території із кризового стану. Існування соціально-економічних систем є циклічним процесом, для якого характерна закономірність настання і розв'язання криз.

Розрізняють такі рівні криз:

- кризу підприємств, фірм, компаній;
- кризу галузей;
- кризу регіонів;
- економічна кризу на рівні держави, пов'язану як з ендегенними, так і екзогенними факторами.

Поняття антикризового управління є одним з найбільш дискусійних у науковій літературі, існують різні точки зору щодо його змісту. Проблеми вдосконалення державного антикризового управління розглядаються в працях таких зарубіжних авторів як Бівер, Й. Тюнен, В. Лаундхарт, Р. Солоу, В. Крісталлер, Д. Речмен, У. Айзард, Т. Хегерстанд, Г. Мюрдаль, М. Фрідман, П. Ромер, П. Кругман, П. Нейкамп, М. і т.д., а також таких вітчизняних науковців, як І. Ярової, Ю. Шарова, Б. Грубського, Н. Драгомирецької, І. Лукінова, О. Пересади, Г. П'ятаченка, В. Гейця, О. Слюсаренко, В. Шевчука, О. Якубовського, М. Васильєвої, М. Бродивського та інших. Що стосується питання застосування антикризових процедур у практиці муніципального управління, то ця сфера поки залишається малодослідженою. Відсутність єдиного методологічного підходу також ускладнює забезпечення ефективності антикризового управління на муніципальному рівні. Однак на даний час, на думку фахівців, існують всі необхідні умови для виокремлення антикризового управління територією в самостійну галузь наукових досліджень.

Виходячи з етимології, «антикризовий» означає протилежний кризі, спрямований проти кризи (з грецької *anti*-«проти»), *crisis* – «кордон між

двома станами, переломний момент»; «вирішення»). Науковці, аналізуючи цю проблему, спочатку розкривають зміст поняття кризи, досліджують її ознаки, стадії перебігу, можливі типології, причини її виникнення та наслідки. Узагальнюючи, можна зазначити, що криза – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості у навколишньому середовищі. Серед основних особливостей кризи як явища виділяють такі їх характеристики: кризи неминучі; кризи прогресивні навіть попри їх болочість; кризи кінцеві.

Антикризове управління є важливою складовою управлінської діяльності держави. Антикризове управління територією – це складний процес застосування форм, методів та процедур, спрямованих на соціально-економічне оздоровлення стану суб'єкта, створення та розвитку умов для виходу його із кризового стану.

Антикризове управління на регіональному рівні включає виявлення кризових факторів і запобігання їх для забезпечення сталого розвитку, являє собою вдосконалення системи стратегічного управління щодо регулярного моніторингу рівня стійкості, виявлення кризових чинників, реалізації комплексу антикризових заходів, підвищення ефективності і гнучкості управління [1, с. 285]. Антикризове регулювання – це система заходів організаційно-економічного та нормативно-правового впливу з боку держави, мета якого забезпечити захист муніципальних утворень від кризових ситуацій, сталий розвиток місцевої економіки.

Кризи територій типологізують за такими ознаками:

- за причинами виникнення;
- за тривалістю;
- за стадіями;
- за сферою виникнення;
- за природою;
- за масштабом;
- за глибиною;
- за періодичністю.

Специфіка антикризового управління територією знаходить відображення у структурі цілей та завдань, які мають вирішити органи територіального управління для забезпечення сталого розвитку.

Найхарактернішими рисами територіальної системи антикризового управління є:

- 1) комплексний підхід щодо впливу на об'єкт управління;

2) тісна міжвідомча взаємодія та використання суспільного фактору у реалізації антикризових програм;

3) інтеграція заходів профілактики негативних тенденцій із виявленням, ініціюванням та підтримкою конструктивних процесів.

Модульний принцип побудови системи антикризового управління дозволяє муніципальним утворенням обирати пріоритети розвитку з урахуванням географічного розташування, виробничого та трудового потенціалу, стану місцевих фінансів та соціальної сфери, наявності природних ресурсів.

Розробляючи основні антикризові завдання та заходи одночасно необхідно реалізовувати комплексний підхід в управлінні з вибудовуванням системи заходів, що впливають на всі аспекти соціально-економічного розвитку територій. Залежно від глибини кризових явищ органами державної влади розробляються такі методи та інструменти антикризового управління:

- 1) розробка правової основи антикризового управління;
- 2) розробка механізмів фінансової стабілізації;
- 3) удосконалення організаційних структур державного управління;
- 4) зниження напруги на ринку праці;
- 5) бюджетно-торгове регулювання;
- 6) підтримка реального сектора економіки;
- 7) соціальний захист населення;

Антикризове управління може бути ефективним лише за наявності плану фінансового оздоровлення території, що передбачає забезпечення сталого соціально-економічного розвитку муніципального утворення. Така стратегія повністю відповідає регіональним цілям під час кризи: забезпечення поточних платежів; накопичення достатніх коштів для реалізації завдань антикризового управління; збереження та збільшення кількості робочих місць; стабілізація та зростання обсягів виробництва та реалізації; стабілізація та зростання економічної ефективності; вихід на беззбиткове функціонування; недопущення виникнення заборгованості у майбутньому тощо [2, с. 5].

З огляду на багатоаспектність та різноплановість процесу антикризового управління муніципальним утворенням необхідно вибирати і реалізовувати реально досяжні цілі.

Водночас, як показує практика, на регіональному рівні заходи антикризового управління часто демонструють невисоку ефективність у зв'язку з недостатнім ресурсним забезпеченням регіональних органів

влади та слабкою розробленістю науково-методичного апарату антикризових управлінських заходів.

Список використаних джерел:

1. Алхемері М.А. Основні положення реалізації політики антикризового публічного управління на регіональному рівні. *Місьцеве самоврядування та територіальний розвиток*. 2019. № 1(10). С. 280–287.

2. Kuskova S., Zaika S., Gridin O. Principles of anti-crisis management // Anti-crisis management: state, region, enterprise: II International Scientific Conference Anti-Crisis Management: State, Region, Enterprise: Conference Proceedings, Part I, November 23th, 2018. Le Mans, France : Baltija Publishing. P. 4–6.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Базан Ю.В.

аспірантка,

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ПОРІВНЯННЯ ПОЗИЦІЙ О.О. ТРОЯНОВСЬКОГО І В.О. НАБЕНЗІ НА ЗАСІДАННЯХ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН

25 грудня 1979 р. війська СРСР здійснили вторгнення в Демократичну республіку Афганістан. 27 грудня радянські спецпідрозділи захопили палац Тадж-Бек у Кабулі та вбили Генерального секретаря ЦК НДПА, Голову Револуційної ради й уряду ДРА Х. Аміна. 28 грудня вищі пости в партії і державі посів кремлівський ставленик Б. Кармаль [1, с. 82]. Ці події викликали осуд світової спільноти, падіння авторитету СРСР на міжнародній арені, різке погіршення двосторонніх відносин з багатьма країнами.

3 січня 1980 р. на адресу голови Ради Безпеки ООН Ж. Лепретта надійшов лист S/13724, підписаний представниками 52 країн, із закликом терміново скликати Радбез та розглянути питання «про становище в Афганістані» [2, с. 5]. Продовж 5-7 січня 1980 р. в Нью-Йорку відбулося шість засідань РБ ООН з «афганського питання».

Позицію Кремля представляв постійний представник СРСР при ООН О. О. Трояновський. На першому засіданні він висловив категоричну незгоду з самим фактом обговорення ситуації в Афганістані та назвав це втручанням у внутрішні справи ДРА [2, с. 2]. Дипломат стверджував, що афганська проблема створена штучно урядами США та КНР, аби під її прикриття повернути міжнародний розвиток до часів «холодної війни» [2, с. 3]. О. О. Трояновський запевняв, що радянські війська були «введені» в ДРА у відповідь на багаторазові прохання законного афганського уряду з метою відбиття зовнішньої агресії [3, с. 2]. Радянський політик наполягав на правомірності дій СРСР, адже за його словами вони відповідали умовам статті 4 Угоди про дружбу, взаємодопомогу та співробітництво між СРСР та ДРА від 5 грудня 1978 р. [4, с. 1] та статті 51 Статуту ООН (право на індивідуальну або

колективну самооборону) [5]. Також він стверджував, що радянські війська не причетні до змін у політичному керівництві Афганістану. Його доповідь цілком відповідала принциповим засадам пропагандистського супроводження вторгнення, які були вироблені 27 грудня 1979 р. на засіданні Політбюро ЦК КПРС [6, с. 6–10].

О. О. Трояновський розумів непереконливість радянської доказової бази. У своїх мемуарах він згадував, що наприкінці грудня 1979 р. отримав конфіденційну телеграму від міністра закордонних справ СРСР А. А. Громико. Вона містила чіткі рекомендації щодо поведінки дипломата на ймовірному засіданні РБ ООН з «афганського питання». Радянський дипломат писав: «Зрозуміло, що ця аргументація не витримувала жодної критики ... можна було, не напружуючи уяву, відчутти, що для радянського представництва в ООН настали невеселі дні» [7, с. 372].

Кремлівське обґрунтування мало багато слабких місць. По перше, О. О. Трояновський стверджував, що проти Афганістану здійснювалася зовнішня агресія. Згідно Статуту ООН право визначати акти агресії належить РБ ООН, однак Москва не звернулася до цього органу з відповідним проханням. Так як Рада не розглядала це питання та не приймала жодного рішення, наявність зовнішньої агресії не була доведена. По-друге, посилаючись на статтю 51 Статуту ООН, політик не надав переконливих доказів збройної агресії проти ДРА. По третє, дипломат постійно апелював до неодноразових «запрошень» радянських військ «законним урядом ДРА». З огляду на хронологію подій та на відсутність документальних підстав «запрошень», його аргументи взагалі не могли мати юридичної сили. По-четверте, не переконливим було посилання на Угоду про дружбу, взаємодопомогу та співробітництво між СРСР та ДРА, адже цей документ містив статтю про повагу Кремлем суверенітету, територіальної цілісності та зобов'язання не втручатись у внутрішні справи Афганістану [8, с. 125].

Розгляд «афганського питання» завершився голосуванням за проект резолюції S/13729. Документ містив вимогу негайного та повного виведення іноземних військ з Афганістану [9, с. 2]. «За» проголосували 13 делегацій, «проти» – представники СРСР і НДР. Таким чином, документ було відхилено. Так як Радянський Союз ветовав резолюцію Радбезу, обговорення афганської проблеми було винесено на Шосту надзвичайна спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН (10-14 січня 1980 р.), рішення якої мають рекомендаційний характер.

Агресія, з якою зіткнувся Афганістан в ХХ ст. знайшла своє відображення у подіях в сучасній Україні. Близько четвертої години за київським часом 24 лютого 2022 р. президент Росії оголосив про початок «спеціальної воєнної операції» з метою «демилітаризації і денацифікації України». Звернення В. В. Путіна вийшло в ефір під час екстреного засідання РБ ООН щодо ситуації в Україні, яке розпочалося 23 лютого 2022 р. о двадцять першій годині тридцять хвилин за washingtonським часом [10].

Кремлівську позицію на засіданні представляв постійний представник Росії при ООН В. О. Набензя. Він стверджував, що трагедія України розпочалася після «неlegітимного майданного перевороту» в 2014 р., коли замість діалогу з російськомовними жителями України нова влада застосувала проти них зброю. Мета «воєнної спецоперації», за словами В. О. Набензі полягає у захисті жителів Донбасу, які продовж восьми років терпіли «знуцання» та «геноцид» з боку «київського режиму». Дипломат додав, що окупація України не входить у плани Росії [10, с. 12]. Аргументуючи правомірність «спецоперації» він посилався на статтю 51 Статуту ООН та Угоди про дружбу, співробітництво та взаємодопомогу Росії з ДНР [11] та ЛНР [12]. Наприкінці виступу В. О. Набензя запевнив: «Ми чинимо агресію не проти українського народу, а проти тієї хунти, яка захопила владу в Києві».

На засіданні РБ ООН 25 лютого 2022 р. відбулося голосування за проект резолюції S/2022/155. Вона передбачав негайне виведення військ Російської Федерації з усієї території України в її міжнародно-визнаних кордонах. «За» резолюцію проголосували 11 країн, утримались – Китай, Індія, ОАЕ [13, с. 7]. Російська Федерація прогнозовано наклала вето на резолюцію. В. О. Набензя назвав проект резолюції «антиросійським» і «антиукраїнським», а Україну – «пішаком в геополітичній грі Заходу» [13, с. 14].

Як видно, російське обґрунтування вторгнення в Україну дуже схоже на непереконливу радянську аргументацію інтервенції в Афганістан. В першу чергу йшлося про статтю 51 Статуту ООН, включену в умови угод Росії з «ЛНР» і «ДНР». Ця стаття передбачає право на індивідуальну або колективну самооборону у разі нападу на члена ООН. Цим правом наділені незалежні держави, а не терористичні квазідержавні утворення на території частини Донецької та Луганської областей – так звані «ЛНР» та «ДНР». По-друге, Росія наполягала на наявності зовнішньої агресії. Право визначати акти агресії належить Радбезу ООН. Москва не

зверталися до Ради з відповідним проханням, тому наявність агресії не була доведена. По-третє, посилення на Угоди про дружбу, співробітництво та взаємодопомогу Росії з ДНР та ЛНР також не є правомірними, адже вони набули чинності 25 лютого 2022 р., після початку радянського вторгнення. По-четверте, теза Кремля щодо необхідності «денацифікації» України взагалі звучить абсурдно.

Отже, радянська інтервенція в Афганістан 1980-х рр. і російська агресія в Україні викликали широкий суспільний резонанс та жорстке засудження світовою спільнотою. Ці події загрожували міжнародній безпеці та миру, тому були винесені на розгляд РБ ООН. Пояснюючи причини вторгнення в Україну, В. О. Набензя використовував ті ж аргументи, що й О. О. Трояновський під час обговорення афганської проблеми. Радянський Союз, а з 1991 р. Російська Федерація завжди виправдовували «введення» своїх військ в інші країни статтею 51 Статуту ООН, необхідністю відбиття зовнішньої загрози та угодами про дружбу і взаємодопомогу. Афганська та російсько-українські війни продемонстрували неефективність механізмів ООН у врегулюванні конфліктів, коли в ролі агресора виступає один з постійних членів РБ ООН.

Список використаних джерел:

1. Ковальков О. Л. «Афганське питання» в роботі Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї ООН в січні 1980 р. *Universum Historiae et Archeologiae = The Universe of History and Archeology = Універсум історії та археології = Універсум истории и археологии*. 2018. Т. 1 (26). С. 81–93.
2. Организация Объединенных Наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 2185-заседание 5 января 1980 года. Нью-Йорк, Тридцать пятый год (1980). 17 с.
3. Организация объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 2186-е заседание 5 января 1980 года. Нью-Йорк, Тридцать пятый год (1980). 18 с.
4. Договор о дружбе, добрососедстве и сотрудничестве между Союзом Советских Социалистических Республик и Демократической Республикой Афганистан. 5 декабря 1978 г. Правда. 1978. 6 декабря. С. 1.
5. Устав Организации Объединенных Наций. URL: [_https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text](https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text)
6. Секретные документы из особых папок. Афганистан: Политический архив XX века. Сост. Гроссман А. С. *Вопросы истории*. 1993. № 3. С. 3–33.

7. Трояновський О. О. Через годы и расстояния (история одной семьи). Вагриус. 1997. 383 с.

8. Пунжин С. М. Ввод советских войск в Афганистан: международно-правовые проблемы. *Советское государство и право*. 1990. № 5. С. 123–130.

9. Организация объединенных наций. Совет Безопасности. S/13729. 6 января 1980 г. Бангладеш, Замбия, Нигер, Филиппины и Ямайка: проект резолюции. Нью-Йорк. 2 с.

10. Организация объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 8974-е заседание 23 февраля 2022 года. Нью-Йорк, Семьдесят седьмой год (2022). 18 с.

11. Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между Российской Федерацией и Донецкой Народной Республикой от 21 февраля 2022 года. Официальный интернет-портал правовой информации. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202280001?index=5&rangeSize=1>

12. Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между Российской Федерацией и Луганской Народной Республикой от 21 февраля 2022 года. Официальный интернет-портал правовой информации. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202280002>

13. Организация объединенных наций. Совет Безопасности. Официальные отчеты. 8979-е заседание 25 февраля 2022 года. Нью-Йорк, Семьдесят седьмой год (2022). 20 с.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Водяхін Є.В.

аспірант,

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В РАДЯНСЬКУ ДОБУ (ПОЧАТОК ХХ СТ.) ЯК ПРЕДМЕТ ГУМАНІТАРНОГО НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

Український театр у період становлення радянської доби розвивався в мейнстрімі течії авангарду. Авангард є радикальним стильовим утворенням у культурі першої третини ХХ ст., котрий перетворився на один із найбільш епатажних засобів вираження творчої думки видатних особистостей. Митці вдавалися до викликів пристойності, нехтування звичаями, а також правилами смаку. У рамках авангардного театру здійснювалася провокація за провокацією.

Становлення авангарду у радянському театральному мистецтві відбувалося у загальному контексті соціального шляху людства. У першій третині ХХ століття індивідуальна свідомість, у т.ч. свідомість митця та його творча уява дозволяла ефективно виділитися авторському «я». Вказане стало безпосередньою передумовою для зрощування соціологізму й радикальних суджень відносно впливу громадської стратифікації на розвиток мистецтва, у т.ч. театру.

Дослідники проводять безпосередні паралелі між соціальною революцією на території України у початковий період розвитку радянської влади, а також революцією у театральному мистецтві [1–6]. Соціальна революція традиційно була наслідком глибинного розвитку свідомості певного суспільства, для зміни власного становища. В якості виклику усталеному й звичному і в якості мистецького маргінесу авангардна творчість розвивалася через розвиток творчої свідомості. На відміну від суспільства, у рамках якого маса здійснює виклик групі й здійснює переворот для того, щоби стати домінуючою, у мистецькій (в т.ч. театральній) реальності група здійснює виклик масі.

Авангардна група являється саме тим особливим творчим потенціалом, який спроможний виявити справжній поштовх до

саморозвитку театрального мистецтва, позбавити його тривіальності. Катастрофа, колапс катаклізм є станом свідомості творця художнього авангарду. Вказане було характерно для театрального мистецтва не лише у радянській Україні, але й по всій Європі. Формами і проявами авангарду в першій третині ХХ століття були дадаїзм, футуризм, конструктивізм, поетизм, формізм, сюрреалізм тощо. Власне усе авангардне мистецтво театру загалом було стрес за стресом і вибух за вибухом. Водночас існували певні обставини, які «революціонізували» свідомість театральних митців – це, зокрема, були знецінені буржуазні цінності, соціальні трансформації, жахи Першої світової війни та революцій.

В Україні у радянський період мистецький виклик в театральній сфері був, насамперед, викликом суспільним. Загалом український авангард являвся спровокованим не стільки естетичними суперечностями і модернізмом, скільки соціальним протестом. З огляду на вказане, принциповим для українського суспільства у ранній радянський період було не лише заперечення навколишнього культурного середовища, скільки утвердження інноваційних уявлень про майбутнє українського мистецтва.

Як стверджують українські дослідники [1; 4], практично кожна біографія театрального митця, причетного до авангарду, є історією перемог та подолання соціальних кордонів, а також формування мистецького середовища. Виокремившись із соціальної маси завдяки власним креативним амбіціям, українські авангардисти (представники як театрального мистецтва, так і інших мистецтв) О. Довженко, К. Малевич, М. Семенко, М. Хвильовий, М. Куліш, М. Терещенко відчули себе справді обраними, як і революціонери соціальні, котрі були причетні до змін у суспільному устрої світу. Вказана революційна налаштованість давала вказаним інноваторам можливість заперечувати діяльність інших творців – більш поміркованих та упереджених (О. Архипенко, В. Кандінський, В. Татлін).

Водночас окрім очікуваних естетичних завдань, український театральний авангард взяв на себе роль величезного суспільного проекту із трансформації світу шляхом задіяння культурно-мистецьких засобів. З огляду на те, що його становлення було найбільш тісним чином зумовлено соціальними катаклізмами 1917–1920-х рр., українські митці театру були наповнені ідеями соціального утопізму, де-факто повіривши у своє культурне й політичне місіонерство.

Водночас після масових репресій 1930-х років практично знищений український авангард, став забутим на довгі роки й десятиліття. Для науковців [1; 5; 6] лишилася очевидною лише характерна для українського театрального авангарду соціальна утопічність, що розглядалася як досить наївна і неприваблива.

Авангардна творчість у вітчизняному театрі досліджуваного історичного періоду спиралося на естетичні новації, що були задекларовані у маніфестах експресіоністів, футуристів, конструктивістів тощо й були тісно пов'язані між собою, існуючи у неподільному цілому та взаємодоповнюючи, заперечуючи, однак не скасовуючи одне одного. З огляду на вказане, настільки складне стильове формування, як театральний авангард, не можна у повній мірі сприйняти без розуміння його естетичного алгоритму, що з'ясовується шляхом виявлення й систематизації усіх різноманітних течій, які продукуються цим театральним авангардом.

Довгі пошуки епатажного омріяного світу стають основним змістовним стрижнем українського театрального авангарду. Багато театральних творів раннього радянського періоду де-факто створювалися під спільною назвою «Загибель Атлантиди».

Період становлення українського театру в першому десятилітті існування радянської влади був пов'язаний із всезагальним часом авангарду, як способу мислення, креативності, мрій, а також щоденного існування. Феномен українського театрального авангарду впродовж кінця 1910–1920-х років виявився у глобальному «розпредмеченні» театрального мистецтва й «опредмеченні» емоцій. Він був значною мірою обумовлений амбіційними соціальними мріями українських театралів, їхнім намаганням спроектувати майбутнє у мистецькій площині. Свідомість українського митця, котрий апріорі жив устремліннями, намірами, надіями, образами у перші роки існування радянської влади перетворили на певні образні структури. Саме тому впродовж 1920-х років утопічне мислення перетворилося на квінтесенцію українського театрального авангарду. Політична, соціальна, культурна утопія українських авангардистів у театрі звичайно не здійснилася. Їхні цінності орієнтири сформували майбутнє українського театру в другій половині ХХ століття.

Список використаних джерел:

1. Веселовська Г. І. Український театральний авангард / Ін-т проблем сучасного мист-ва Нац. акад. мист-в України. Київ : Фенікс, 2010. 368 с.
2. Гринишина М. Синтетичний театр / Ін-т проблем сучас. мистец. НАН України. Київ : Фенікс, 2019. 416 с.
3. Клековкін О. THEATRICA : Лексикон [Текст] / Ін-т проблем сучас. мистецтва НАМ України. Київ : Фенікс, 2012. 800 с.
4. Левченко О. Текст культури в пошуках автора. Масова свідомість і художня культура у тексті радянської культури (за матеріалами театру і кіно) : [монографія]. Київ : Держ. центр театр. мистец. ім. Л. Курбаса, 2006. 300 с.
5. Нариси з історії інонаціонального театру в Україні XX – початку XXI ст. / за заг. наук. ред. докт. мистецтвознав. М. Гринишиної; Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. Київ : Фенікс, 2017. 976 с.
6. Український театр XX століття: Антологія вистав / За заг. ред. М. Гринишиної; Ін-т проблем сучасн. мист-ва НАМ України. Київ : Фенікс, 2012. 944 с.

Плюта О.П.

кандидат культурології,

Київський національний університет культури і мистецтв

ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Підтримка інновацій у сфері культури є важливим напрямом діяльності Міністерства культури та інформаційної політики України та інших державних органів і структур. Ще у 2014 р. в аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень «Актуальні проблеми державної підтримки інновацій у культурній політиці» повідомлялося, що «зміцнення культурного потенціалу сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України і закладає засади стабільного розвитку економіки» [2]. Враховуючи, що в останні роки в умовах пандемії коронавірусу та російсько-української війни економіка і культурна сфера України зазнали серйозних змін і втрат, то розроблені рекомендації набувають нині особливої актуальності. У 2019 р. НІСД запропонував три основні напрями державної підтримки інновацій у сфері культури: «програмно-цільовий, який включає в себе розробку цільових національних і регіональних програм інноваційного розвитку культури», «інституційний, який спрямований на створення належних правових та організаційних умов розвитку культурних інновацій» і «ресурсний, який включає в себе завдання модернізації матеріально-технічної бази культурних закладів, а також створення умов, які б сприяли залученню у сферу культури позабюджетних коштів» [3, с. 2–3].

Найбільш важливими інноваціями у сфері культури сучасного періоду є широке застосування новітніх цифрових технологій: повне оцифрування української культурної спадщини – фондів бібліотек, архівів, експонатів музеїв, творів визначних культурних діячів; віртуалізація об'єктів культури тощо. Як зазначає Ю. Трач, «у сфері забезпечення збереження та управління історико-культурною спадщиною можливості інформаційно-комунікаційних технологій доволі широкі: від створення інформаційних систем, використання різноманітних систем безпеки в збереженні культурної спадщини, контролю і моніторингу стану пам'яток архітектури й інших культурних цінностей, створення та ведення реєстру культурних цінностей, web-технології до застосування технологій

візуалізації технологій віртуальної реальності, використовуваних з метою відтворення втрачених чи пошкоджених об'єктів культурної спадщини тощо» [6, с. 150]. Варто погодитися з дослідниками, що хмарні технології можуть популяризувати національну культурну спадщину: оцифровані книги, картини, орнаменти, старі кіноплівки й іншу інформацію можна розмістити на віддаленому сервері та зробити доступною для будь-якої людини у світі. Це підвищить туристичну привабливість країни, а держава збереже культурні надбання. У цьому могла б бути зацікавлена не тільки держава, а й креативний бізнес, адже такий контент можна творчо використовувати [6, с. 150].

Міністерство культури та інформаційної політики України підтримує сучасні інноваційні проекти у сфері культури. Так, у вересні 2020 р. в Одесі відбулася презентація проекту «Дуже цифрова резиденція», який реалізується за фінансової підтримки Українського культурного фонду у розмірі понад 1 млн грн [4]. Позитивним кроком стало й заснування громадськими організаціями у партнерстві з державними і приватними інституціями Офісу культурних інновацій (серпень 2019 р.), основним завданням якого було визначено підвищення потенціалу української культури і науки за допомогою інноваційної платформи-маркетплейсу «Український національний інтелект», здатної реалізувати принцип «культура в смартфоні» [1].

Особливо активізували свою роботу Міністерство цифрової трансформації, МКІП України у 2020–2022 роках внаслідок поширення пандемії COVID-19, коли ціла низка підприємств, включаючи і культурні та освітні заклади, перейшли на дистанційну форму роботи. А з початком повномасштабного вторгнення Росії практично по всій території України у лютому-березні 2022 р. закрилися музеї, театри, бібліотеки та інші об'єкти, і лише з квітня-травня частково почалося оживлення роботи культурних закладів у більшості регіонів, крім тимчасово окупованих і тих, в яких ведуться бойові дії. Тому діджиталізація культури в умовах війни набуває важливого значення. Нині навіть введено посаду заступника МКІП з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації. В умовах війни Міністерство культури та інформаційної політики працює над такими основними напрямками: «цифрова трансформація, яка має на меті реінжиніринг існуючих алгоритмів та послуг, зокрема, зміна порядку ведення обліку культурних цінностей та спадщини з паперового на електронний; безпосередня оцифровка наявних експонатів та об'єктів у музеях, а також всіх культурних цінностей;

цифрові-онлайн проекти, наприклад – онлайн музеї або інформаційні портали» [7].

Варто зазначити, що з 23 червня 2022 року Україна стала кандидатом на членство у ЄС, що дає можливість нашій країні брати участь у загальноєвропейському культурному процесі. Саме завдяки цифровим технологіям українська культура стає більш доступною і відкритою як в Україні, так і для всього світу. Серед п'яти угод, підписаних між Україною і Європейським Союзом 5 вересня 2022 року, важливе значення для розвитку національної культури має Угода про участь України в програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027) [5].

Українська держава вже нині розробляє низку заходів щодо залучення інвестування у креативні культурні проекти у поствоєнний період. Серед проектів, які підтримуватиме ЮНЕСКО, «Цифрова платформа управління національною спадщиною – платформа, яка буде збирати, генерувати, зберігати, контролювати дані та інформацію у сфері культурної спадщини, забезпечувати доступ та використання, а також оцифровувати процедури та процеси взаємодії між суб'єктами та адміністративними службами для користувачів» [7].

Отже, державна підтримка інновацій у сфері культури у сучасних умовах має важливе значення не лише для збереження, а й подальшого розвитку української культури.

Список використаних джерел:

1. В Україні почав працювати Офіс культурних інновацій. URL: <https://www.prostir.ua/?news=v-ukrajini-pochav-pratsyuvaty-ofis-kulturnyh-innovatsij-2> (дата звернення: 10.08.2022).

2. Валеvський О. Л. Актуальні проблеми державної підтримки інновацій у культурній політиці. *Аналітична записка. Серія «Гуманітарний розвиток»*. 2014. № 11 / НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/aktualni-problemi-derzhavnoi-pidtrimki-innovaciy-u-kulturniy> (дата звернення: 20.07.2022).

3. Валеvський О. Л. Пріоритетні завдання державної підтримки інноваційних форм розвитку у сфері культури. *Аналітична записка. Серія «Гуманітарний розвиток»*. 2019. № 7. 12 с. / НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/analit-valevsky-human-development-7-2019.pdf> (дата звернення: 15.08.2022).

4. МКІП підтримує сучасні інноваційні проекти у сфері охорони культурної спадщини. URL: <https://mkip.gov.ua/news/4340.html> (дата звернення: 25.07.2022).

5. 5 угод з ЄС підписала Україна. *Закон і бізнес*. 2022, 5 вересня. URL: <https://zib.com.ua/ua/152830.html> (дата звернення: 06.09.2022).

6. Трач Ю. В. Український досвід VR-реконструкції об'єктів історико-культурної спадщини. *Цифрова платформа*. 2020. Т. 3. № 2. С. 148–160.

7. ЮНЕСКО підтримуватиме діджиталізацію культури в Україні, – МКІП. *Урядовий портал*. 2022, 12 липня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-iunesko-pidtrymuvatyme-didzhytalizatsiiu-kultury-v-ukraini> (дата звернення: 25.08.2022).

МЕДИЧНІ НАУКИ

Abdullaieva Nubar

Assistant Professor;

Lazurenko Viktoriya

Doctor of Medical Sciences, Professor,

Kharkiv National Medical University

THE MANIFESTATION OF CEREBROVASCULAR DISEASES DURING PREGNANCY AND IN THE POSTPARTUM PERIOD

Acute cerebrovascular complications associated with pregnancy represent a serious problem that may lead to maternal and fetal death. Also, these complications' longterm outcomes can negatively impact the rest of a woman's life [1, p. 839].

Approximately 50% of all aneurysmal ruptures in women <40 years of age are pregnancy-related. Arteriovenous malformations (AVMs), however, are more controversial. One study reported that cerebral hemorrhage due to AVMs associated with pregnancy occurred evenly throughout the entire gestation and postpartum periods. Although there are many causes of stroke during pregnancy or puerperium, most are similar, with common etiologies such as ischemic or hemorrhagic stroke; however, pregnancy-specific causes include preeclampsia/eclampsia. Amniotic fluid embolism, AVMs, cerebral artery aneurysm, posterior reversible encephalopathy syndrome (PRES), and postpartum angiopathy (PPA) are also well-known causes [4, p. 24].

The physiological environment during pregnancy will lead to different structural changes of the cerebrovascular system. Blood volume, stroke volume, and cardiac output increase during pregnancy, peaking at 25–30 weeks, and increasing further before and after delivery. Total peripheral vascular resistance markedly decreases to accommodate greater plasma volume. Excessive blood pressure and high blood volume may lead to arterial contraction and result in ischemia. Decreased placental perfusion leads to excessive placental factors, destroying the blood-brain barrier (BBB) and cerebral edema. It has also been shown that non-gestational hypertension may lead to an increased vascular wall thickness and smaller lumen. When preeclampsia occurs in pregnancy, the

vascular wall does not thicken, which may lead to impaired cerebral blood flow (CBF) autoregulation, BBB disruption, brain edema, and long-term postpartum neurological complications [1, p. 839].

A pregnancy-related stroke usually refers to a stroke occurring during pregnancy and up to 6 weeks postpartum, although some thrombotic events may extend to 12 weeks postpartum [1, p. 838]. Stroke related to pregnancy includes ischemic and haemorrhagic cerebrovascular (CBV) events and cerebral venous thrombosis (CVT). Moreover, other CBV disorders such as posterior reversible encephalopathy syndrome (PRES) or reversible cerebral vasoconstriction syndrome (RCVS) may occur as related to pregnancy particularly in the peripartum or puerperium. Potential risk factors for pregnancy-related stroke include hypertensive disorders of pregnancy, such as preeclampsia and eclampsia, and a prothrombotic state, which increases the risk of arterial and venous thrombosis [2, p. 194].

The strongest risk factors for venous thromboembolism (VTE) is a history of thrombosis, and pregnancy-related hypertension for both ischemic and hemorrhagic stroke during pregnancy and puerperium. According to population-based studies, advanced maternal age (>35 years), obesity (body mass index >30 kg/m²), multiple births, and multiple gestation are characteristics that can increase the risk for thromboembolism. In terms of medical conditions and pregnancy complications, heart disease, systemic lupus erythematosus, immobilization, smoking, inflammatory bowel disease, cesarean delivery, preterm delivery (<36 weeks), transfusion, preeclampsia and eclampsia can amplify the maternal thromboembolic risk [4, p. 21].

Pregnancy and puerperium are associated with a higher risk of thromboembolism. Severe hypertension [systolic blood pressure \geq 160 mmHg, or diastolic blood pressure \geq 110 mmHg] is a predisposing factor for ischemic stroke in pregnant women. The pathogenesis of ischemic stroke is primarily due to the high agglutination of the blood during pregnancy and various risk factors causing cerebral arterial spasm and endothelial cell destruction, owing to the obstruction of organ blood supply [1, p. 840].

During pregnancy, progesterone is constantly increasing, causing blood vessels to dilate and venous return to diminish. Some studies have shown that when postpartum progesterone levels are rapidly reduced, cerebral vasoconstriction can cause cerebral ischemia, with severe cases resulting in ischemic stroke, representing one of the important reasons for the high incidence of postpartum stroke [1, p. 839].

Globally, stroke is one of the leading causes of mortality and disability in women [3, p. 1].

Risk factors for stroke during pregnancy and the puerperal period include gestational hypertension, HELLP syndrome (characterized by hemolysis, elevated liver enzymes, and thrombocytopenia), frequent vomiting, and changes in hemolysis and the pre-thrombotic state in late pregnancy and the postpartum period. Also, multiparity, older-age pregnancy, multiple pregnancies, diabetes, and water-electrolyte imbalance may increase stroke incidence [1, p. 838–839].

Pregnancy-related hypertensive disorder is one of the leading causes of neurocritical illness in the perinatal or postnatal periods. In particular, preeclampsia, eclampsia and HELLP syndrome (hemolysis with a microangiopathic blood smear, elevated liver enzymes and low platelets) represent the most important spectrum of pregnancy-related hypertensive disorders in the latter half of pregnancy or postpartum, which lead to increased risk for thromboembolic and hemorrhagic complications [4, p. 21].

Cerebrovascular complications during pregnancy and puerperium such as ischemic stroke, hemorrhagic stroke, preeclampsia/eclampsia, haemorrhagic cerebrovascular and cerebral venous thrombosis, venous thromboembolism, gestational hypertension pose a great threat to the woman in pregnant time and in the postpartum period. Knowledge of pregnancy-related cerebrovascular complications will provide optimal management for both fetus and mother.

Studying the causes of cerebrovascular disorders in pregnant women remains an urgent task of modern obstetrics, to which our further research will be devoted.

References:

1. Naiwu Wang, Xudong Shen, Gang Zhang, Bo Gao, Alexander Lerner. Cerebrovascular disease in pregnancy and puerperium: perspectives from neuroradiologists. *Quant Imaging Med Surg* 2021;11(2):838–851.
2. Svetlana Lorenzano, Christine Kremer, Aleksandra Pavlovic, Dejana R Jovanovic, Else Charlotte Sandset et al. SiPP (Stroke in Pregnancy and Postpartum): A prospective, observational, international, multicenter study on pathophysiological mechanisms, clinical profile, management and outcome of cerebrovascular diseases in pregnant and postpartum women. *European Stroke Journal* 2020, vol. 5(2), pp. 193–203.
3. Chen Liang, Hsin-Fang Chung, Annette J Dobson, Kunihiko Hayashi, Yvonne T van der Schouw, Diana Kuh. Infertility, recurrent pregnancy loss, and risk of stroke: pooled analysis of individual patient data of 618 851 women. *BMJ* 2022;377:e070603.
4. Jeong-Ho Hong. Cerebrovascular complications during pregnancy and postpartum. *J Neurocrit Care* 2019;12(1):20–29.

Дубровка Н.І.

студент;

Рого О.Ю.

аспірант;

Рогач І.М.

доктор медичних наук, професор,

Державний вищий навчальний заклад

«Ужгородський національний університет»

МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ЖОВЧОКАМ'ЯНОЇ ХВОРОБИ, МОЖЛИВОСТІ ЛІКУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ

Жовчокам'яна хвороба (холелітіаз) – це захворювання, яке виникає внаслідок утворення каменів у жовчному міхурі та жовчних протоках. Холелітіаз справедливо називають «хворобою цивілізації», соціальне значення якої визначає не лише висока розповсюдженість, яка досягає 10-20% [5] у населення розвинених країн, але і проблематичність її ефективного лікування у зв'язку з великою ймовірністю тяжких ускладнень [6].

У США майже у 1 млн жителів щорічно формуються жовчні камені [4]. Захворювання жовчовивідних шляхів посідають далеко не останнє місце в хірургічному стаціонарі, зокрема в стаціонарі Виноградівської районної лікарні. **Жовчний міхур (vesica biliaris; vesica fellea)** є резервуаром для накопичення жовчі.

Жовч – це колоїдний розчин, який вміщує 96% води, сюди також входить холестерин, жовчні кислоти, солі білірубіну [3]. Компонентом цього колоїдного розчину, що сприяє утворенню конкрементів є холестерин (ХЛ). Процес утворення каменів проходить декілька етапів: перший – формування везикул, перенасичених холестерином. Другий – кристалізація ХЛ. Третій – подальше кристалізація ХЛ з утворенням мікролітів. Четвертий, останній – формування власне жовчних каменів.

Факторами ризику, крім генетичних, є вживання їжі з великим вмістом вуглеводів та жирів, з низьким рівнем білків [8]. А загальноприйнятими факторами ризику виникнення холелітіазу є

цукровий діабет, гіперліпідемія [4], жіноча стать, у чоловіків, все-таки, ЖКХ зустрічається рідше.

Метою нашого дослідження було проаналізувати методи лікування та профілактики з метою покращення результатів лікування хворих.

Після оцінки результатів, було встановлено, що у період 2016–2021 рр. було поступлено 500 хворих. З них 485 хворих, інші – отримали консервативне лікування. Оперативне втручання у 464 хворих було проведено лапароскопічно, інші – лапаротомічно. З вищенаведених значень можна побачити, що лапароскопічні операції в пріоритеті – це більш сучасно, економічно і наближає нас до «хірургії одного дня», при лапароскопічних операціях також набагато легша реабілітація. Нами було опитано 50 післяопераційних хворих, з них: 40 хворих – прооперовано лапароскопічно, 10 – лапаротомічно. 70% хворих до лапароскопічної операції оцінили своє здоров'я як погане, інші – не мали суттєвих скарг. 97% хворих після лапароскопії відмічають покращення якості життя. 80% після лапароскопії не мали вираженого больового синдрому, на противагу оперованим лапаротомічно, з яких 85% мали виражений больовий синдром у післяопераційному періоді. На питання «Чи важко Вам було налаштуватися на лапароскопічну операцію?» 90% опитуваних відповіли «Так».

Попереднє лікування ЖКХ включає внутрішньовенну гідратацію, корекція електролітних зрушень, аналгезію та внутрішньовенне введення антибіотиків. У легких випадках гострого холециститу достатньо антибіотикотерапії одним препаратом широкого спектру дії. Бактерії, які зазвичай пов'язані з холециститом включають *Escherichia coli*, *Bacterioides fragilis*, а також види родин *Klebsiella*, *Enterococcus*, *Pseudomonas* [1]. Деякі наукові джерела стверджують, що щоденна стимуляція жовчного міхура за допомогою внутрішньовенного введення холецистокініну ефективно запобігає застою жовчі у хворих [2]. Для профілактики ЖКХ рекомендовано дотримуватися таких рекомендацій: оперативне втручання виконувати до розвитку захворювання; проводити комплексне обстеження хворих в передопераційний період незалежно від вираженості клінічної симптоматики; курси терапії препаратами УДХК; доведено, що регулярне доповнення їжі вітаміном С поряд з фізичною активністю та зниженням півня холестерину призводить до зменшення поширеності жовчних конкрементів [4].

Отже, у цей час приділяється велика увага вдосконаленню методів як лікування, так і профілактики жовчнокам'яної хвороби й виникнення ускладнень. Це все вимагає постійного підвищення кадрової кваліфікації,

новітньої апаратури, але скорочує ліжко дні і, відповідно, витрати на пацієнта. На нашу думку, потрібно вводити лапароскопічні технології вже на етапі підготовки кадрів на рівні університету та автоматизовані процеси оперувальної діяльності, за якими стоїть недалеке майбутнє – де хірург буде керувати процесом, а «робот» оперувати. Як для первинної, так і для вторинної профілактики ЖКХ вирішальне значення має виділення серед факторів ризику утворення конкрементів та каменів некерованих (спадковість, стать, вік, анатомо-фізіологічні особливості гепато-біліарної системи) і керованих (нерациональне харчування, гіподинамія). Таким чином, сучасні підходи до профілактики, крім хірургічних методів лікування, мають включати жовчогінні засоби на початкових стадіях захворювання, вплив на некеровані фактори ризику розвитку захворювання та вести здоровий, рухливий спосіб життя, тобто, запобігати адинамії.

Список використаних джерел:

1. Білясва О.О., Коржик Н.П., Миронов О.М., Смець В.В., Мірошніченко А.П., Біляєв В.В. Жовчокам'яна хвороба: ускладнення та реабілітація. Клінічна хірургія : щомісячний науково-практичний журнал (спеціалізоване видання для лікарів). Київ : Ліга – Інформ, 2014. С. 32–34.
2. Палій І.Г., Заїка С.В., Парік Сундер Лал, Артеменко А.О. Жовчокам'яна хвороба – особливості розповсюдження та шляхи профілактики. Практикуючий лікар : науково-практичне видання. Київ : Медкнига, 2012. С. 35–39.
3. Руденко М.М., Томаш О.В., Пархоменко Т.А., Супрун О.Є. Жовчокам'яна хвороба: чи завжди потрібне хірургічне втручання? Медицина транспорту України : науково-практичний журнал. Київ : Вітапол, 2012. С. 84–88.
4. Ковальчук О.Л. Сучасні підходи до лікування жовчокам'яної хвороби. Шпитальна хірургія : журнал. Тернопіль, 2002. С. 10–13.
5. Ko C.W., Lee S. Gallstones // Textbook of Gastroenterology, 5th edition. Edited by Tadataka Yamada. Wiley-Blackwell, 2009. P. 1952–1977.
6. Ruhl C.E. Gallstone disease is associated with increased mortality in the United States / C.E. Ruhl, J.E. Everhart / Gastroenterology. 2011. Vol. 140. No. 2. P. 508–516.
7. Stinton L.M. Epidemiology of gallbladder disease: cholelithiasis and cancer / L.M. Stinton, E.A. Shaffer // Gut. Liver. 2012. Vol. 6. No. 2. P. 172–187.
8. Tsai C.J. Central adiposity, regional fat distribution, and the risk of cholecystectomy in women / C.J. Tsai [et al.] // Gut. 2006. No. 55. P. 708–714.

Лахтарина Р.Ю.

аспірант,

Сумський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІАГНОСТИЦІ НОВОУТВОРЕНЬ

Сучасна онкопатологія – це проблема, яка стала серйозним викликом для всього світу. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) злоякісні новоутворення є однією з передових причин смертності в світі. За 2020 рік діагноз «злоякісне новоутворення» забрав життя майже 10 млн жителів планети Земля [1].

Діагностика раку та штучний інтелект є галузями, що швидко розвиваються, і мають важливі сфери зближення. Виявлення злоякісного процесу на ранній стадії підвищує шанси ефективного лікування багатьох груп пухлин. Наприклад, при раку легені 5-річна виживаність після резекції I стадії захворювання становить 70–90%; однак загальні показники наразі становлять 19% для жінок і 13,8% для чоловіків [2]. Ключовими моментами ранньої діагностики є скринінг осіб, які входять в групу ризику, але не мають будь-яких симптомів, а також швидке і доцільне обстеження пацієнтів із симптомами. Машинне навчання, за допомогою якого комп'ютери вивчають складні закономірності даних, з метою робити прогнози, можуть ініціювати революцію ранньої діагностики злоякісного процесу. Алгоритми машинного навчання можуть допомогти лікарям-діагностам, шляхом аналізу медичних зображень, підвищити ефективність, швидкість, точність процесу постановки діагнозу. Крім того, збільшення числа пацієнтів, у яких діагностовано рак на ранній стадії, є ключовим пріоритетом та ключовим завданням Всесвітньої організації охорони здоров'я та Міжнародного альянсу по ранньому виявленню рака [2].

Штучний інтелект (Artificial Intelligence) – це загальний термін, що описує імітацію людського інтелекту комп'ютерами. Машинне навчання (Machine Learning), підрозділ штучного інтелекту, стосується навчання комп'ютерних алгоритмів робити прогнози на основі досвіду, і його можна загалом розділити на контрольоване (де комп'ютеру дозволено переглядати дані про результати) та неконтрольоване (дані про результати не надаються.) навчання. Обидва підходи шукають моделі даних, щоб

дозволити прогнозувати результати, такі як наявність або відсутність раку, рівень виживаності або групи ризику [2].

Глибоке навчання (Deep Learning) – це підгрупа машинного навчання, за допомогою якої будуються складні архітектури, аналогічні нейронам людського мозку. У своїй основній формі глибоке навчання складається з: вхідного рівня, «прихованого шару», що складається з кількох вузлів, які множать вхідні дані на ваги та додають значення зміщення, і вихідний рівень, передача зваженої суми вузлів прихованого шару до функції активації для прогнозування [2].

Багато досліджень показують, що скринінг може покращити раннє виявлення раку та смертність, але навіть у групах захворювань із встановленими програмами скринінгу, таких як рак молочної залози, тривають дискусії щодо відбору пацієнтів [3].

Відбір пацієнтів і стратифікація ризиків є ключовими проблемами для програм скринінгу. Алгоритми штучного інтелекту, які можуть обробляти величезні обсяги мультимодальних даних для ідентифікації сигналів, які інакше важко виявити, можуть зіграти роль у вдосконаленні цього процесу в найближчому майбутньому [4].

Вчені визнали, що пацієнти віком 55–77 років із стажем куріння ≥ 30 пачок років мають право на КТ-скринінг раку легень [5]. Однак на практиці лише невелика частка пацієнтів, які відповідають вимогам, фактично проходять скринінг, частково через погану документацію щодо статусу куріння та брак часу у лікаря [6]. Щоб покращити скринінговий відбір, була розроблена модель штучного інтелекту, яка аналізуючи рентгенівські знімки грудної клітки та мінімальні дані (вік, стать, поточний статус куріння) прогнозувала ризик розвитку раку легень [7].

Було доведено, що оцінка рутинних клінічних даних штучним інтелектом може допомогти ідентифікувати пацієнтів для цільових програм скринінгу. Використання алгоритмів для покращення відбору пацієнтів для скринінгу може бути корисним шляхом для ранньої діагностики в майбутньому [8].

З'являються технології для діагностики та сортування пацієнтів безпосередньо відповідно до симптомів, які вони самі описують, за допомогою чат-ботів або онлайн-перевірки симптомів. Комерційний цифровий постачальник медичних послуг Babylon Health надає пацієнтам доступ до приватних консультацій по телефону або через комп'ютерні програми [9].

У візуалізації раку молочної залози штучний інтелект може виявляти мамографічні аномалії з точністю, порівнянню з радіологами, і за останні роки з'явилася велика кількість комерційних програмних пакетів [10]. Нещодавно було опубліковано показники продуктивності мамографічної системи сортування, навченої на 1878 зображеннях. У тестовому наборі з 595 зображень модель сортувала 315 сканувань (53%) як низькопріоритетні [11]. Жодне із зображень із низьким пріоритетом не містило раку, що знову підтверджує думку про те, що штучний інтелект може забезпечити безпечне та ефективне сортування мамографії.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що алгоритми штучного інтелекту здатні з точністю, виявляти рак на ранній стадії, що таким чином полегшує роботу радіологам. Багато комерційних програмних пакетів штучного інтелекту стають доступними до використання і ймовірно ми побачимо все більше їх впровадження в найближчі роки.

Список використаних джерел:

1. Ferlay J, Ervik M, Lam F, Colombet M, Mery L, Piñeros M, et al. Global Cancer Observatory: Cancer Today. Lyon: International Agency for Research on Cancer; 2020 (<https://gco.iarc.fr/today>).
2. Hunter B, Hindocha S, Lee RW. The Role of Artificial Intelligence in Early Cancer Diagnosis. *Cancers (Basel)*. 2022 Mar 16; 14(6):1524. doi: 10.3390/cancers14061524. PMID: 35326674; PMCID: PMC8946688
3. Esserman L.J. The WISDOM Study: Breaking the deadlock in the breast cancer screening debate. *NPJ Breast Cancer*. 2017; 3:34. doi: 10.1038/s41523-017-0035-5
4. Beck J.T., Rammage M., Jackson G.P., Preininger A.M., Dankwa-Mullan I., Roebuck M.C., Torres A., Holtzen H., Coverdill S.E., Williamson M.P., et al. Artificial Intelligence Tool for Optimizing Eligibility Screening for Clinical Trials in a Large Community Cancer Center. *JCO Clin. Cancer Inform*. 2020; 4:50–59. doi: 10.1200/CCI.19.00079
5. Krist A.H., Davidson K.W., Mangione C.M., Barry M.J., Cabana M., Caughey A.B., Davis E.M., Donahue K.E., Doubeni C.A., Kubik M., et al. Screening for Lung Cancer: US Preventive Services Task Force Recommendation Statement. *JAMA-J. Am. Med. Assoc*. 2021; 325:962–970. doi: 10.1001/jama.2021.1117
6. Richards T.B., Doria-Rose V.P., Soman A., Klabunde C.N., Caraballo R.S., Gray S.C., Houston K.A., White M.C. Lung Cancer Screening Inconsistent With U.S. Preventive Services Task Force Recommendations. *Am. J. Prev. Med*. 2019; 56:66–73. doi: 10.1016/j.amepre.2018.07.030
7. Lu M.T., Raghu V.K., Mayrhofer T., Aerts H.J.W.L., Hoffmann U. Deep Learning Using Chest Radiographs to Identify High-Risk Smokers for Lung Cancer

Screening Computed Tomography: Development and Validation of a Prediction Model. *Ann. Intern. Med.* 2020; 173:704–713. doi: 10.7326/M20-1868

8. Gould M.K., Tang T., Liu I.L.A., Lee J., Zheng C., Danforth K.N., Kosco A.E., Di Fiore J.L., Suh D.E. Recent trends in the identification of incidental pulmonary nodules. *Am. J. Respir. Crit. Care Med.* 2015; 192:1208–1214. doi: 10.1164/rccm.201505-0990OC

9. Babylon Health UK – The Online Doctor and...|Babylon Health. [(accessed on 18 November 2021)]. Available online: <https://www.babylonhealth.com/>

10. Schaffter T., Buist D.S.M., Lee C.I., Nikulin Y., Ribli D., Guan Y., Lotter W., Jie Z., Du H., Wang S., et al. Evaluation of Combined Artificial Intelligence and Radiologist Assessment to Interpret Screening Mammograms. *JAMA Netw. Open.* 2020; 3:e200265. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2020.0265.

11. Yi P.H., Singh D., Harvey S.C., Hager G.D., Mullen L.A. DeepCAT: Deep Computer-Aided Triage of Screening Mammography. *J. Digit. Imaging.* 2021; 34:27–35. doi: 10.1007/s10278-020-00407-0

Полянська М.О.

*кандидат медичних наук, старший науковий співробітник
відділення діагностики, терапії і клінічної фармакології
захворювань легень;*

Опімах С.Г.

*кандидат медичних наук, старший науковий співробітник
відділення діагностики, терапії і клінічної фармакології
захворювань легень;*

Ігнатєва В.І.

*кандидат медичних наук, старший науковий співробітник
відділення діагностики, терапії
і клінічної фармакології захворювань легень,
Державна установа «Національний інститут фтизіатрії
і пульмонології імені Ф.Г. Яновського НАМН України»*

ДИСФУНКЦІЯ ДИХАЛЬНИХ М'ЯЗІВ У ПЕРЕХВОРИВШИХ НА COVID-19 ХВОРИХ НА БРОНХІАЛЬНУ АСТМУ

Вступ. Бронхіальна астма (БА) залишається одним із найбільш розповсюджених захворювань людини. Натеper від астми страждають близько 300 млн. осіб у світі, причому до 2025 року кількість таких пацієнтів збільшиться на 100 млн. Поширеність БА в різних країнах коливається в широкому діапазоні – від 1 % до 16 % і вона є причиною 346 000 смертей в усьому світі [1, с. 6]. БА є складною патологією, одним з елементів якої є дисфункція дихальних м'язів. Для хворих на БА притаманні обструкція бронхів, збільшення опору дихальних шляхів та легенева гіперінфляція, що збільшує навантаження на дихальну мускулатуру. В поєднанні з хронічною стероїдною міопатією, недостатністю харчування у хворих на БА підвищується ризик втрати дихальних м'язів [2, с. 19].

В умовах поточної пандемії COVID-19 невпинно збільшується кількість хворих, в тому числі пацієнтів з астмою, які тривало страждають від задишки через тижні та навіть місяці від початку гострого захворювання [3, с. 4]. Можна припустити, що при БА задишка при постковідному синдромі пов'язана в тому числі з дисфункцією дихальних

м'язів. Питання впливу перенесеного COVID-19 на функцію дихальних м'язів залишається не вивченим.

Мета роботи: вивчити функцію дихальних м'язів у перехворівших на COVID-19 хворих на бронхіальну астму.

Матеріали та методи досліджень: робота виконана за кошти державного бюджету України. Для участі у дослідженні відібрано 85 хворих на БА. Всі обстеження були узгоджені з етичним комітетом, всі хворі були ознайомлені з протоколом дослідження та підписали форму інформованої згоди на участь в дослідженні. Пацієнтам проводилося дослідження сили дихальної мускулатури (PI_{max} – максимальний тиск під час вдиху та PE_{max} – максимальний тиск під час видиху) за методикою фірми «VIASYS HEALTHCARE GMBH», Німеччина, на апараті «Masterscope» цієї ж фірми. Значення PI_{max} та PE_{max} нижче 70 % від належних величин є критерієм слабкості дихальної мускулатури [4, с. 162]. Статистична обробка виконувалась за допомогою програми MS Excel з перевіркою достовірності результату за допомогою критерію Ст'юдента та критерію Хі-квадрат. Статистично вірогідною різницею показників вважався рівень $p < 0.05$.

Результати. Згідно даних анамнезу хворі на БА були розподілені на дві групи. І основну групу склали 60 хворих (23 чоловіків і 37 жінок, середній вік ($52,3 \pm 2,0$) років), які перехворіли на COVID-19. ІІ контрольну групу склали 25 хворих (14 чоловіків і 11 жінок, середній вік ($55,9 \pm 2,9$) років), які не хворіли на COVID-19.

В групі хворих на БА, що перенесли COVID-19, середній рівень сили м'язів вдиху PI_{max} складав ($47,2 \pm 2,2$) % від належних величин, в контрольній групі – ($55,4 \pm 2,2$) % від належних величин, $p < 0,05$, статистично вірогідна різниця показників. В основній групі кількість пацієнтів зі слабкістю м'язів вдиху ($PI_{max} < 70$ %) складала 54 хворих із 60 ($90,0 \pm 3,9$) %, тоді як в контрольній – 23 хворих із 25 ($92,0 \pm 5,4$) %, Хі-квадрат = 0,0828, $p = 0,7735$ без статистично вірогідної різниці показників. Ці результати відповідають літературним даним про те, що для хворих на БА притаманна дисфункція м'язів вдиху незалежно від інфікування COVID-19 в анамнезі. Проте ступінь виразності цієї дисфункції більш тяжкий у хворих на БА, що перенесли COVID-19.

В групі хворих на БА, що перенесли COVID-19, середній рівень сили м'язів видиху PE_{max} складав ($67,5 \pm 3,7$) % від належних величин, в контрольній групі – ($74,5 \pm 3,2$) % від належних величин, $p > 0,05$, без достовірної різниці показників. В основній групі кількість пацієнтів зі

слабкістю м'язів видиху ($PE_{\max} < 70 \%$) складала 27 хворих із 60 ($45,0 \pm 6,4$) %, в контрольній групі – 12 хворих із 25 ($48,0 \pm 10,0$) %, $\chi^2 = 0,064$, $p = 0,8003$ без статистично вірогідної різниці показників. Таким чином, дисфункція м'язів видиху у хворих на БА не залежить від інфікування COVID-19 в анамнезі ні по розповсюженості, ні по ступеню виразності.

Висновок. Особливістю функції дихальних шляхів у хворих на астму пацієнтів є зниження їх сили, переважно м'язів вдиху. У перехворівших на COVID-19 хворих на БА слабкість м'язів вдиху має більшу тяжкість, ніж у осіб, які не хворіли на COVID-19. Інфікування COVID-19 може розглядатися як фактор ризику посилення слабкості м'язів вдиху у хворих на БА.

Список використаних джерел:

1. Фещенко Ю. І. Актуальні проблеми сучасної пульмонології // Укр. пульмонол. журн. 2018. № 3. С. 5–12. DOI: 10.31215/2306-4927-2018-101-3-5-12
2. Laghi F., Tobin M.J. Disorders of the respiratory muscles // Am. J. Respir. Crit. Care Med. 2003. Vol. 168(1). P. 10–48. doi: 10.1164/rccm.2206020
3. Philip K.E.J., Buttery S., Williams P., et al. Impact of COVID-19 on people with asthma: a mixed methods analysis from a UK wide survey // BMJ Open Respiratory Research. 2022. Vol. 9:e001056. P. 1–9. doi: 10.1136/bmjresp-2021-001056
4. de Souza Y, Suzana ME, Medeiros S, Macedo J, da Costa CH. Respiratory muscle weakness and its association with exercise capacity in patients with chronic obstructive pulmonary disease // Clin. Respir. J. 2022. Vol. 16(2). P. 162–166. DOI: 10.1111/crj.13449

Форкерт І.О.

аспірант;

Мелеховець О.К.

кандидат медичних наук, професор;

Мелеховець Ю.В.

кандидат медичних наук, асистент,

Сумський державний університет

Співак Ж.С.

завідувач ендокринологічним відділенням,

КНП Сумської обласної ради «Сумська обласна клінічна лікарня»

ПОШИРЕНІСТЬ ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДІВ СЕРЕД ХВОРИХ НА АУТОІМУННИЙ ТИРЕОЇДИТ

Актуальність. Аутоімунний тиреоїдит (АІТ) є найпоширенішим захворюванням щитоподібної залози та найрозповсюдженішим аутоімунним захворюванням у світі [1, с. 174–180], яке суттєво змінює психологічний стан хворих. У той же час тривожні розлади є доведеним фактором ризику щодо скоєння людиною суїциду [2, с. 946–960]. У всьому світі близько 800 000 людей щороку скоюють самогубство, що відповідає 1,5% усіх смертей у світі [3, с. 266–274].

Матеріали та методи. У дослідження включено 150 пацієнтів, хворих на АІТ, що проходили обстеження та лікування на клінічній базі кафедри сімейної медицини з курсом дерматовенерології СумДУ (ТОВ «Сумська клініка лазерної медицини») з 2020 по 2022 рік, та 150 здорових осіб, які пройшли опитування за системою HADS.

Опитувальник HADS використовується для оцінки проявів депресії та тривоги у пацієнтів. Він складається з двох під-шкал: HADS-A, яка використовується для оцінки тривожності, та HADS-D, яка використовується для оцінки депресії. Кожна під-шкала містить 7 пунктів, кожен з яких має 4 варіанти відповіді. Сумарна оцінка може знаходитись у діапазоні від 0 до 21, де 0-7 балів відповідають нормі, 8-10 – субклінічній тривожності або субклінічній депресії, 11 та більше – клінічно вираженій тривозі або клінічно вираженій депресії [4, с. 3921–3926].

Результати. При аналізі даних опитування пацієнтів з АІТ було виявлено середній результат 10,8 (СІ 95% = 8,87 – 12,74) за шкалою HADS-A, що відповідає субклінічно вираженій тривожності. За результатами опитування умовно здорових осіб середній показник за шкалою HADS-A склав 8,05 (СІ 95% = 6,53 – 9,56), що достовірно нижчий за результат пацієнтів, хворих на АІТ ($p = 0,018$). Результати за шкалою HADS-D склали відповідно 7,03 (СІ 95% = 5,79 – 8,29) при аналізі результатів опитування пацієнтів з АІТ та 5,3 (СІ 95% = 4,23 – 6,37) при аналізі результатів опитування умовно здорових пацієнтів ($p = 0,02$). Дані представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Середні значення за результатами опитувань

Група	HADS-A	HADS-D
Пацієнти з АІТ	10,8 (СІ 95% = 8,87 – 12,74)	7,03 (СІ 95% = 5,79 – 8,29)
Умовно здорові	8,05 (СІ 95% = 6,53 – 9,56)	5,3 (СІ 95% = 4,23 – 6,37)
p	0,018	0,02

Джерело: розроблено авторами

Аналіз результатів опитування пацієнтів з АІТ показав статистично достовірну більшу поширеність тривожних розладів порівняно з групою умовно здорового населення. Серед пацієнтів групи умовно здорового населення 52,5% не мали тривожних розладів, 10% мали субклінічно виражену тривогу та 37,5% мали клінічно виражену тривогу. Серед групи пацієнтів з АІТ тільки 29,6% не мали тривожних розладів, 18,5% мали субклінічно виражену тривогу та 51,9% мали клінічно виражену тривогу.

Висновок. Результати опитувань показали, що пацієнти з АІТ схильні до виникнення тривожних розладів, і тому потребують психологічного консультування з метою активного виявлення психічних порушень та психотерапії, що може значно вплинути на якість життя пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. A. Antonelli, S. M. Ferrari, A. Corrado, A. Di Domenicantonio, and P. Fallahi, «Autoimmune thyroid disorders.» *Autoimmun. Rev.*, vol. 14, no. 2, pp. 174–180, Feb. 2015, doi: 10.1016/j.autrev.2014.10.016
2. I. H. Stanley *et al.*, «Anxiety sensitivity and suicidal ideation/suicide risk: A meta-analysis.» *J. Consult. Clin. Psychol.*, vol. 86, no. 11, pp. 946–960, Nov. 2018, doi: 10.1037/ccp0000342

3. S. Fazel and B. Runeson, «Suicide.,» *N. Engl. J. Med.*, vol. 382, no. 3, pp. 266–274, Jan. 2020, doi: 10.1056/NEJMra1902944

4. M. A. Annunziata *et al.*, «Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) accuracy in cancer patients,» *Supportive Care in Cancer*, vol. 28, no. 8, pp. 3921–3926, 2020, doi: 10.1007/s00520-019-05244-8

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кравченко В.Ю.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

МІСЦЕ ТЕРАПІЇ УСВІДОМЛЕННЯМ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Одним із новітніх напрямків психотерапії є терапія усвідомленням, автор якого є Ігор Борисович Каніфольський. Це психотерапевт з багаторічним стажем роботи, дослідник психічної реальності, практик-експериментатор та засновник напрямку терапії усвідомленням й Міжнародної асоціації терапії усвідомленням, який на цей час проживає і працює в Києві.

Терапія усвідомленням – напрямок, що інтегрує наукові підходи гуманістично-екзистенціальної, трансперсональної та суб'єктної психології, а також духовні тибетсько-буддійські практики. Вихідним положення в цій терапії є допомога людині в проживанні своїх переживань в проблемній зоні та зоні розвитку: прийнятті, розумінні та відкритті нових можливостей. Головними принципами терапії усвідомленням є неігнорування емпіричного досвіду людини, відкритість один одному, уважність до себе та інших, підтримуюче середовище, помічна мотивація, повага до своїх переживань [1].

Свідомість – вищий рівень психічного відображення і саморегуляції, що властивий тільки людині як суспільно-історичній істоті; думки і почуття, що індивід усвідомлює в будь-який даний момент. Свідомість характеризується активністю; інтенційністю – спрямованістю на предмет: свідомість завжди – усвідомлення чого-небудь; здатністю до рефлексії, до самоспостереження – усвідомлення самої свідомості; мотиваційно-ціннісним характером; різними ступенями (рівнями) ясності [2, с. 451]. Людина має здатність усвідомлювати свій внутрішній контент, тобто зміст свідомості, і в процесі усвідомлення переходить на більш тонкий рівень проживання свого досвіду. В процесі усвідомлення зміст свідомості може змінюватись і розкриватись власний потенціал. Тому

усвідомлення дає механізм трансформації і розвитку себе, розкриття потенціалу, досягнення здоров'я, щастя і успіху [1].

Першою особливістю методики застосування цього виду терапії на практиці є вербалізація тих асоціацій, які виникають в людині і пов'язані з її відчуттями в тілі. Другою особливістю є всеохопленість всіх аспектів ситуації (відчуття в тілі, переживання в емоційно-вольовій сфері, думки та пояснення-умовиводи, а також образи-асоціації), що переживається людиною як негативною або проблемною, чи тією, що потребує розвитку й вдосконалення. Третя особливість – зв'язок з духовністю (духовними практиками), що інтегрує внутрішній світ людини із зовнішнім світом [3].

Схема роботи в терапії усвідомленням має такі складові [3]:

1. Контакт – довірча атмосфера між клієнтом і терапевтом, прийняття рефлексії та різні форми спільності між ними.

2. Контракт – умови домовленості роботи з психотерапевтом (час, місце, оплата, кількість сесій тощо).

3. Запит – про який заявляє клієнт, початок й хід роботи відбувається, відштовхуючись від нього.

4. Процес усвідомлення – відбувається за трьома векторами:

а) за схемою «коло усвідомлення»: відчуття – думки – емоції – образи;

б) за лінією часу: минуле – теперішнє – майбутнє;

в) за рівнем розуміння (усвідомлення): проблемний, причинний, потенційний.

Пропрацювання проблеми клієнта відбувається через потрапляння в історію клієнта, в яку можна потрапити через метафори-асоціації або по часу виникнення. В процесі усвідомлення здійснюється реінтеграція ресурсів, пропрацювання психотравм, розуміння ситуації, відкриття потенціалу, формування образу більш позитивного майбутнього.

В результаті сесії отримуємо: повернення до відчуттів в тілі (зміна внутрішнього стану), що і є критерієм усвідомлення, повернення до запити та завершенню терапії.

Отже, терапія усвідомленням відображає сучасні тенденції в розвитку особистості та психічної реальності, що є найбільш актуальним та доцільним для допомоги людям в ХХІ ст. До них належать: нейропластичність психіки, що дозволяє людині відновити усі «прогалини в розвитку» за допомогою психотерапії; толерантність та гуманність взаємодії, що реалізується через емпатію, любов і духовну підтримку; великим значенням наділяється внутрішня реальність як частина життя людини (не тільки зовнішня) та їх гармонійне поєднання; розкриття

особистісного потенціалу дозволяє розширити свідомість і духовний простір, аксіологічний вимір якого додає людині внутрішньої сили та гармонії; перехід (розширення) з матеріального світу у психічну реальність виводить людину на більш тонкий рівень надчутливості та усвідомленості. Це вповні задовольняє проблеми сучасної людини та накреслює позитивні перспективи щодо самовідновлення та саморефлексії, а також формування усвідомленого підходу до життєтворчості. Це, в свою чергу, в значній мірі вирішує проблему споживацького способу життя в сучасному світі та надмірного егоцентризму й знеособлення особистості, а, отже, торкається глобальних питань людства, час для вирішення яких настав. Перспективу наступних наукових досліджень вбачаємо в детальному вивченні терапії усвідомленням та обґрунтуванні емпіричних результатів.

Список використаних джерел:

1. Каніфольський І. Аудіокнига «Політ орла. Введення в терапію усвідомленням». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1gwKOCWCWKOo&list=PLwRKqEDBcJf8o1FuLi65jErAfh5woEaBF&index=1> (дата звернення: 18.09.2022).
2. Шапар В. Психологічний тлумачний словник. Харків, 2007. 640 с.
3. Kanifolsky I. Eagle flight. Awareness therapy: introduction. URL: https://www.amazon.co.uk/dp/B0B2TTD9JC/ref=redir_mobile_desktop?_encoding=UTF8&fbclid=IwAR0CTUHL9cj23f04lpnAvy35XbZE1_cKHE7KFgCf7yvxrwhPn0F4Y9fcM&qid=&ref_=tmm_pap_swatch_0&sr= (дата звернення: 18.09.2022).

Рудич М.В.

здобувач другого (магістерського) рівня;

Літвінова О.В.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБИСТОСТІ З РОЗЛАДАМИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Розлади харчової поведінки – це проблеми психологічного характеру, що пов’язані з порушеннями вживання їжі. Люди з такими розладами або сильно обмежують себе в їжі, або переїдають і потім викликають у себе блювання чи виснажують себе надмірними фізичними навантаженнями. Розлади харчової поведінки неминуче супроводжуються тривогою і депресією, а часто призводять до тяжких наслідків для організму, погіршення якості життя, іноді навіть до смерті.

Суспільна значущість проблеми розладів харчової поведінки та їх психокорекції обумовлена низкою факторів. За даними ВООЗ, у світі підвищується кількість осіб з ожирінням, а розлади харчової поведінки спричиняють найвищий рівень смертності серед людей з психічними захворюваннями. Крім того, харчова поведінка значною мірою впливає на якість життя. Проблема розробки науково обґрунтованих технологій збереження здоров’я – це важлива задача сучасної науки.

Під харчовою поведінкою розуміється ціннісне ставлення до їжі і її прийому, стереотип харчування в повсякденних умовах і в ситуації стресу, поведінка, орієнтована на образ власного тіла, і діяльність по формуванню цього образу, наслідування стилю харчування суспільства та близького оточення. Іншими словами, харчова поведінка включає в себе установки, форми поведінки, звички та емоції, що стосуються їжі, які індивідуальні для кожної людини. Харчова поведінка оцінюється як гармонійна (адекватна) або девіантна (відхиляється) залежно від безлічі параметрів, зокрема – від місця, яке займає процес прийому їжі в ієрархії цінностей людини, від кількісних і якісних показників харчування. На вироблення стереотипів харчової поведінки, особливо в період стресу, істотний вплив роблять етнокультурні та соціальні чинники [1].

Науковці, які займалися проблемою психологічних особливостей харчової поведінки, виокремлювали різні сторони та аспекти цього складного феномену (С. Агра, В. Андрєєва, Г. Аріна, А. Бабаєва, О. Бацилева, Д. Бессесен, О. Беляєва, О. Богучарова, Л. Бурлачук, В. Шебанова, Н. Шнаккенберг та ін.). Так, Л. Бурлачук розглядає проблему харчової поведінки особистості в контексті проблем психодіагностики. В підході В. Шебанової харчова поведінка досліджується як феномен тілесності індивідуального та колективного суб'єкта. Н. Шнаккенберг особливу увагу приділяла дисморфофобіям як викривленням сприймання власного тіла. Відзначається соціокультурний, біологічний та онтогенетичний аспекти харчової поведінки людини. Харчування людини з самого народження пов'язане з міжособистісною взаємодією. Згодом їжа стає невід'ємною складовою процесів спілкування та соціалізації. У свою чергу, традиції, харчові звички відбивають рівень розвитку культури, національну, територіальну і релігійну приналежність, а також сімейне виховання у сфері харчової поведінки.

При аналізі харчової поведінки адикта виділяють декілька різновидів адиктивних мотивацій: атарактичну (служить для зменшення напруги, тривоги); гедоністичну (спрямована на задоволення, бажання прикрасити своє життя); субмисивну (нездатність відмовитися від пропонуваної їжі, що відображає тенденцію до підпорядкування, залежності від думки оточення); псевдокультурну (прагнення продемонструвати вишуканий смак або матеріальний достаток); псевдокомунікативну, коли людина схильна до компульсивного переїдання під час свят і урочистостей.

Згідно теорії багатоаспектного розгляду перспектив ризику (Р. Бейкер, К. Бутел, М. Вайзман, Е. Гарфінкел), на людину одночасно впливають декілька різних чинників, що сприяють розвитку розладу режиму харчування. Чинниками можуть бути соціальний тиск, проблеми сепарації від батьків, особливості періоду онтогенезу тощо. При корекції таких розладів корисно використовувати комбінації соціокультурних, психологічних і біологічних підходів. Коли до розладу призводять не один, а декілька чинників, методи корекції мають бути гнучкими, розробленими конкретно для кожного унікального набору проблем клієнта. Клінічну картину компульсивного переїдання складають два головні компоненти: споживання значних обсягів їжі за відносно короткі періоди часу та відчуття втрати самоконтролю у процесі такого компульсивного споживання. Притому ці компоненти не завжди є

нерозривно пов'язаними. Для пояснення поведінки, яка формує та підтримує компульсивне переїдання, слід окреслити зв'язки між поведінковою, когнітивною, афективною та інтерперсональною підсистемами. Таким чином, психологічні засоби контролю харчової поведінки поділяються на зовнішні та внутрішні. Опора на засоби самоконтролю та саморегуляції є важливою в процесі надання психологічної допомоги жінкам з розладами харчової поведінки. Аналіз психологічних засобів контролю харчової поведінки підводить нас до необхідності дослідження чинників, що впливають на харчову поведінку та формування розладів – анорексії, булімії та компульсивного переїдання [2].

У людини із особливою харчовою поведінкою висока соціальна орієнтованість, хороший інтелект, висока «стресодоступність», знижена «стресостійкість», схильність до тривожно-депресивних реакцій, психічна незрілість. У них переважають менш досконалі способи психологічного захисту, підвищена, погано контрольована емоційність, пасивні форми поведінки – прийом їжі грає роль своєрідного захисного механізму від стресу. Цей спосіб захисту абсолютно соціально прийнятний, доступний, простий, легко здійснений, не вимагає ні розумової, ні емоційної додаткової напруги. Психічне напруження в ситуації конфлікту знижується не через адекватну переробку його змісту, а за допомогою простої редукції дискомфортного переживання, що не торкається ні причин, ні суті конфлікту. Подібна форма захисту від стресу, безсумнівно, патологічна, оскільки призводить до соматичного захворювання – ожиріння.

Існують три основні типи порушення харчової поведінки: екстернальна харчова поведінка, емоціогенна харчова поведінка, обмежувальна харчова поведінка. Екстернальна харчова поведінка проявляється підвищеною реакцією не на внутрішні, гомеостатичні стимули до прийому їжі, а на зовнішні стимули, такі як накритий стіл, приймаюча їжу людина, реклама харчових продуктів і т.д. Практично у всіх пацієнтів з ожирінням в тій чи іншій мірі присутній даний вид харчової поведінки [3].

Емоціогенна харчова поведінка трактується як гіперфагічна реакція на стрес, емоційне переїдання, «харчове пияцтво». При емоціогенному харчовому поведінці стимулом до прийому їжі стає не голод, а емоційний дискомфорт: людина їсть не тому що голодна, а тому що неспокійна, тривожна, роздратована, у неї поганий настрій, вона пригнічена, ображена, а також роздратована, розчарована, зазнала

невдачі, їй нудно, самотньо і т.д. Образно кажучи, людина з емоціогенним харчовою поведінкою «заїдає» свої прикросі та нещастя так само, як людина, що звикла до алкоголю, їх запиває.

Обмежувальна харчова поведінка – це надлишкові харчові самообмеження і безсистемні занадто строгі дієти, до яких час від часу вдаються всі хворі ожирінням. Періоди обмежувального харчової поведінки змінюються періодами переїдання з новим інтенсивним набором ваги. Зазначені періоди при обмеженому харчовому поведінці призводять до емоційної нестабільності. Емоційна нестабільність, що виникає під час застосування суворих дієт, отримала назву дієтичної депресії, яка в свою чергу визначається як комплекс негативних емоційних відчуттів, що виникають на тлі дієтотерапії: підвищені дратівливість і стомлюваність, відчуття внутрішньої напруги і постійної втоми, агресивність і ворожість, тривожність, понижений настрій, пригніченість [4].

Отже, порушення харчової поведінки це група розладів поведінки з схожими механізмами розвитку, об'єднаних хворобливою заклопотаністю з приводу маси і форми тіла і що проявляються порушенням стереотипу харчування. Вони охоплюють поведінковий діапазон від виражених обмежень в живленні (аж до повної відмови від їжі) при нервовій анорексії до епізодів переїдання, коли людина зазнає виражені утруднення в контролі над об'ємом поглиненої їжі (при нервовій булімії і компульсивному переїданні). Порушення харчової поведінки призводять зазвичай до виражених порушень соматичного здоров'я і рівня психосоціального функціонування.

Список використаних джерел:

1. Абсалямова Л. М. Психологія харчової поведінки людини : навчально-методичний посібник. Харків : Смуґаста типографія, 2017. 181 с.
2. Абсалямова Л. М. Психологічні основи готовності до змін в харчовій поведінці. *Психологічний часопис: збірник наукових праць* / за ред. С. Д. Максименка. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. С. 108–121.
3. Ільницька Т. Розлади харчової поведінки: міфи та факти. *Медичний журнал «Нейроньюс»*. 2018. № 4 С. 6–15.
4. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія. Київ : Пресвіта, 2001. 416 с.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Бабенко В.С.

аспірант,

Запорізький національний університет

РОЛЬ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ФОРМАТУВАННІ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ В МЕДІАРЕАЛЬНОСТІ

Технологізація можливостей комунікації все більше занурює сучасну людину у світ уявного відображення подій, процесів та явищ. Ідентифікуючи себе із потоком віртуальних образів, які претендують на об'єктивну колективну дійсність, суб'єкт опиняється в мінливому просторі повідомлень, що нерідко ставлять за мету імітувати як зміст, так і форму. Такий простір отримав у сучасній науці назву медіареальність. На думку С. Іванова та Л. Іванової, цей феномен виникає із появою світлина, помітно зміцнює свої позиції із розвитком популярності телебачення і набуває розквіту із активним використанням Інтернету [4, с. 180]. Наразі у його формуванні задіяні різноманітні засоби масової комунікації, зокрема: соціальні мережі, ЗМІ, кінематограф. Характеризуючи для аудиторії наслідки її тривалої взаємодії із медіареальністю Т. Жеребцова вирізняє такі риси впливу: фрагментарність мислення, мозаїчність сприйняття, розмитість ціннісних орієнтирів, втрата ідентичності, віртуалізованість свідомості [3, с. 68–69]. На нашу думку, окрім процесу позбавлення суб'єкта ідентичності, медіареальність також дозволяє йому набути цієї категорії. Адже медіаконтент, впливаючи на уявлення про етичне та естетичне, мотивує до ревізії зміни світоглядних орієнтирів та провокує замислюватися над власними потребами, бажаннями і пріоритетами. В контексті цього людина опиняється перед запитанням «Хто я? Які якості визначають мене як особистість?». Серед іншого відповіді на ці запитання залежать і від того, наскільки людина схильна до впливу навіювання інформації та який вона має потенціал до саморефлексії, щоб, отримавши відповідні повідомлення зі ЗМІ, провести над ними свідому інтелектуальну та емоційну роботу.

Відтак питання ідентичності (її розмивання або ж навпаки увиразнення) стає одним з провідних при дослідженні процесів медіареальності. При цьому ідентичність люди у текстових та аудіо-візуальних повідомленнях сприймається в категоріях тілесності, які унормовуються до стереотипних образів.

В сучасних текстових та аудіо-візуальних повідомленнях ЗМІ тілесні маркери, окрім суто ужиткових функцій ілюстрування чи надання стилістичної виразності виконують ряд важливих задач. Зокрема маніфестують ціннісні пріоритети суспільства, як в контексті історичного минулого, так і поточний актуальних подій. Мова тілесності форматується в медіа у стислі символічні повідомлення, які реципієнт має розпакувати у своїй уяві до розгорнутих повідомлень. О. Вербицька зазначає, що семіотична складова тіла постає окремою самодостатньою знаковою одиницею поруч із біологічною, економічною та віртуальною [2, с. 90]. Як елемент медіаповідомлення такі складові вступають у реакцію з нашим індивідуальним досвідом та категоріями суспільної пам'яті. Внаслідок цього вони у різний спосіб впливають на світоглядні позиції: унормовують їх, деконструюють чи формують уявлення про явище, над яким суб'єкт до цього ще не рефлексував.

Саме ідентичність (окремої особи, або членів певної спільноти) постає тим фактором, що перетворює наративні практики тілесності на дієвий інструмент впливу. В колі такого означення категорії етнічних, вікових, гендерних, сексуальних та інших ідентичностей. Виходячи за межі фізіологічних означень тілесність промовляє про людське тіло як мозаїчну структуру уявлень. Їхня символічно-знакова варіативність закорінена в культурний досвід, що сформований присутністю людського тіла в часі та просторі. Тілесність постає складовою комунікативних стратегій, що перебувають під тиском суспільних домовленостей та потреб переглянути ці домовленості як дискримінаційні. Така потреба актуалізується внаслідок того, що за твердженням С. Амеліної «Стереотипи і моделі поведінки, які транслуються ЗМІ, відіграють визначальну роль в процесі соціалізації і акультурації» [1, с. 7].

В науковій думці під впливом розвитку феміністичної критики та гендерних студій особлива увага приділяється стереотипам пов'язаним із видимістю жіночого досвіду. В контексті цього для журналістикознавства залишається актуальним питанням механізмів спрощення ЗМІ реального жіночого досвіду до шаблонів із маніпулятивним змістом. Ця проблема притаманна не лише українському чи пострадянському інформаційному

простору, а присутня в сучасному світовому контексті. Аналізуючи як медіа Франції, Італії, Іспанії та Британії репрезентували у своїх матеріалах кандидатів та кандидаток на виборчі політичні посади, Інститут Джини Девіс з гендерних питань у ЗМІ дійшов висновку у своєму звіті за 2019 рік, що об'єктивізація жінки все ще виражена у журналістських повідомленнях. В них приділялася виняткова увага зовнішньому вигляду політикинь, а такої їхнім якостям як матерів та дружин. При цьому висвітлення політиків зосереджувалося переважно на професійних якостях цих чоловіків [7].

Об'єктивізація жінки характерна і для українського медійного ландшафту. Вітчизняні науковці та науковиці звертаються до власної типологізації гендерних стереотипів на українських прикладах серіальної продукції, реклами товарів і послуг, мемів, ілюстративної складової глянцевого журналістики тощо. О. Кошкалда пропонує таку класифікацію гендерних стереотипів пов'язаних з жінкою в рекламі: вправна домогосподарка, хороша мати, спокусниця, успішна працівниця [5, с. 73–74]. Т. Храбан дослідила образи українок в інтернет-мемах. В своїй науковій розвідці вона виводить фемінні концепти в медійному просторі на кшталт: перенесення на жінку символічної постаті України як батьківщини, увиразнення атрибутивних етнічних ознак (у поєднанні з вбранням та національними символами), акцентування на зовнішніх якостях (краса, охайність, звабливість), зображення психологічних характеристик (чеснот). Роль жінки в контексті російсько-української війни представлена трьома типами. Це так званий образ «берегині», сакралізація образу військовослужбовиці, яка боронить батьківщину від ворога і військово-красуня (що окрім вроди характеризується мотивами турботи і частково уподібнює її до «берегині»). В категорії «агресивно-сексуальний образ українки» на думку дослідниці присутні еротизовані зображення жінок-військових, що декларують неподільний образ звияжності із сексуальною привабливістю [6, с. 334–338].

Дослідження Т. Храбан, що вийшло у 2018 році дозволяє оцінити як повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України, що почалася у 24 лютого 2022 року вплинула на образи жінок в українському комунікативному полі. Стрімке зростання символічного капіталу військовослужбовиць і їхня активна представленість у медіареальності знизили репрезентацію їхніх сексуалізованих образів. Зведення жінки-військової до медійного стереотипу звабливої красуні, що провокує еротичні фантазії маркується як етично неприпустимим. А його

прояви в медіа зазнає критики як пересічних споживачів контенту так і професійного журналістського середовища.

Попри те, що образ жінки в українській медіареальності продовжує перебувати під впливом гендерних стереотипів – актуальні процеси загальнонаціонального масштабу корегують їхню наративну специфіку. Громадянське суспільства, що артикулює дотримання норм поваги до честі і гідності кожного суб'єкта своєї спільноти, формує інструменти впливу на медіа. Наслідком такого впливу стає опрявлення в інформаційному просторі нових проактивних ролей жінок і зменшення видимості інших, які маркуються як деструктивні.

Список використаних джерел:

1. Амеліна С. Б. Конструювання образу людської тілесності у смисловому полі масової культури. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія.* 2014. Т. 22. Вип. 24(2). С. 3–8.
2. Вербицька О. В. Тіло як текст: семіотика постмодерністичного розуміння. *Вісник Львівського університету. Філософські науки.* Львів, 2009. № 12. С. 85–91.
3. Жеребцова Т. Нова медіареальність: здобутки та втрати. *Духовність. Культура. Виклики сьогодення : матеріали Всеукр. конф. з міжнар. участю* (21-22 травня, Львів). Львів, 2017. С. 66–71.
4. Іванов С. А., Іванова Л. С. Інтелект і медіаінформаційна компетентність. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету.* 2016. Вип. 2. С. 158–174.
5. Кошкалда О. Гендерні стереотипи в рекламі: теоретичні засади функціонування. Вип. 17. *Інформаційне суспільство.* 2013. С. 72–74.
6. Храбан Т. Є. Образ українки в інтернет-мемах. *Молодий вчений.* 2018. № 8(2). С. 333–339.
7. Rewrite Her Story: How film & media stereotypes affect lives & leadership ambitions of girls and young women. The Geena Davis Institute on Gender in Media. URL: <https://seejane.org/research-informs-empowers/rewrite-her-story/> (дата звернення: 05.09.2022).

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Крижанівська В.І.

аспірантка,

Науковий керівник: Фоломєєв М.А.

кандидат політичних наук, доцент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ СТУДЕНТСЬКОГО АБСЕНТЕЇЗМУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В інформаційному суспільстві багато процесів перемістилося в онлайн-середовище, створюючи альтернативні чи додаткові форми залученості у суспільні та політичні процеси. Не зважаючи на розширення інструментів та форм політичної участі, зокрема і онлайн, у суспільному житті, залишається актуальною соціально-політична апатія студентської молоді, одним і проявом якої є абсентеїзм – ухилення від участі у виборах чи у політичних подіях загалом [1, с. 73–74].

Актуальним є дослідження причин студентського абсентеїзму в умовах функціонування інформаційного суспільства, де значно розширенні можливості взаємодії суб'єктів політичного процесу (як онлайн, так і офлайн), з'являються нові форми взаємодії та інструменти впливу на політичні процеси, можливості перетворення суспільно-політичних активних інтернет-користувачів на активні суспільно-політичні спільноти. Комплексне дослідження комунікативних аспектів абсентеїзму, дискурсу (існуючих упереджень та стереотипів про політику), зокрема серед молоді, надасть можливість окреслити підґрунтя ставлення до політики та причини абсентеїзму, особливо серед тих, хто ще не має політичного досвіду, проте вже стикнувся із упередженнями про політику, адже дискурс навколо політики у соціальному оточенні та медіа закладає фрейми сприйняття політики і важливості (або навпаки – неважливості) особистої участі у ній.

При аналізі проблематики абсентеїзму важливо враховувати не лише фактори та причини ухилення студентів від участі у політиці, безпосередньо – від участі у виборах, але і комунікативні особливості того, як (дискурс) та

де (канали комунікації) відбуваються комунікації про політику та з політиками. Тут варто казати про особливості політичного дискурсу у соціальних мережах, особливості політичних комунікацій молоді та тих каналів комунікації, які вони найчастіше використовують тощо.

Найбільш прогресивна, інноваційна та здавалось би активна когорта молоді у переважній більшості є політично пасивними та намагаються уникати участі у політичному житті суспільства, хоча готові захищати власні права шляхом протестів та мітингів. Відмова від участі у «ритуалізованих» політичних подіях (вибори тощо) та уникнення від участі у політичних комунікаціях водночас дискурсивно супроводжується бажанням захисту власних прав та діалогу з владою – 65% вважають, що молодь повинна отримати можливості, щоб їх голос звучав у політиці, проте тільки 4% готові вести активну політичну діяльність [2].

Хоча абсентеїзм можна розглядати як соціальну дію (ухилення від участі), водночас його можна розцінювати як комунікативний акт (жест), який демонструє певну позицію (наприклад, небажання легітимізувати владу). І тоді важливим аспектом (як для владної еліти, так і для науковців) є інтерпретація такого жесту, розуміння його причин для коригування взаємодії та комунікацій з такими громадянами.

Проблематиці політичної участі та простору публічності приділяла увагу Ханна Арендт. На думку Х. Арендт, у XX ст. політика була дискредитована в очах громадськості, що здебільшого було зумовлено тоталітарними режимами, внаслідок чого склалося стійке упередження проти активної участі в політичному житті. У пошуках виходу з цієї ситуації Х. Арендт звертається до ідеї, яка виникла в античності, згідно з якою свобода людини може бути реалізована тільки в політиці. Бути політичним, жити в полісі, означало, що всі справи вирішуються за допомогою слів, здатних переконати, а не шляхом примусу і насильства [3, с. 37–38].

Внаслідок відмови від дій у політичному просторі публічності та відмови вираження свого «Я» у цьому просторі, відбувається відчуження, зосередженість індивіда на своєму приватному житті та уникнення публічного діалогу, що, на думку Х. Арендт, одна з основних причин більшості соціальних проблем сучасності. Вирішити їх можна лише відродивши до життя справжню політику, ту політику, в якій, змагаючись між собою і намагаючись переконати один одного, люди піклуються про

загальний для них світ, тобто потрібно, щоб людина була залучена в політичну діяльність, виявляла себе як активний, діяльний «початок» [3, с. 263].

Цей підхід перетинається з концепцією публічної сфери Ю. Хабермаса. «Публічна сфера» Ю. Хабермаса є певним комунікативним середовищем, «джерелом» громадської думки, необхідним для «легітимації влади у будь-якій функціонуючій демократії» [5], адже завдяки артикуляції проблем та прийняттю їх на загальне обговорення досягається певний суспільний консенсус щодо проблем, загальне бачення механізмів їх вирішення (у т.ч. і делегування повноважень для їх вирішення), виробляються думки і установки, які стають принципами легітимації політичних і громадянських інститутів. Таким чином забезпечується залучення громадян до прийняття політичних рішень, тоді як зниження політичної участі порушує консенсус та можливість досягти спільного бачення для вирішення соціально-політичних проблем. Абсентеїзм сприяє тому, що громадяни виключаються із публічної сфери, що порушує можливість досягнення консенсусу та досягнення взаєморозуміння, а також знижує можливість висловити свою позицію та бути почутим.

Відповідно, можна зазначити, що в інтерпретації концепції і Х. Арндт, і Ю. Хабермаса абсентеїзм отримує негативне забарвлення, оскільки виключає людину із публічного простору, порушуючи тим самим комунікації між громадянами, обмежуючи можливість висловити свої позиції та колективно окреслити засади забезпечення загального блага. Автори говорять про функціонування та значущість публічного простору та включення людини у нього, проте оминають окреслення причин щодо виключення із публічного простору, які можуть бути об'єктивними та суб'єктивними, інституційними, структурними чи динамічними. Також Х. Арндт говорить про те, що тільки у політичній сфері людина є дійсно вільною, проте не звертає увагу на те, що брати чи не брати участь у політичних процесах, «входити» до простору публічності – це і є прояв справжньої свободи та воління індивіда. І науковий інтерес представляє дослідження причин відмови від політичної участі, що визначає значущість політики як такої для індивіда, а також оцінку власної ролі у ній.

Важливим аспектом у зв'язку з публічним простором є комунікації владної еліти з громадянами з метою мобілізації або демобілізації електорату. Мається на увазі, що владна еліта підтримує комунікації з тими, хто висловлює їй підтримку, та намагається демобілізувати /

демотивувати прихильників опонентів, наприклад, через запуск у соціальних медіа ідеї, що на виборах немає альтернативи (немає з кого обирати, або що немає сенсу брати участь у виборах, все одно переможе діючий політик), що призводить до зниження явки та консервації status quo (позицій еліти, яка при владі). Це лише приклад однієї комунікативної технології щодо демобілізації громадян щодо політичної участі.

Також в умовах функціонування інформаційного суспільства та розповсюдження онлайн комунікативних технологій формуються особливі політичні комунікації сучасної молоді та безпосередньо студентів, що можна окреслити як «диджіталізація політичних комунікацій»: політична активність переважно відбувається у соціальних медіа і заміщує участь та активність офлайн. Характерними рисами таких політичних комунікацій є:

- надання переваги візуалізації комунікацій (сприйняття переважно аудіо-контенту та візуального контенту);
- нові форми політичних комунікацій онлайн (онлайн-мітинг, флешмоб, подання петицій, «обурення в соціальних мережах», тролінг політиків, хайп, меми);
- перехід від поваги статусів до захоплення від медійної впливовості (медіаполітика, фан-формат).

І від того дискурсу, який закладається у відповідних каналах комунікацій, залежить політична активність молоді завдяки формуванню впізнаваного іміджу, використанню комунікативних трендів, які популярні серед молоді, формуванню ілюзорної спільної ідентичності (що характерно, наприклад, для блогерів чи шоументів, які створюють уявлення про близькість інтересів зі своєю цільовою аудиторією та готовність їх відстоювати) тощо.

Водночас соціальні медіа можуть «грати» протилежну роль – сприяти відчуженню від політики внаслідок перенасичення політичними комунікаціями (наприклад, Facebook користується меншою популярністю серед молоді та студентів, оскільки він більш «серйозний» та «політичний»), політичною таргетованою рекламою, хейтом та флеймом стосовно політики, що викликає втому і роздратування від надвеликого обсягу негативу і політики, відповідно, породжує бажання відмежуватися від політики.

Таким чином, комунікативний аспект проблематики студентського абсентеїзму в інформаційному суспільстві полягає в формуванні нових форм взаємодії у комунікативному просторі, окресленні ролі комунікацій

у залученні студентської молоді до політичних комунікацій та технологій можливої демобілізації/демотивації, уникнення та ухилення присутності у публічному просторі внаслідок знецінення політики та сприйняття своєї участі у політиці як незначущої тощо. Відповідно, для розуміння глибинних причин абсентеїзму студентів, окрім дослідження структурних факторів, варто звернути увагу на визначення особливостей політичних комунікацій сучасних студентів («диджіталізація політичних комунікацій») як представників покоління «зумерів», або хоумлендерів, тобто покоління, яке народилося у цифровому суспільстві, надає перевагу вже веб-технологіям та онлайн-комунікаціям.

Список використаних джерел:

1. Фоломєєв М. А., Крижанівська В. І. Абсентеїзм як соціальний феномен: особливості інтерпретації. *Габітус*. 2020. № 12. С. 73–81.
2. Я-покоління. Коли українські міленіали стануть достатньо дорослими?... і яке майбутнє може бути в аполітичних руйнівників старих структур. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1101-ya-pokolinnia-koly-ukrainski-milenialy-stanut-dostatno-doroslymyi-i-ake-maibutnie-mozhe-buty-v-apolitychnykh-ruinivnykiv-starykh-struktur>
3. Arendt, H. *Vita Activa, or On the Active Life* // *The Human Condition*. 2nd edn. Chicago, Il. : University of Chicago Press, 1998. 370 p.
4. Habermas, J. *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge, Ma.: The MIT Press, 1991. 301 p.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Жук О.О.

*2 механік на торгівельному флоті, аспірант,
Одеський національний морський університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0707-5972>*

АЛЬТЕРНАТИВНІ РІШЕННЯ ПОКРАЩЕННЯ ІНДЕКСУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ІСНУЮЧИХ СУДЕН (ЕЕХІ) ТА ІНДИКАТОРУ ІНТЕНСИВНОСТІ ВУГЛЕЦЮ (СІІ) НА СУДНАХ ТОРГІВЕЛЬНОГО ФЛОТУ

Деякий час тому Комітет ІМО із захисту морського середовища прийняв ряд технічних та оперативних заходів, спрямованих на зниження вуглецевої інтенсивності міжнародного судноплавства. Ці заходи, які застосовуються з 2023 року, включають індекс енергоефективності існуючих суден (ЕЕХІ), який визначає мінімальний рівень енергоефективності для існуючих суден, а також рейтингову схему індикатора інтенсивності вуглецю (СІІ), яка дає судам щорічний рейтинг за шкала від А до Е (при цьому А є найменш вуглецевим).

Вважається, що більшість судновласників прогнитимуть дотримуватись Індекс енергоефективності існуючих суден (ЕЕХІ), приймаючи обмеження потужності двигуна або обмеження потужності на валу, причому останнє потенційно є кращим вибором для установок із кількома двигунами. Незалежно від обраного маршруту, результатом буде зменшення потужності, що подається на гвинт, і, отже, потенційний довгостроковий вплив на економічні показники судна.

Хоча зниження швидкості може бути дійсним варіантом для суден з високою встановленою потужністю та високою проектною швидкістю, для суден, таких як танкери та балкери, які призначені для плавання на набагато нижчих швидкостях, рішення обмеження потужності двигуна або обмеження потужності на валу можуть запропонувати обмежені переваги з точки зору комерційної гнучкості. і привабливості для фрахтувальників.

Нижче будуть представлені альтернативи, за допомогою яких судновласники можуть покращити свій EEXI без зниження швидкості плавання [1].

Енергозберігаючі пристрої. Енергозберігаючі пристрої мають прямий вплив на ефективність руху судна, зменшуючи опір корпусу та покращують тягу гвинта.

На ринку пропонуються пристрої до і після завихрення, такі як EnergoFlow та EnergoProFin, а також високоефективні покриття корпусу для зменшення опору та забруднення. Встановлення замінного гвинта, оптимізованого для поточного робочого профілю судна, також пропонує значні потенційні переваги. Залежно від типу судна економія енергії в районі 5–10% може бути досягнута за допомогою комбінування енергозберігаючих пристроїв та оптимізованого пропелера.

На судах які вже мають енергозберігаючих пристрої, можна встановити альтернативні енергозберігаючих пристрої, такі як системи повітряного змащення та вітряні ротори, які набирають популярність на ринку [2].

Вало-генераторні системи. Системи вало-генераторів, які існують протягом кількох десятиліть, мають на меті покрити потреби судна в електроенергії під час плавання, використовуючи головний двигун, який буде виробляти електроенергію, а не допоміжні двигуни.

За допомогою сучасних технологій перетворювачів та програмного забезпечення ці системи можуть виробляти електроенергію в широкому діапазоні обертів двигуна. Завдяки їхньому позитивному впливу на індекс проектування енергоефективності судна (EEDI – відповідний індекс EEXI для новобудов), вони тепер є стандартними на борту більшості новобудов, і з швидким наближенням кінцевого терміну IEIC (EEXI англійською) спостерігається величезне зростання попиту на ринку.

Маючи потенціал підвищити енергоефективність судна на 3–5% і знизити витрати на паливо та операційні витрати, системи вало-генераторів зазвичай мають рентабельність інвестицій близько п'яти років для балкера або танкера, і цей період стає ще коротшим із збільшенням кількості днів плавання. Для суден з існуючими енергозберігаючими пристроями, вало-генератори часто розглядаються як наступний найкращий технічний варіант для досягнення відповідності IEIC (EEXI англійською), одночасно знижуючи операційні витрати і позитивно впливають на рейтинг індикатор інтенсивності вуглецю.

Гібридизація. Гібридна система зазвичай поєднує систему накопичення енергії та звичайний конвекційний двигун. Він доступний як стандартне рішення для нових споруд, так і як рішення для модернізації існуючих суден.

Хоча модернізація має очевидні переваги для суден з динамічною системою позиціонування, де загальне споживання палива можна скоротити до 20%, переваги для торгових суден не настільки очевидні. Гібридна система може оптимізувати використання допоміжного двигуна на судні торгівельного флоту, скорочуючи час роботи за рахунок впровадження логіки старт-стоп та оптимізації споживання палива.

Вплив ІЕІС (ЕЕХІ англійською) у 4% і значно вищу рентабельність інвестицій можна очікувати, коли гібридна система має бути невід'ємною частиною установки «безкоштовних джерел енергії», наприклад фотоелектричних елементів. На додаток до оптимізації суднової енергії, гібридна система в цьому випадку призначена для забезпечення ще більшого рівня оптимізації шляхом інтеграції функціональних можливостей і продуктивності виробництва сонячної енергії з бортовими допоміжними двигунами та використання батарей як буфера зберігання. Такі системи розробляються та випробовуються.

Окрім можливості негайної економії енергії, гібридизацію також слід розглядати як міст у майбутнє. Нові технології виробництва електроенергії, такі як паливні елементи та двигуни, які можуть працювати на більш чистих паливах майбутнього, ймовірно, вимагатимуть інтеграції гібридної системи для забезпечення безпеки та робочої стабільності, особливо в умовах перехідного навантаження або при підключенні до берегових енергосистем у порту [3].

Альтернативне майбутнє паливо. Альтернативне паливо майбутнього відіграє вирішальну роль у допомозі морській промисловості досягти мети ІМО щодо зниження вуглецевої інтенсивності міжнародного судноплавства на 40% до 2030 року.

Скраплений природний газ – це як усталена реальність на ринку новобудов, так і відмінний варіант для модернізації, він миттєво та різко зменшує викиди CO₂, NO_x, SO_x та твердих частинок. Він добре зарекомендував себе як паливо для морського транспорту в усьому світі практично в кожному сегменті суден, зі зрілими законодавчими рамками та надійною інфраструктурою бункерування.

В даний час метанол привертає велику увагу як альтернативне паливо для новобудов та модернізації. Фізичні властивості метанолу роблять його привабливим варіантом.

У довгостроковій перспективі, аміак і, зрештою, водень являють собою 100% безвуглецеве паливо майбутнього. Інтерес до цих видів палива зростає.

Зрозуміло, що всі ці майбутні види альтернативних палива можуть мати значний позитивний вплив на рейтинг індексу енергоефективності існуючих суден (ЕЕХІ) та індикатора інтенсивності вуглецю (СІІ). Тим не менш, їх впровадження вимагає значних інвестицій як в інфраструктуру бункерування, так і в бортові системи зберігання та обробки палива.

Застосування нових, чистіших видів палива наразі є гарячою темою, але з огляду на те, що кінцевий термін дотримання – лише через 18 місяців, впровадження на рівні всього флоту здається вкрай малоімовірним [4].

Забезпечення оптимальної роботи двигуна. Під час обговорення декарбонізації власники та оператори суден стикаються з безліччю варіантів щодо енергозберігаючого апаратного та програмного забезпечення. Але одну основну річ іноді не помічають – треба зробити все можливе, щоб двигуни працювали якомога ефективніше.

Відправною точкою для оптимальної роботи двигуна – і, отже, мінімізації викидів – є необхідність переконатися, що силовий агрегат налаштований відповідно до робочого профілю судна. Модернізація двигуна та вдосконалення роботи двигунів можуть забезпечити значну економію палива, а отже, і значне зниження викидів. Не менш важливо забезпечити належне обслуговування цих активів. Кожен компонент має свою роль; наприклад, заміна фільтра або своєчасне очищення повітроохолоджувача може допомогти зменшити витрату палива. Збір даних та експертний аналіз можна використовувати для визначення оптимального часу для таких заходів технічного обслуговування.

Чотири шляхи, які обговорюються в цій статті – енергозберігаючі пристрої, системи валогенераторів, гібридизація та майбутні види палива – можуть допомогти власникам суден дотримуватися ЕЕХІ, не вимагаючи від них втрату швидкості, крім того, вони також покращують рейтинг індексу вуглецевої інтенсивності судна, зменшуючи вуглецевий слід, підвищуючи його репутацію в очах інвесторів та фінансових установ.

Список використаних джерел:

1. Charlie Bass: «How can shipowners comply with the Energy Efficiency Existing Ship Index (EEXI) and improve the Carbon Intensity Indicator (CII) of a vessel without reducing sailing speeds».
2. We turn technology. Retrieved from: <https://www.wartsila.com/marine/decarbonisation/>
3. Produce greener energy with hybrid power plants». Retrieved from: <https://www.man-es.com/energy-storage/solutions/hybrid-power>
4. Future fuels for power generation. Retrieved from: <https://www.man-es.com/energy-storage/strategic-expertise/future-fuels-power-generation>

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Демчук Т.Р.

студент;

Дугчак В.В.

*майстер спорту з легкої атлетики, старший викладач,
Рівненський державний гуманітарний університет*

РЕГУЛЯЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ СПОРТИВНОЇ КОМАНДИ

Сучасний етап розвитку наук про спорт відображає давно назрілу потребу в реалізації психологічних знань на практиці. У процесі кожної, в тому числі й спортивної діяльності між людьми встановлюються взаємини, традиції, звички, почуття, які прямо або побічно впливають на її ефективність. Все це складає те, що прийнято називати психологічним кліматом. У спорті він формується під впливом різних об'єктивних та суб'єктивних чинників: успіху діяльності, вікових особливостей, почуттів, настроїв, мотивів, потреб і стосунків між спортсменами, а також під впливом цілеспрямованої педагогічної роботи тренера.

Особливої значущості регуляція психологічного клімату набуває тоді, коли спортивна команда опиняється в екстремальній ситуації (виступи на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи тощо) [2, с. 17].

Наявність сприятливого психологічного клімату в групі є важливою умовою ефективності її функціонування, адже сприятливий клімат забезпечує підвищення продуктивності праці, задоволеність кожного члена групи своєю працею (навчальною чи професійною) та групою зокрема.

Специфіка спортивного колективу відображена і в його організаційній структурі. У багатьох спортивних колективах відповідно до їх особливостей обирається представник команди, який має керувати роботою колективу і представляти його в інших організаціях. Таким чином, лідер обирається і закріплюється не лише членами команди, а й тренером команди. Встановлено, що у кожній спортивній групі є формальний лідер. Однак, як показує практика, він не завжди є

авторитетним лідером, який викликає повагу і до якого прислухаються члени групи [3, с. 114].

Досить значущою, як стверджує С. Бринзак, є психологічна сумісність членів спортивної команди, яка ґрунтується на загальних цілях, установках та інтересах гравців, поєднанні ціннісних орієнтацій з особистою спрямованістю кожного учасника команди, на переважанні соціального типу поведінки, проявах спрямованості на себе, спілкування чи на групову роботу, особливостях ставлення до товаришів по команді, до наполегливої праці тощо [1, с. 37].

На нашу думку, необхідність у позитивному психологічному кліматі виникає не тільки під час змагань, але й на тренуваннях, які через обсяг та інтенсивність стали проходити на тлі значних емоційних переживань, високого психічного напруження.

Отже, психологічний клімат сприяє не тільки максимальній реалізації потенціалу особистості в умовах змагань, її здібностей, таланту, але й несе в собі психопрофілактичні функції, охороняючи психіку спортсменів від надмірних емоційних перевантажень у процесі підготовки до змагань [4, с. 32].

У цій ролі психологічний клімат виступає як засіб психологічної стійкості як окремого спортсмена, так і команди в цілому. Виходячи із цього, психологічний клімат можна охарактеризувати як відносно стійке емоційне налаштування команди, що пронизує всю систему діяльності й формується на підставі суб'єктивного задоволення характером міжособистісних стосунків спортсменів.

Сукупність норм кожної команди характеризує її ціннісні орієнтації, особливості емоційних реакцій, рівень моральної вихованості її членів, адже емоційне життя спортивної команди надзвичайно багате.

Успіх, перемога, зазвичай, створюють у кожного спортсмена й у всієї команди стан задоволення, емоційне піднесення, упевненість у своїх силах і здібностях. Ці емоції несуть новий заряд енергії, підвищують бажання ще продуктивніше працювати для досягнення нових спортивних результатів. Зазначимо, що стимулюючу роль можуть відігравати успіх і невдача. Вони також можуть викликати приплив енергії, спрямованої на аналіз причин поразки, пошук можливості й шляхів їх усунення.

Відомо, що успіх та поразка інколи викликають і негативні стани спортсмена. У випадку перемоги це стан переоцінки своїх сил, самовпевненості, зазнайства; у випадку поразки – стан пригноблення, байдужості, негативного ставлення до подальших тренувальних занять, інколи навіть утрати віри у свої сили.

Крім того, можуть виникати й конфліктні ситуації між членами команди. Цим станам підвладні як спортсмени, так і тренери. Звичайно, для кожного характерне своєрідне ставлення до успіхів і невдач.

Нормальний психологічний клімат у спортивній команді – необхідна умова її життєстійкості й цілеспрямованості. Крім того, він зумовлює самопочуття кожного члена команди, впливає на продуктивність спільної спортивної діяльності.

Проблема регуляції психологічного клімату в складі здорової спортивної команди розв'язується позитивно, якщо спортсмени психологічно доповнюють один одного, підносять гідність кожного спортсмена команди, відчують виражену потребу в постійному діловому спілкуванні, вільно й невимушено поведуться між собою, допомагають один одному.

Список використаних джерел:

1. Бринзак С. Психологічна сумісність та її оцінка в спортивній команді. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. праць з галузі фіз. культури та спорту, 10(4), 36–40.
2. Кенані С. Механізми регуляції психологічного клімату в спортивній команді. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. ст. з галузі фіз. культури та спорту. Львів, 2003. Вип. 7. Т. 3. С. 17–20.
3. Одорожа С.М. Соціально-психологічні особливості відносин спортивної групи. Наукова конференція «Соціально-психологічний та філософський підхід до проблем сучасного суспільства», (м. Северодонецьк, 8 лютого – 1 березня 2016 р.). С. 112–115.
4. Федик О.В. «Психологія спорту» : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ, 2007. 147 с.

Дорошенко І.Е.

PhD-аспірант;

Свасьєв А.В.

*доктор педагогічних наук, професор,
Запорізький національний університет*

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АМАТОРСЬКОМУ ФУТБОЛІ УКРАЇНИ

Сучасна глобалізація суттєво впливає на, практично, весь спектр розвитку світових процесів у виробництві, економіці, політиці, культурній, освітній і спортивній сферах [1, с. 7; 2, с. 81]. Саме цим, обумовлена цікавість дослідників до вивчення даної проблематики у галузі фізичного виховання та спорту взагалі, та у напрямі олімпійського та професійного спорту, зокрема [5, с. 143]. В цьому контексті, актуальними є глобальні питання, що пов'язані з міграцією кваліфікованих і висококваліфікованих спортсменів до закордонних професійних футбольних клубів, які беруть участь у змаганнях під егідою рейтингових футбольних ліг та асоціацій [6, с. 71].

На сьогодні, у науковій і методичній літературі виокремлюють декілька різновидів міграційних процесів, які притаманні процесам розвитку та функціонування сучасного футболу на міжнародному та національному (клубному) рівнях:

– національна міграція, що характеризує процеси пошуку професійними футболістами вигідних контрактів у національних змаганнях під егідою Української асоціації футболу (Прем'єр-Ліга України, перша та друга Професійні футбольні ліги України), але за межами територіальних одиниць обласного рівня в яких футболіст мешкав або проходив спортивну підготовку;

– еміграція, що характеризує процеси пошуку професійними українськими футболістами вигідних контрактів за межами національних змагань (змагання під егідами AFC – Asian Football Confederation; UEFA – Union of European Football Associations, тощо);

– імміграція, що характеризує процеси пошуку закордонними професійними футболістами вигідних контрактів у національних змаганнях під егідою Української асоціації футболу (Прем'єр-Ліга України, перша та друга Професійні футбольні ліги України).

У сучасних наукових дослідженнях міграційних процесів у футболі та визначення їх впливу на ефективність спортивної підготовки і змагальної діяльності [3, с. 53; 4, с. 117], науковці активно оперують термінами: футболіст-легіонер або футболіст-мігрант. Ці терміни використовуються у контексті характеристики спортивних якостей гравця, який обирає нову команду для виступів у наступному сезоні з іншого регіону країни або іншої країни, переважно, на клубному рівні. Також у сучасній спортивній науці та практиці поширеним є використання терміну «натуралізований гравець». Під цим терміном розуміють особу футболіста, який змінив громадянство, для отримання можливості виступів за національну збірну команду країни. В якості прикладу, можна навести факт, що за попередні роки за національну збірну команду України з футболу виступали чотири футболісти, які народилися за її межами. Ці спортсмени отримали право виступати за збірну України після отримання українського громадянства та надання відповідних дозволів від UEFA та FIFA (International Federation of Football Associations): Марко Девич (Сербія – Україна), Едмар (Бразилія – Україна), Марлос (Бразилія – Україна), Жуніор Мораес (Бразилія – Україна) [8].

Крім цього, у заявкових листах футбольних клубів Прем'єр-Ліга України, в останні роки, досить широко представлені спортсмени, які мають громадянство інших країн [7, с. 137–138]. Отже, констатуємо що процеси міграції широко представлені у вітчизняному футболі на професійному рівні.

Найявні процеси міграції спортсменів також і в аматорському футболі України, який диференціюють на дитячо-юнацький, резервний, студентський і, безпосередньо, аматорський футбол – найбільш масові види футболу в Україні.

Дослідники зазначають, що міграційні процеси в аматорському футболі України мають менші кількісно-якісні характеристики. Але ігнорувати їх вплив на процеси функціонування аматорського футболу в Україні та перспективи його розвитку, вже неможливо.

У якості прикладів, наведемо факт, що у 2017 році у м. Дніпро створено футбольний клуб «Легіонер». У сезоні 2019–2020 років, ФК «Легіонер» вперше в історії брав участь у змаганнях чемпіонату України з футболу серед аматорських команд. Переважна більшість гравців команди є іноземцями. У заявковому листі ФК «Легіонер» (Дніпро) із 24 футболістів – 18 спортсменів з іноземним громадянством (студенти з країн Африки). Також широко відома міні-футбольна команда

Запорізького державного медичного університету – «ЗДМУ» (Запоріжжя), яка протягом 2016–2020 років була постійним учасником чемпіонату України з міні-футболу під егідою Всеукраїнської футбольної асоціації студентів. Заявковий лист міні-футбольної команди «ЗДМУ» (Запоріжжя) містив 15 спортсменів, з яких 12 спортсменів – піддані Королівства Марокко, по одному спортсмену мали громадянство Нігерії, Узбекистану та України, відповідно.

Ці факти свідчать, що глобальні процеси, в тому числі, міграція активно впливають на розвиток аматорського футболу в Україні. В аматорських футбольних змаганнях обласного та національного рівнів беруть участь команди, які, переважно, складені з іноземних громадян або підданих. Вже не є новиною факти участі окремих спортсменів-іноземців в аматорських футбольних командах – до заявкових футбольних листів аматорських футбольних клубів входять спортсмени-іноземці, а їх кількість має практично лінійну тенденцію до подальшого зростання.

Список використаних джерел:

1. Безуглий П.Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів. *Політичне життя*. 2018; 1: 5–13.
2. Білогур В.Є. Становлення і розвиток парадигми філософії спорту в умовах глобалізації. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2015; 60: 78–89.
3. Лісенчук Г., Тищенко В. Технологія контролю техніко-тактичної підготовленості футболістів високої кваліфікації. *Наука в олімпійському спорті*. 2020; 1: 52–56.
4. Пітин М.П., Хіменес Х.Р., Карпа І.Я., Ріпак І.М. Представництво провідних футбольних країн на змаганнях Ліги Європи УЄФА впродовж 2009–2018 років. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. 2019; 3 (111) 19: 114–120.
5. Сушко Р.О., Дорошенко Е.Ю. Глобалізація в сучасному світі та її вплив на спорт вищих досягнень. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016; 2: 140–145.
6. Сушко Р.О., Дорошенко Е.Ю. Технологія підготовки збірних команд у спортивних іграх з урахуванням чинників міграції. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2019; 3: 68–77.
7. Сушко Р.О., Мельник Д.М. Міграція у системі підготовки футболістів високої кваліфікації (на матеріалі чемпіонатів України). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. 2019; 10 (118): 135–141.
8. Українська асоціація футболу: офіційний сайт. URL: <https://uaf.ua/>

Лазебник О.Є.

студент;

Чустрок А.П.

кандидат педагогічних наук, доцент,

*Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

В статті приводиться характеристика команди юних футболістів «Nanokids» віком 6-8 років. Команда сформована із гравців з різним рівнем попередньої підготовки. У колективі є хлопці, котрі займаються футболом 2-3 роки, а також є діти які почали тренуватись нещодавно, тільки 3 місяці тому. Тренування проводяться тричі на тиждень по 60-90 хвилин.

Заняття по 60 хв. тричі на тиждень використовували для молодших дітей віком 6-7 років з тренувальним стажем від 3 місяців до одного року. Діти з тренувальним стажем більше одного року – тренувались по 75 хвилин. А футболісти, тренувальний стаж яких був від 2-х до 3-х років – тренувались по 90 хв. тричі на тиждень. Відомо, що в підготовчій групі, за рекомендаціями провідних тренерів та науковців основна увага звертається на загальну фізичну підготовку (до 70%). На теоретичну та спеціальну підготовку до 30% загального часу тренування. Загальна фізична підготовка футболістів включала широкий арсенал різноманітних засобів і методів тренування, а також вправ з різних видів спорту (легкої атлетики, рухливих і спортивних ігор, акробатики, гімнастики). Використовували в основному ігровий метод. Відомо також, що на цьому етапі не слід планувати заняття із значними фізичними навантаженнями, а також не допускати одноманітності та монотонності навчальних засобів. Кожне заняття повинно відрізнятись емоційною привабливістю та новизною [5]. Відповідно програми дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності потрібно орієнтуватися на використання великої кількості різноманітних підготовчих вправ. В той же час слід приділяти увагу технічному удосконаленню у відповідності з програмою ДЮСШ, добиватись стабілізації техніки рухів та формування стійких рухових навичок. У цьому віці у юних спортсменів закладається різнобічна технічна база, яка буде основою для наступного

технічного удосконалення. Це положення поширюється також на наступні два етапи багаторічної підготовки. Тому на цьому етапі початкового навчання ми залучали юних спортсменів до змагань із загальної фізичної підготовки, допоміжних видів спорту за спрощеними правилами (на малих футбольних майданчиках) та до виконання контрольних вправ для цієї вікової групи. Наразі команда не приймає участі у міських турнірах, або комерційних змаганнях, а грає виключно товариські ігри із командами свого віку та приблизно однакового рівня, у форматі 3+1 (3 польові гравці та 1 воротар) 2-3 рази на місяць. Напрямом підготовки на цьому етапі багаторічного удосконалення є зміцнення здоров'я дітей, навчання основ техніки і розвиток фізичних якостей та навичок.

Метою змагань і підготовки до них на етапі початкової підготовки є визначення вихідного рівня спортивних досягнень. Результатом таких змагань є: виконання заданих нормативів та придбання початкового досвіду участі у змаганнях.

Період занять футболом для більшості спортсменів збігається з періодом інтенсивного вікового розвитку. Цей чинник обов'язково треба брати до уваги під час проведення занять. У молодшому шкільному віці відбуваються суттєві функціональні зміни у процесах мислення та пам'яті. Під час навчання і виконання розвивається здібність логічного міркування та абстрактного мислення. Навчання техніки футболу в цьому віці доцільно за допомогою цілісного методу.

Метою підготовки футболістів у групах початкової підготовки є формування зацікавленості до занять футболом, сприяння фізичному розвитку та зміцненню здоров'я. Згідно програми у навчально-тренувальному процесі приділяли увагу всім сторонам підготовки: із *загальної фізичної підготовки* – всебічний фізичний розвиток, виховання працездатності, шляхом застосування в навчально-тренувальному процесі рухливих, спортивних ігор та засобів загальної фізичної підготовки, формування рухових якостей: швидкості, спритності, швидкісно-силових якостей, координації рухів та рухових навичок з *технічної підготовки*: оволодіння основами гри у футбол та *психологічної підготовки* – посилення мотивації до занять футболом, розвиток властивостей пам'яті, уваги, тобто творчих здібностей; з *тактичної підготовки* – створення загального уявлення про індивідуальні та групові тактичні дії у футболі; з *теоретичної підготовки* – вивчення правил гри у футболі та знайомство з видатними футболістами різних часів та народів.

Обстеження рівня загальної та спеціальної підготовленості команди футболістів виявило деякі вікові відмінності показників їх підготовленості, (таблиця 1).

Середні показники загальної фізичної підготовки команди футболістів (швидкість – $4.52 \pm 0,2$ с; швидкісно-силові якості 118 ± 15 см – виявились досить низькими, порівняно з літературними даними [1–4]. Статокінетична стійкість за показником статичної рівноваги виявилась на середньому ($14,5 \pm 4,3$ с), а динамічна рівновага ($125 \pm 30,1$ см) теж на досить низькому рівні [5]. Причин може бути декілька. Основна з них – це нестабільна соціальна ситуація в Україні пов'язана з війною, викликаною агресією росії, порушення режиму тренувань через повітряні тривоги та вимушені зміни засобів та методів тренування, більшість дітей в команді шестирічного віку. Дещо кращі середні результати спеціальної підготовки (жонглювання – $14.5 \pm 4,0$ та точність ударів по воротах з відстані 8 м – $3 \pm 1/5$). Але показники слалому з м'ячем, довжиною 40 м – теж на низькому рівні – $16.21 \pm 1,41$ с. Ще однією з причин низьких середніх показників може бути склад команди з футболістами, які мають різний стаж підготовки. тому ми вирішили окремо проаналізувати їх підготовку відносно тренувального стажу (таблиця 1). Дійсно, із збільшенням тренувального стажу у футболістів покращуються показники, як загальної, так і спеціальної підготовки. Хоча не завжди різниця показників була достовірною. Наприклад, за показниками швидкості спостерігалась достовірна різниця між усіма віковими періодами, від ($P < 0,05$) до ($P < 0,01$), а за показниками швидкісно-силових якостей достовірною була тільки різниця між футболістами з однорічним та трьохрічним стажем тренування. Аналогічно виявилась ситуація з показниками спеціальної підготовки. Достовірна різниця виявилась також між усіма віковими групами за показниками жонглювання з м'ячем та показниками точності ударів по воротах, ($P < 0,05$). А за показниками слалому з м'ячем достовірною була тільки різниця між футболістами з однорічним та трьохрічним стажем тренування, ($P < 0,05$).

Висновки.

1. Отримані показники проведеного обстеження стануть основою для подальшої корекції засобів та методів тренування футболістів.
2. Основна увага спортивної підготовки дітей молодшого шкільного віку повинна звертатись на загальну фізичну підготовку (до 70%). На теоретичну та спеціальну підготовку слід відводити до 30% загального часу тренування.
3. Кожне заняття повинно відрізнятись емоційною привабливістю та новизною засобів та методів тренування, як при вдосконаленні загальної, так і спеціальної підготовки.

Таблиця 1
Середні показники загальної та спеціальної підготовки команди футболістів, залежно від віку та стажу тренування

Вік, років	Стаж тренування (років)	Біг20 м (с)	Стриб. у довж. з місяця (см)	Слалом з м'ячем 40 м (с)	Жон-глювання (Кільк. за 30 с)	Точні удари по воротах/ Заг. кількість	Статич. рівновага (с)	Динам. рівновага (см)
6-8	1-3	4,52±0,2	118±15	16,21±1,41	14,5±4,0	3±1/5	14,5±4,3	125±30,1
6	До 1	4,7±0,1	114±10	17,3±1,22	10±1,5	2±1/5	8,3±2,1	180±20
7	До 2	4,6±0,15	120±15	16,5±0,5	12±2,0	3±0,3/5	10±3,5	160±15
8	До 3	4,5±0,2	130±17	15,4±1,5	16±1,5	4±1,0/5	13±5,2	135±35

Список використаних джерел:

1. Артими'юк Н., Пітин М.П. Фізична підготовленість футболістів на етапі початкової підготовки. Матеріали V Всеукр. Наук.-практ. конф. «Перший крок у науку». Т. 1. Луганськ : Поліграф ресурс, 2010. С. 3–7.
2. Віхров К. Основи методики навчання й тренування юних футболістів. *Фізичне виховання в школі*. 2007. № 2. С. 10–13.
3. Коваль С.С. Исследование взаимосвязи физических качеств и технико-тактических действий юных футболистов 8-12 лет. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків, 2009. № 2. С. 39–43.
4. Пітин М., Артими'юк Н. Взаємозв'язки показників фізичної підготовленості футболістів на етапі початкової підготовки. Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Заг. ред. Євгена Приступи. Львів, 2010. Вип. 14. Т. 1. С. 215–219.
5. Чустрак А.П. Статокінетична стійкість школярів : монографія. Одеса : видавець Букаев В.В., 2015. 126 с.

Пащенко О.О.

здобувач вищої освіти,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Професійна підготовка кадрів для Національної поліції України потребує постійного вдосконалення. В Національній поліції України фізична підготовка спрямована на збереження здоров'я, трудової активності, професійного важливого уміння та навичок працівників, розвиток їх фізичних якостей необхідних для виконання службових завдань.

Одним з основних елементів підготовки майбутніх поліцейських є розвиток фізичного потенціалу та навчання як правильно використовувати його у професійній діяльності [1, с. 2]. Фізична підготовка працівників Національної поліції організовується та проводиться впродовж усього періоду навчання.

Тому, сучасний спеціаліст має мати високо розвинені фізичні, морально-психологічні, комунікативні, соціальні, психофізіологічні, інтелектуальні, спеціальні та технічні якості. Досліджували цю проблему науковці та фахівці серед яких Бондаренко В., Дідковський В.А., Решко С. М та інші.

Актуальність запропонованої теми обумовлена необхідністю аналізу щодо підвищення рівня майбутніх поліцейських.

Одним з основних елементів підготовки майбутніх поліцейських є розвиток фізичного потенціалу та навчання як правильно використовувати його у професійній діяльності [1, с. 2].

На даний момент є позитивна тенденція стосовно удосконалення системи фізичної підготовки майбутніх працівників Національної поліції України, що дозволяє більш якісно виконувати службові завдання.

Курсанти закладів вищої освіти МВС України під час практичних занять з фізичної підготовки підвищують індивідуальний рівень фізичного розвитку, що допоможе їм у майбутньому ефективно виконувати завдання за призначенням на первинних офіцерських посадах [1, с. 3].

На даний час до курсантів закладів вищої освіти Міністерства Внутрішніх Справ України висуваються підвищені вимоги до фізичної підготовленості та рівня їхнього здоров'я. Під час освітнього процесу важливим є усвідомлення курсантами важливості занять фізичними вправами та прикладними єдиноборствами.

В діяльності майбутніх офіцерів Національної поліції України особливе місце відводиться фізичному різновиду, а саме стану м'язової системи, функції якої є: захисна, формуюча, рухова та енергетична. Із ергономічних показників варто відмітити моторну реалізацію прийнятих рішень, стан рухової системи та її основних показників: м'язової сили, координації рухів, швидкості, витривалості, а також характеру динаміки хибних рухів. Таким чином, функціональний стан організму курсантів це стан живої системи, який визначає рівень життєдіяльності організму, системну відповідь на фізичне навантаження, і дає змогу оцінити рівень адаптації організму до навколишнього середовища і до поставлених йому задач.

Отже, дуже великим є значення всієї правоохоронної системи в Україні у підтриманні правового порядку та забезпечення безпеки громадянського суспільства.

Тому, специфіка службової діяльності підрозділів Національної поліції України дає підстави констатувати, що сучасний працівник повинен володіти не лише знаннями законодавчого блоку, а й розвиненими фізичними якостями.

Список використаних джерел:

1. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. URL: <https://dduvs.in.ua/>
2. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Бондаренко В. Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. Вип. 25. С. 43–49. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).
4. Дідковський В.А. Шляхи оптимізації професійно орієнтованої фізичної підготовки майбутніх офіцерів Національної поліції України. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Вип. 21. Кн. 3. Том I (75). Київ : Гнозис, 2017. С. 74–80.
5. Бондаренко В.В., Решко С.М. Фізичний стан курсантів Національної академії внутрішніх справ. *Юридична психологія та педагогіка*. 2015. № 2. С. 180–190.

Пащенко О.О.

здобувач вищої освіти,

Науковий керівник: Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

При реформуванні Міністерства Внутрішніх Справ в першу чергу треба приділити увагу якісній службовій підготовці особового складу національної поліції. Основним відомчим нормативним актом, який регламентує організацію службової підготовки працівників Національної поліції України є Положення № 50 затверджене Наказом МВС України від 26.01.2016 року [2, с. 1].

Згідно положення № 50 від 26.01.2016 року, п.6 Розділу I, фізична підготовка – це комплекс заходів, який спрямований на вдосконалення рухових умінь, навичок, розвиток фізичних якостей поліцейського та його здібностей з урахуванням особливостей його професійної діяльності [2, с. 2]. Тому, службова підготовка працівників Національної поліції України спрямована на закріплення та оновлення необхідних знань, навичок і умінь їх в службовій діяльності. Досліджували цю проблему науковці та фахівці зазначеного напрямку: Вобленко Є.О., Цуркан О.П., Євдокімова О.О. та інші.

Актуальність запропонованої теми обумовлена необхідністю аналізу підготовки працівників Національної поліції України.

Весь зміст фізичної підготовки охоплює методики розвитку фізичних якостей, теоретичні знання, практичні навички застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та способів доставлення правопорушників до територіальних підрозділів поліції.

Основним методом фізичної підготовки є фізична вправа, виконання якої необхідно поєднувати із дотриманням заходів запобігання травматизму та гігієнічних вимог. Завдання фізичної підготовки чітко не визначені у Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, хоча й зазначається, що фізична підготовка передбачає формування та вдосконалення в поліцейських:

– рухових якостей та навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій;

– швидкісних та силових якостей, витривалості, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні при його затриманні, у тому числі з подоланням природних та штучних перешкод;

– навичку самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я у процесі виконання фізичних вправ;

– практичних навичок застосування прийомів самозахисту, фізичного впливу, особистої безпеки тощо [2, с. 4].

Отже, професійна підготовка кадрів для Національної поліції України потребує постійного вдосконалення. Це обумовлено низкою причин, серед яких: зміна концепції діяльності Національної поліції, застосування нових форм добору кандидатів на службу в поліцію, оптимізація структури та змісту службової підготовки поліцейських.

Тому, сучасна система правоохоронних органів та українське суспільство повинні жити відповідно до світових стандартів.

Список використаних джерел:

1. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. URL: <https://dduvs.in.ua/>

2. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

3. Вобленко Є.О., Цуркан О.П. Моделювання екстремальних ситуацій у процесі фізичної підготовки працівників поліції. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Харків : ХНУВС, 2018. С. 209–210.

4. Євдокімова О.О. Специфіка формування психологічної стійкості у поліцейських у процесі професійної підготовки. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Харків : ХНУВС, 2018. С. 63–66.

НОТАТКИ

Наукове видання

ІННОВАЦІЇ В НАУЦІ: НОВІ ПІДХОДИ ТА АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Підписано до друку 27.09.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,74. Тираж 100. Замовлення № 0922/28.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво «Молодий вчений»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, буд. 6/1
Телефони: +38 (095) 778 74 79, +38 (067) 695 64 10
E-mail: info@molodyivchenyi.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7641 від 29.07.2022 р.